

audit FINANCIAR

- **Cerințe și priorități privind controlul calității firmelor de audit**

11/2010

- **Considerații asupra auditului situațiilor financiare ale grupului în lumina versiunii clarificate a ISA 600**
- **Controlul intern și credibilitatea situațiilor financiare - noi direcții de cercetare pe plan internațional**
- **Provocările adoptării și implementării standardelor globale de contabilitate și audit**
- **Utilizarea tehnologiilor de inteligență artificială în dezvoltarea auditului continuu**

Mesajul Consiliului Camerei Auditorilor Financieri din România

La 26 octombrie sărbătorim, pentru a 5-a oară de la instituire, Ziua Națională a Auditorului Financiar, care are drept protector pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir.

Pentru profesioniștii – membri ai Camerei Auditorilor Financieri din România acest moment are multiple semnificații și reprezintă un bun prilej pentru a marca, cu satisfacție, progresele considerabile îndeplinite în ultima perioadă, demonstrate prin prezența tot mai importantă a misiunilor de audit desfășurate în societate și în mediul economic, în slujba interesului public. Fie că este vorba de auditul unor companii, al unor proiecte cu finanțare din buget public ori din fonduri europene sau de alte servicii din sfera de activitate a profesiei, auditorii financieri au demonstrat – în majoritatea covârșitoare a cazurilor – profesionalism, talent, spirit de independență și obiectivitate, întrunind aprecierile mediului căruia i s-au adresat.

Pentru a răspunde exigențelor publicului și așteptărilor societății românești Camera Auditorilor Financieri din România este intens preocupată de calitatea misiunilor de audit, adoptând integral Standardele Internaționale de Audit și Codul Etic emise de Federația Internațională a Contabililor – IFAC, al cărei membru deplin este din anul 2008, precum și celelalte reglementări de autoritate în materie elaborate de IAASB.

Pentru noi ultimii doi ani au constituit o perioadă de frământări în vederea conformării reglementărilor naționale cu reglementările europene; ne referim la Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 90/2008 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate, aprobată prin Legea nr. 278/2008, care a preluat în legislația română Directiva europeană nr. 43/2006, precum și la Legea nr. 26/2010 pentru modificarea și completarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar. În aceste reglementări se reiterează, fără echivoc, rolul și responsabilitățile Camerei Auditorilor

Financieri în organizarea activității de audit în România. Iar sarcina deosebit de importantă care a revenit Consiliului – și pe care practic a dus-o la bun sfârșit – a fost de a pune în concordanță normele și organizarea internă a Camerei cu aceste noi reglementări.

Organizația noastră profesională a crescut și calitativ, dar și numeric, în concordanță cu cerințele pieței. CAFR are în prezent peste 3.500 membri persoane fizice și 900 de membri firme de audit și monitorizează activitatea a peste 3400 de stagiaari aflați în diferite stadii de pregătire. Camera desfășoară, în același timp, o intensă activitate de conlucrare profesională, pe plan intern, dar și internațional, în interesul dezvoltării și afirmării profesiei. După cum se știe, CAFR, ca membru deplin al IFAC, activează intens în structurile și programele sale, iar președintele Federației Europene a Contabililor a anunțat că în decembrie 2010 se va vota acceptarea CAFR ca membru cu drepturi depline al acestei prestigioase organizații profesionale europene.

Condițiile dificile create de efectele crizei economice, resimțite intens și în România ridică o serie de provocări pentru profesioniștii în audit. Răspunsul acestora trebuie să-l reprezinte activitatea de calitate, responsabilă, de natură să restabilească încrederea în afaceri, să contribuie la adoptarea și aplicarea unor soluții eficiente, care să stopeze declinul economiei și să determine relansarea.

În acest sens, Consiliul Camerei – care anul viitor își încheie mandatul acordat la Conferința Națională din anul 2006 – acționează cu responsabilitate și perseverență în sprijinul membrilor Camerei, pentru a transpune în practică obiectivele și acțiunile stabilite la Conferința Națională din 8 mai 2010.

Cu prilejul sărbătoririi Zilei Naționale a Auditorului Financiar, Consiliul Camerei adresează tuturor colegilor din organizația noastră profesională cele mai calde felicitări, sănătate și urări de succes pe plan profesional și personal.

Adriana ILIESCU**Considerații asupra auditului situațiilor financiare ale grupului în lumina versiunii clarificate a ISA 600***Key Considerations Regarding the Audit of the Group Financial Statements under Clarified ISA 600*

3

**Prof.univ.dr. Aurelia ȘTEFĂNESCU, prof.univ.dr. Eugeniu ȚURLEA,
prof.univ.dr. Daniela Artemisa CALU & drd. Robert ȘERBAN****Rezultatul global, o nouă dimensiune în măsurarea performanței entităților sectorului public din România***The Global Result, a new Dimension in the Performance Measurement of the Public Sector Entities in Romania*

11

Drd. Sergiu PETRICĂ**Activele necorporale și criza economică: un nou "caz ciudat al Doctorului Jekyll și al Domnului Hyde"***Intangible Assets and Economic Crisis: "a New Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde"*

17

Drd. Mirela DOBRE & prof. univ. dr. Allan HODGSON**Controlul intern și credibilitatea situațiilor financiare - noi direcții de cercetare pe plan internațional***Internal Controls and Financial Reporting Credibility - Recent International Developments*

25

Drd. Grațiela CONSTANTIN & dr. Ionuț SIMION**Analiza unor elemente de actualitate în tratamentul fiscal aferent evaluării titlurilor de tranzacție***Analysis of Some Current Matters Related to the Tax Treatment of Trading Securities Valuation*

32

Chris CANTWELL**Considerații privind controlul calității firmelor de audit***Considerations on Audit Firm's Control Quality*

37

Aziz TAYYEBI, ACCA**Standarde globale de contabilitate și audit: provocările adoptării și implementării***Challenges of Adoption and Implementation of Global Accounting and Auditing Standards*

41

Drd. Adrian Vintilescu BELCIUG, drd. Daniela COLOIU (CREȚU) & drd. Adriana LUPU**Utilizarea tehnologiilor de inteligență artificială în dezvoltarea auditului continuu***Using Artificial Intelligence Technology in Continuous Audit Development*

46

Revistă editată de
**Camera Auditorilor Financiari
din România**
Str. Sirenelor, nr. 67-69, sector 5, București

Director științific: Prof.univ.dr. **Pavel NĂSTASE**, ASE București

Director editorial: Dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef: **Cristiana RUS**

Consiliul științific

- Academician **Constantin IONETE**, Academia Română
Academician **Iulian VĂCĂREL**, Academia Română
Prof. univ. dr. **Dinu AIRINEI**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Prof. univ. dr. **Veronel AVRAM**, auditor financiar, Universitatea din Craiova
Prof. univ. dr. **Sorin BRICIU**, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
Prof. univ. dr. **Alain BURLAUD**, Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris
Prof. univ. dr. **Tatiana DĂNESCU**, auditor financiar, Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș
Prof. univ. dr. **David HILLIER**, Leeds University Business School, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **Allan HODGSON**, Amsterdam Business School, Olanda
Prof. univ. dr. **Ion IONAȘCU**, auditor financiar, Academia de Studii Economice, București
Prof. univ. dr. **Dumitru MATIȘ**, auditor financiar, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Prof. univ. dr. **Marilen PIRTEA**, Universitatea de Vest, Timișoara
Prof. univ. dr. **Vasile RĂILEANU**, auditor financiar, Academia de Studii Economice, București
Prof. univ. dr. **Victoria STANCIU**, auditor financiar, Academia de Studii Economice, București
Prof. univ. dr. **Ioan TALPOȘ**, auditor financiar, Universitatea de Vest din Timișoara
Mircea BOZGA, auditor financiar, ACCA, PricewaterhouseCoopers, București
Dr. **Alexandra LAZĂR**, auditor financiar, director adjunct în Ministerul Finanțelor Publice
Andreia STANCIU, director ACCA Europa de Sud-Est
Monica ȘTEFAN, auditor financiar, ACCA, București

Revistă recunoscută de CNCIS,
categoria B+
B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>;
<http://www.proquest.com>;
www.ebscohost.com

Colectiv redacțional:

*Marina ANTOFIE, Adriana COȘA,
Alexandra JORA, Eduard JUGRAVU
Alice PETCU, Daniela ȘTEFĂNUȚ,
Angela TUDOR*

Secretar de redacție:

Cristina RADU

Prezentare grafică și tehnoredactare:

Nicolae LOGIN

Tipar:

Universal Color S.A.,
str.Victoriei, bl. A2-A3, Pitești,
tel.: +40 (248) 215788

ISSN 1844 - 8801

*Consiliul științific și colectivul redacțional
nu își asumă responsabilitatea
pentru conținutul articolelor
publicate în revistă.*

Telefon:
(021) 410.74.43 interior 120;
Fax:
(021) 410.03.48;
E-mail:
revista@cafr.ro;
http:
revista.cafr.ro

Considerații asupra auditului situațiilor financiare ale grupului în lumina versiunii clarificate a ISA 600

Adriana ILIESCU*

Introducere

Abstract

Key Considerations Regarding the Audit of the Group Financial Statements under Clarified ISA 600

This article identifies and discusses key considerations under Clarified ISA 600 Special considerations-Audit of Group Financial Statements (Including work of Component Auditors) and how these reflect into practice.

These aspects need to be taken into consideration by the group engagement teams, especially in the group audit planning stage and subsequently during the entire audit, raising practical problems such as:

- How does the group partner decide which of the components will be subject to audit, based on certain criteria;
- How much and in what circumstances the group auditor may rely on audit procedures performed by other auditors (in or outside its own network);
- What are the minimum requirements of the standards in terms of communication between auditors and what obstacles may arise in this respect.

Key words: *significant component, audit evidence expected, materiality, group engagement team, component auditor*

Standardul ISA 600 revizuit¹ devine aplicabil pentru perioade începând de la sau după 15 decembrie 2009, ceea ce înseamnă că el va fi implementat pentru auditurile situațiilor financiare aferente exercițiului financiar 2010 (sau chiar pentru raportări trimestriale).

Prin urmare, începând cu acest an este important ca echipa de audit la nivelul grupului (dar și auditorii filialelor societății mamă ale căror situații financiare sunt incluse în consolidare, numite în cele ce urmează - componente) să înțeleagă cerințele acestui nou ISA, în special pe acelea care implică cerința ca auditorul grupului să se implice în auditarea componentelor semnificative (inclusiv în cele auditate de către alți auditori).

Aceasta va permite auditorilor de grup să discute din timp atât cu auditorii viitoarelor componente alese, cât și cu managementul entității auditate despre orice posibil impediment în obținerea probelor de audit și să evite astfel posi-

Cuvinte cheie: componente semnificative, probe de audit, prag de semnificație, auditorul de grup, auditorul componentelor

* Director Audit, KPMG Romania SRL, e-mail: ailiescu@kpmg.com

¹ IFAC, *Manualul de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit Financiar 2009*, ISA 600 „Considerente speciale - auditurile situațiilor financiare ale grupului (inclusiv activitatea auditorilor componentelor)”, Coeditare CAFR-Editura IRECSO, București, 2009

bile limitări ale ariei de aplicabilitate a auditului - care altfel ar trebui reflectate corespunzător în raportul de audit. O abordare a acestor aspecte practice cu auditorii componentelor poate duce la întârzieri semnificative în procesul de raportare la nivel de grup.

Care ar fi aceste obstacole ce pot interveni:

- fie incapacitatea de a obține suficiente probe de audit corespunzătoare din cauza lipsei accesului la informațiile componente și/ sau auditorilor
- fie îngrijorări legate de competențele auditorilor diverselor componente din grup.

Dar să trecem prin câteva dintre aspectele importante aduse în discuție de standard și în ce va consta din punct de vedere practic această „implicare” a auditorului de grup.

Metodologia de cercetare

Abordarea noastră are ca obiectiv aducerea în discuție și clarificarea unor aspecte legate de responsabilitatea partenerului misiunii la nivelul grupului, în lumina standardului clarificat, în actualul context economic și social. De asemenea, articolul aduce în atenție aspecte comparative între standardul vechi și cel nou și avantajele acestei variante îmbunătățite. Cercetarea de față sistematizează cerințe și opinii regăsite atât în literatura de specialitate, cât și în practica curentă a KPMG și ajunge la concluzia că partenerul misiunii la nivelul grupului trebuie să își reconsidere riscurile misiunii de audit prin prisma creșterii responsabilităților sale ca urmare a clarificării standardului, dar și ca urmare a posibilelor regle-

mentări naționale, a complexității grupurilor de societăți subiect al auditului și a potențialelor obstacole în comunicarea cu auditorii componentelor.

Nevoia unui nou standard aferent auditului de grup

Criticele la adresa vechiului standard erau în special legate de lipsa unor proceduri riguroase pe care să le parcurgă echipa de audit la nivelul grupului sau existența unor practici de audit diferite aplicate de auditorii situațiilor financiare consolidate în contextul creșterii importanței situațiilor financiare consolidate.

Beneficiul final al situațiilor financiare consolidate ar urma să fie ușurința de a înțelege și analiza starea financiară a unei companii pentru investitori, creditori, furnizori și oricine altcineva care dorește să știe cât de sigură este compania în ceea ce privește capacitatea sa de a-și achita obligațiile și de a continua ca o societate profitabilă. IASB (International Accounting Standards Board - Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate) are o continuă preocupare pentru a crea definițiile și normele care fac evaluarea mai ușoară și mai demnă de încredere la examinarea rapoartelor financiare ale grupurilor de companii.

Modificările aduse în standardele internaționale de contabilitate pot schimba modul în care grupurile de societăți previzionează și execută strategiile legate de achiziții. Alocarea transparentă a costurilor, testele de depreciere riguroase și prezentările mai ample de informații vor necesita o perioadă mai lungă și resurse sporite pentru fiecare achiziție. Piețele sunt cele care judecă succesul sau eșecul financiar al achizițiilor, în cele din urmă.

Combinările de întreprinderi au un rol important în dobândirea și păstrarea poziției de lider pe piață. Grupurile de firme dispun de o putere financiară sporită, care le permite realizarea investițiilor necesare, pătrunderea sau mărirea prezenței pe o piață internațională. O prezență activă pe o piață financiară atrage după sine creșterea vizibilității grupului respectiv, prin cotarea la bursă societatea intrând în atenția comunității și a presei financiare internaționale.

În lipsa situațiilor financiare consolidate, procesul de evaluare a unei societăți din punctul de vedere al investițiilor sau în scopuri de finanțare ar fi o afacere complexă și de durată care ar putea pierde în cele din urmă active sau pasive importante. De fapt, multe dintre argumentele care intervin între conducerea societății, contabilitate și audit la sfârșitul anului implică modul în care ar trebui făcută consolidarea rapoartelor pentru a oferi cea mai bună imagine asupra stării financiare a societății.

De aici s-a născut practic obiectivul noului standard și anume acela că este de datoria auditorului să se asigure că această consolidare a rapoartelor contabile reflectă cu acuratețe starea reală a societății, prin obținerea de probe de audit adecvate privind informațiile financiare ale societăților din grup și procesul de consolidare, pentru a exprima o opinie asupra măsurii în care situațiile financiare consolidate ale grupului sunt întocmite, în toate aspectele semnificative, în conformitate cu cadrul de raportare financiară aplicabil.

Noutăți aduse de noul standard:

- Asemenea tuturor celorlalte standarde clarificate, standardul ISA 600 are o structură nouă, cu obiective, definiții, cerințe și în special instrucțiuni referitoare la **modul de aplicare și alte materiale explicative**.

- Responsabilitatea unică a partenerului misiunii la nivelul grupului;
- Proceduri specifice legate de înțelegerea grupului, a componentelor sale și a mediului
- Cerințe legate de pragul de semnificație
- Proceduri legate de procesul de consolidare
- Cerințe minime legate de comunicarea dintre auditori
- Cerințe minime legate de comunicarea cu conducerea grupului și cu persoanele însărcinate cu guvernarea
- Cerințe suplimentare în ceea ce privește documentarea probelor de audit

Responsabilitate și aspecte practice

În lumina standardului clarificat, partenerul misiunii la nivelul grupului este răspunzător de „planificarea, supervizarea și realizarea în totalitatea sa a misiunii de audit a respectivului grup, cu respectarea standardelor profesionale și a cerințelor legale și, de asemenea, de emiterea unui raport de audit în consecință”.

Cu toate acestea, responsabilitatea unică *nu implică faptul că auditul de grup trebuie să fie realizat de o singură societate sau de o singură rețea de societăți*. Aceasta nu reprezintă o cerință a standardului. Componentele diferite pot fi auditate de auditori diferiți. Ceea ce totuși specifică standardul cu foarte mare strictețe este faptul că echipa misiunii de audit la nivelul grupului va

avea o înțelegere de ansamblu a acestor componente, indiferent cine realizează auditul lor individual.

Înțelegerea de ansamblu a acestor componente presupune că partenerul responsabil de auditul de grup are suficiente informații disponibile și că este în măsură să stabilească dacă:

- Pot fi obținute în mod rezonabil suficiente probe de audit adecvate în relația cu procesul de consolidare și cu informațiile financiare ale componentelor pe care să se bazeze opinia de audit a grupului; și
- Echipa de audit la nivelul grupului va fi capabilă să se implice în munca auditorilor componentelor, atât cât este necesar pentru a obține probe de audit suficiente și adecvate.

Efectul incapacității echipei misiunii de audit pentru grup de a obține suficiente probe de audit trebuie considerat în termenii ISA 705 - *Modificări ale Opiniei în Raportul de Audit Independent*², în consecință putând duce la emiterea unui raport de audit consolidat cu rezerve.

Vom avea de acum înainte în vedere faptul că referirea în raportul de audit la nivelul de grup la rapoartele de audit ale componentelor nu mai este o practică permisă decât în măsura în care acest lucru este cerut de legislația națională, dar și în acest caz se va face precizarea că referința nu conduce la diminuarea responsabilității auditorilor de grup.

Este important de luat în considerare dacă se vor obține suficiente probe de audit adecvate privind procesul de consolidare și situațiile financiare ale componentelor. Accesul la componentele controlate de entitate nu ar trebui să reprezinte o problemă. În alte cazuri

Modificările aduse în standardele internaționale de contabilitate pot schimba modul în care grupurile de societăți previzionează și execută strategiile legate de achiziții

însă, dificultățile întâlnite în accesarea unor relevanțe ar putea conduce la limitarea obiectivelor misiunii de audit.

Referitor la aspectele practice legate de procesul de consolidare, în prezent echipa de audit la nivelul grupului poate efectua câteva lucrări privind procesul de consolidare. Nu există cerințele specifice în vechiul standard, iar practica este astfel inconsecventă. Noul standard abordează acest aspect și recunoaște că pot apărea prezentări denaturate ca rezultat al procesului de consolidare.

Care ar fi dificultățile ce ar putea apărea în cadrul procesului de consolidare:

- Neînțelegerea de către auditori a instrucțiunilor de raportare detaliate emise de echipa de conducere a grupului către componente;
- Neefectuarea de proceduri specifice procesului de consolidare, cum ar fi,

² IFAC, *Manualul de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit Financiar 2009*, Coeditare CAFR-Editura IRECSON, București, 2009

În lipsa situațiilor financiare consolidate, procesul de evaluare a unei societăți din punctul de vedere al investițiilor sau în scopuri de finanțare ar fi o afacere complexă și de durată

de exemplu, evaluarea ajustărilor de consolidare în termeni de acuratețe; sau

- Lipsa unei analize care să concluzioneze că acele componente care raportează sub cadru financiar diferit au fost consolidate pe baza unor politici de raportare consecvente.

Aspecte legate de acceptarea angajamentului

În momentul luării deciziei de a acționa sau nu în calitate de partener de audit de grup, ceea ce contează într-o foarte mare măsură este posibilitatea ca echipa misiunii de audit să aibă acces nerestricționat:

- la munca auditorilor componentelor și, respectiv,
- la echipa de conducere și la cei

însărcinați cu guvernanta grupului, respectiv a componentelor.

În consecință, în rarele situații în care accesul la componentele care au statut de asociat spre exemplu este foarte dificil, atunci ne așteptăm ca opinia de audit la nivelul grupului să aibă o limitare a ariei de responsabilitate (scope limitation) din acest motiv.

Un alt aspect practic îl implică cazurile în care continuarea unui angajament de audit încheiat în trecut este pusă sub semnul întrebării din pricina unor tranzacții de genul achiziții, divizări sau alte schimbări semnificative în structura de business.

Strategia de audit și planul de audit

Echipa de audit responsabilă pentru auditul situațiilor financiare ale grupului are obligația să stabilească o strategie de audit de ansamblu. Partenerul responsabil de auditul de grup va identifica și analiza riscul de apariție a erorilor materiale în situațiile financiare ale grupului prin analiza *modului de organizare* și funcționare a componentelor și a *mediului economic* în care acestea funcționează. Este important ca echipa misiunii la nivelul grupului să facă această evaluare cât mai devreme posibil în procesul de planificare de audit.

Care ar fi câteva dintre aspectele pe care partenerul de audit la nivelul grupului le va avea în vedere în momentul alegerii componentei care va intra în sfera de audit consolidat:

- a) obiectivele și strategia componentei: de exemplu, o strategie agresivă de câștigare de noi piețe în zonă ar putea fi un indiciu al unor riscuri mari de business, atât operaționale, cât și legate de modul de reflectare

în contabilitate a diferitelor tranzacții, în funcție și de legislația contabilă existentă în țara respectivă (de exemplu, capitalizarea unor cheltuieli în situațiile financiare statutare care nu ar îndeplini criteriile de recunoaștere ale unui activ conform politicilor contabile de grup);

- b) controlul intern implementat sau nu în cazul fiecărei componente: bineînțeles că aspectul cheie aici îl constituie eficiența funcționării acestor controale, care trebuie testată la începutul misiunii de audit pentru a putea merge mai departe în analiză;
- c) echipa de audit a grupului are de asemenea obligația să obțină o înțelegere de ansamblu a diferitelor controale implementate și menținute de managementul grupului asupra raportării financiare. Un bun exemplu ar fi, de pildă, reconcilierea tranzacțiilor dintre companii. Pentru a asigura o abordare mai eficientă a auditului (abordare pe controale), auditorii componentelor pot fi și ei la rândul lor implicați în testarea acestor controale la nivel local, urmând cu rigurozitate instrucțiunile primite de la auditorii de grup.

În mod practic, iată ce dificultăți va avea partenerul misiunii la nivelul grupului în analiza sa de riscuri ale fiecărei componente și ce dificultăți ar putea apărea:

- asigurarea că fiecare componentă care, pentru scopuri statutare, raportează în conformitate cu politici și principii contabile diferite este în cele din urmă inclusă în consolidare pe baza unui set de politici contabile unitare
- asigurarea acurateței acestor ajustări de consolidare, pentru a înțelege ajustările ce trebuie făcute pe balanța fiecărei componente pentru a obține o informație comparabilă

pentru toate componentele, în contextul în care de cele mai multe ori aceste ajustări nu au un caracter obișnuit și nu fac obiectul aceleiași control intern riguros căruia îi sunt supuse notele contabile operate zi de zi.

- instrucțiunile managementului de grup către componente trebuie de asemenea înțelese. Pentru a exemplifica, ele pot conține instrucțiuni specifice, cum ar fi neînregistrarea anumitor tranzacții la nivel local, tranzacții de hedging să spunem, pe care grupul le are în vedere pentru înregistrarea doar la nivelul grupului. Acest lucru reprezintă o deviere de la politicile de grup dacă ar fi aplicate la nivelul componentei și auditorul componentelor ar emite în mod corespunzător un raport cu rezerve. Totuși, la nivel de grup, prin procesul de consolidare, acest aspect va fi rezolvat, iar partenerul de audit la nivelul grupului va putea emite o opinie fără rezerve în final. În mod similar, auditorul componentelor ar putea să nu fie solicitat să auditeze anumite *prezentări de informații* din situațiile financiare statutare care nu sunt necesare pentru raportarea de grup în care el este de fapt angajat.

Deci, pentru a răspunde la întrebarea cât de mult și în ce situații se poate baza auditorul de grup pe procedurile de audit efectuate de către alți auditori, se dovedește util ca auditorul la nivelul grupului, ca un minim, să întocmească un set de instrucțiuni clare către auditorii componentelor pe care aceștia din urmă să le înțeleagă și să le confirme. Ca un minim, instrucțiunile cuprind: scopul auditului, pragul de materialitate, formele de rapoarte pe care auditorii de grup se așteaptă să le primească din partea auditorilor componentelor, cerințele de independență în conformitate cu IFAC, termene de raportare.

Componente semnificative

Noul standard introduce conceptul de „componentă semnificativă”. Ce reprezintă o componentă semnificativă din punct de vedere financiar pentru grup: o componentă ce prezintă o probabilitate mare de a aduce un risc semnificativ în denaturarea situațiilor financiare ale grupului din cauza naturii sale specifice sau a circumstanțelor specifice.

Acest concept este important deoarece determină direcția spre care se îndreaptă misiunea de audit pentru grup și concentrează atenția asupra componentelor ce prezintă un risc ridicat.

Pe baza analizei riscurilor și a înțelegerii modului de funcționare a grupului și a fiecărei componente în parte, este responsabilitatea auditorului de grup să determine componentele semnificative.

Componentele sunt clasificate ca semnificative pe baza criteriului de mărime (semnificația din punct de vedere financiar a componentei în ansamblul grupului) sau datorită naturii lor specifice sau a circumstanțelor conform cărora este probabil să includă riscuri semnificative de denaturări materiale pentru situațiile financiare ale grupului.

Cum va proceda concret partenerul misiunii la nivelul grupului pentru a identifica aceste componente semnificative? Cu siguranță că, în funcție de raționamentul său profesional, documentat în foile de lucru, partenerul poate recurge și la un anumit procent de semnificație în totalul operațiunilor de grup.

Deși standardul amintește procentul de 15% ca un prag peste care o componentă poate deveni semnificativă, acest prag poate sau nu să fie real într-o anu-

mită situație dată de grup, caz în care partenerul se poate orienta după un procent mai mare sau mic de 15%.

Stabilirea tipului de proceduri de audit pentru fiecare componentă

În cazul unei componente semnificative prin importanța financiară individuală pentru grup, echipa de audit a grupului sau auditorul componentelor în numele auditorului componentelor va audita situațiile financiare ale componentei folosind pragul de semnificație al componentei.

Pentru o componentă semnificativă din cauza probabilității de a include riscuri ce s-ar putea materializa în denaturări materiale în situațiile financiare ale grupului datorită naturii lor specifice sau a circumstanțelor, procedurile aplicabile pot fi una sau mai multe din următoarele:

- Auditarea situațiilor financiare ale componentei folosind materialitatea componentei
- Auditarea anumitor conturi sau clase de tranzacții în legătură cu riscurile identificate
- Proceduri de audit specifice pentru riscurile de audit semnificative identificate

Clasificarea entităților grupului ca fiind semnificative pe baza acestui criteriu calitativ include raționamentul profesional al auditorului de grup și, de regulă, este comunicat în instrucțiunile către auditorul componentelor.

Exemple din practică care pot indica circumstanțe specifice cu risc de a se materializa în erori materiale sunt:

structura de grup complexă cu dese achiziții, vânzări, reorganizări, componentă fără controale interne eficiente ori acolo unde monitorizarea la nivel de grup nu este adecvată, aplicarea unor reguli contabile diferite de politicile folosite de grup, tranzacții neobișnuite cu părțile afiliate, modificări frecvente ale auditorului componentelor.

În cazul componentelor clasificate drept semnificative pe baza naturii lor specifice sau a unor circumstanțe unde procedurile efective sunt realizate de auditorul componentelor, auditorul de grup va trebui să se asigure că procedurile aplicate de auditorul componentelor sunt corespunzătoare pentru a acoperi riscul identificat.

Ce se întâmplă în situația în care probele de audit adunate de la componentele semnificative nu sunt suficiente? Este necesară o muncă suplimentară de audit în cazul componentelor mici atunci când nu se obțin suficient de multe probe de audit de la componentele semnificative, de la controalele la nivel de grup și proceduri de consolidare și proceduri analitice la nivel de grup.

În acest caz partenerul de audit la nivelul grupului selectează una sau mai multe componente (fie în funcție de mărime sau risc, fie prin rotație) care nu sunt semnificative în scopul obținerii de probe de audit suplimentare prin intermediul unor acțiuni specifice, precum: realizarea unui audit sau o revizuire individuală a informațiilor financiare ale componentei respective, prin diversificarea selecției unor astfel de componente într-o perioadă de timp.

Componentele vor fi incluse în scopul de audit cu prag de semnificație specific sau revizuite cu același prag de semnificație calculat de grup special pentru componenta respectivă.

Pragul de semnificație

Este responsabilitatea echipei de audit a grupului să stabilească:

- Pragul de semnificație pentru situațiile financiare de grup, atunci când se stabilește strategia de audit a grupului în ansamblu;
- În cazul în care există clase de tranzacții, solduri în situațiile financiare consolidate pentru care o eroare mai mică decât pragul de semnificație al grupului este considerată ca putând influența decizia utilizatorilor de situații financiare, atunci este necesar să se stabilească aceste praguri de semnificație specifice care vor fi comunicate auditorului componentelor în cauză;
- Nivelul acestui prag de semnificație pentru fiecare componentă, fie pentru componentele în scopul de audit sau de revizuire. Aceste valori este bine a fi stabilite în așa fel încât să se reducă cât mai mult riscul ca totalul erorilor necorectate și neidentificate în ansamblul situațiilor financiare să fie mai mare ca materialitatea de grup.

În cazul în care echipa de audit a grupului decide să folosească un audit statutar realizat de auditorii unei componente pentru a obține probele de audit necesare și suficiente pentru auditul de grup, echipa de audit a grupului are obligația să analizeze dacă pragul de semnificație folosit de auditorul componentelor reduce corespunzător riscul de denaturări semnificative la nivelul situațiilor financiare consolidate.

Impactul introducerii unui prag de semnificație specific fiecărei componente, care va fi mai mic decât pragul de semnificație al grupului va fi o creștere a volumului de muncă de audit pentru fiecare componentă.

Toate informațiile necesare auditorului componentelor pentru a realiza procedurile asupra informațiilor financiare ale componentei sunt comunicate printr-un set de instrucțiuni.

Modificările prevăzute în ISA 600 revizuit acordă o mare responsabilitate auditorului de grup, care decide componentele semnificative în funcție de analiza riscurilor ce determină pragul de semnificație al componentelor. Pentru a face o analiză corectă a acestora este important să existe o comunicare directă încă din faza de planificare între auditorii de grup și auditorii componentelor care cunosc în detaliu specificul activității componentelor și pot furniza auditorului de grup informații valoroase legate de riscuri, circumstanțe specifice de luat în considerare în desfășurarea auditului pentru a obține probele de audit adecvate și suficiente pentru a putea concluziona asupra situațiilor financiare consolidate.

Colaborarea cu auditorii componentelor

INDEPENDENȚA

În cazul în care auditorul de grup intenționează să solicite unui alt auditor să facă anumite proceduri asupra informațiilor financiare ale componentei, auditorul grupului are obligația să se asigure că auditorul componentelor înțelege și va respecta cerințele etice relevante pentru un audit de grup, că este independent, că are competența profesională necesară, că auditorul de grup va putea să fie implicat în procedurile realizate de auditorul componentelor în măsura necesară pentru a obține probe de audit adecvate și suficiente. În funcție de accesul sau nu la documentația auditorului componentelor se decide și natura implicării auditorului de grup,

care poate hotărî că este suficient să analizeze informațiile venite de la auditorul componentelor, să-i ceară acestuia să facă proceduri suplimentare sau să facă proceduri direct asupra informației financiare a componentei.

Setul de instrucțiuni conține, de regulă, o confirmare de independență din partea auditorilor componentelor către auditorii de grup, cel puțin în conformitate cu regulile IFAC.

RESTRICȚII LEGATE DE ACCES LA PROBELE DE AUDIT

Atunci când auditorii componentelor primesc o cerere de la auditorul de grup pentru acces la documentația de audit pentru respectiva componentă, este necesar în general pentru auditorul componentelor să parcurgă anumite etape, conform procedurilor interne. În general, este necesar să se înțeleagă clar scopul cererii, să fie clar precizate foile de lucru la care auditorul de grup vrea să aibă acces. Auditorul componentelor trebuie să se asigure că nu există reguli sau legi locale care ar interzice garantarea acestui drept către auditorul de grup. Este important să se obțină *aczeptul clientului pentru acest acces* la documentație.

Pentru o bună desfășurare a procesului de audit efectiv este important să se ia în considerare complexitatea interacțiunii legilor din diferite jurisdicții și a reglementărilor din acest domeniu și să se analizeze orice situații care dau naștere unor preocupări că accesul necesar nu poate fi obținut. Este important, în asemenea cazuri, să se comunice activ cu managementul companiei și cu auditorii componentelor pentru a asigura fluxul de informații necesar pentru a emite un raport de audit asupra situațiilor financiare ale grupului conform cerințelor ISA 600 revizuit.

Incapacitatea de a obține accesul la informațiile necesare poate avea impli-

cații serioase pentru audit. Atunci când un grup are componente semnificative, care sunt filiale sau societăți-asociate care sunt contabilizate prin metoda punerii în echivalență, aceasta poate fi o adevărată provocare pentru auditorul grupului, care va fi obligat să se implice în activitatea auditorului componentelor în măsura cerută de către standardul ISA revizuit.

Deocamdată, există indicii asupra faptului că situațiile în care echipele misiunii la nivelul grupului nu vor fi capabile să obțină accesul necesar sunt destul de rare. Cu toate acestea, este important ca echipele misiunii la nivelul grupului să facă această evaluare bazată pe circumstanțele clientului lor **cât mai devreme posibil în procesul de planificare a auditului**. Acest lucru le va permite să poarte discuții cu managementul de grup cu privire la orice dificultăți anticipate, astfel încât aceste probleme să poată fi rezolvate, pentru a evita o modificare inutilă în raportul auditorilor.

Comunicarea

În ceea ce privește comunicarea cu auditorii componentelor, aici comunicarea este mult mai cuprinzătoare și specifică. Aspectele de urmărit atunci când se realizează o comunicare către nivelele inferioare sunt:

- Dacă sunt clare natura și întinderea activităților realizate de către auditorii pentru componente și dacă echipa desemnată din partea grupului va fi implicată în activitatea acestora
- Dacă membrii echipei de audit sunt informați corect cu privire la formatul de raportare către echipa desemnată din partea grupului și cu privire la termenele de raportare

...auditorul de grup
va putea să fie
implicat în procedurile
realizate de auditorul
componentelor în
măsura necesară
pentru a obține
probe de audit
adecvate și
suficiente

Standardul menționează elemente specifice care trebuie comunicate auditorilor componentelor, spre exemplu, pragul de semnificație al componentei, forma și conținutul raportărilor. În același timp, comunicarea trebuie făcută în termenele adecvate.

Natura și tipul comunicării auditorilor componentelor către nivelele superioare este bazată pe două considerații cheie și anume:

- Cerințele specifice ale echipei desemnate din partea grupului (riscurile semnificative identificate de auditorii componentelor, părți afiliate neidentificate anterior);
- Dacă au fost identificate anumite aspecte relevante pentru auditul grupului sau care necesită atenția membrilor echipei de audit (o responsabilitate sporită pentru auditorii componentelor).

ISA 600 revizuit cere următoarele acțiuni, ca un minim, din partea auditorilor de grup:

- Discutarea cu auditorul componentelor sau cu managementul componentei a **activităților/ operațiunilor componente** care sunt semnificative pentru grup;
- Discutarea cu auditorul componentelor **susceptibilitatea componentei la denaturări semnificative ale informațiilor financiare** datorate fraudei sau erorii; și
- Revizuirea documentației auditorului componentelor în ceea ce privește riscurile semnificative identificate de denaturare semnificativă a situațiilor financiare ale grupului. O asemenea documentație poate lua forma unui memorandum, care reflectă concluzia auditorului componentelor cu privire la riscurile semnificative identificate.

De ce este foarte important ca auditorii de grup și, respectiv, ai componentei să agreeze asupra riscurilor de denaturare semnificative identificate? Revenim la responsabilitatea finală a auditorului de grup cu care am început acest articol: când au fost identificate riscuri de denaturare semnificativă cu impact asupra situațiilor financiare ale grupului, standardul clarificat impune echipei misiunii la nivelul grupului:

- să evalueze gradul de adecvare a unor proceduri de audit suplimentare care să fie efectuate pentru a răspunde la riscurile identificate de denaturare semnificativă a situațiilor financiare ale grupului; și,
- bazat pe înțelegerea auditorului componentelor, să determine dacă este necesar să se implice în proceduri de audit suplimentare.

Concluzii

Uitându-ne retrospectiv, putem înțelege considerentele ce au dus la revizuirea Standardului, cum ar fi: lipsa unui stan-

dard care să trateze prin excelență auditul situațiilor financiare de grup, utilizarea până acum a diferitelor metode și abordări în auditul de grup, existența preocupărilor din ce în ce mai ferme ale organismelor de reglementare cu privire la rigoarea și coerența practicilor în acest domeniu important și complex, cât și necesitatea de a reflecta aplicarea evaluării riscurilor și principiile de control ale calității.

Revenind la considerațiile care au dus la elaborarea unui nou standard de audit care să trateze auditul de grup, noul standard impune **ca procedurile de audit să fie mult mai riguroase**, atât la nivelul echipei de audit, la nivelul grupului, cât și în ceea ce privește implicarea echipei de audit la nivelul grupului în munca auditorilor componentelor, în special în contextul **introducerii responsabilității unice a partenerului misiunii la nivelul grupului**.

În plus, în urma identificării diferențelor semnificative, în practicile de audit din diferite țări standardul elaborează cu rigozitate procedurile pe care echipa de audit la nivelul grupului trebuie să le efectueze, **ceea ce pe ansamblu îmbunătățește calitatea auditului și, astfel, este în beneficiul interesului public**.

Standardul a fost revizuit pe baza celor mai bune practici la nivel de audit de grup și încorporează multe din procedurile acestor practici. Dorim să menționăm că în cazurile în care aspectele au fost deja avute în vedere de către auditorul de grup și până la data apariției acestui standard clarificat, nu ne așteptăm la o schimbare esențială în strategia de audit la nivel de grup. În celelalte cazuri însă, efectul schimbării asupra întregului proces de audit este major.

Bibliografie

- Răileanu, Vasile; Răpceanu, Cristian; Manea, Cristina Lidia, *Revizuirea tratamentelor contabile aferente combinărilor de întreprinderi: un pas înainte?*, Congresul Profesiei Contabile din România, Ediția XVIII, „Pentru o nouă cultură în profesia contabilă”, editată de Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România, Editura CECCAR, București, 2010;
- Săcărin, Marian, *Grupurile de societăți și repere ale interpretării conturilor consolidate*, Editura Economică, București, 2002.
- IFAC, *Manualul de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Audit Financiar 2009, ISA 600 „Considerente speciale - auditurile situațiilor financiare ale grupului (inclusiv activitatea auditorilor componentelor)”*, Coeditare CAFR-Editura IRECSO, București, 2009;
- IFAC, *(Revised and Redrafted), Special Considerations – Audits of Group Financial Statements (Including the Work of Component Auditors)*, prepared by the Staff of the International Auditing and Assurance Standards Board, www.ifac.org;
- <http://web.ifac.org/clarity-center/index>: „IAASB Clarity Center” - Materiale cu caracter informativ, publicate de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) al Federației Internaționale a Contabililor (IFAC);
- http://www.accaglobal.com/general/activities/policy_papers/archive/auditing/2378546 - „Comments from ACCA”
- http://web.ifac.org/download/ISA_600_Basis_for_Conclusions.pdf - „Basis for Conclusions: ISA 600”

Rezultatul global, o nouă dimensiune în măsurarea performanței entităților sectorului public din România

Aurelia ȘTEFĂNESCU*, Eugeniu ȚURLEA**, Daniela Artemisa CALU*** & Robert ȘERBAN****

Abstract

The Global Result, a new Dimension in the Performance Measurement of the Public Sector Entities in Romania

The economic recession, generated by the world financial crisis with implications upon the acute need of funding and upon the public's trust regarding the resource usage, requires a new dimension in reporting the performance of the public sector entities from Romania. By this fundamental research, it is structured the issue of measuring the public sector entities' performance on the basis of the global result.

This study is based on a synthesis of ideas on this topic published into the professional literature, on the regulations drawn up by national and international accounting regulators, and by accounting professional bodies.

The current article consists in the development of the global result concept, the analysis in national and international terms of the models of performance on the basis of the global outcome and it proposes a complementary model to answer the real needs of the public sector entities from Romania.

Key words: public sector entity, global result, performance, financial reporting

Cuvinte cheie: entitate a sectorului public, rezultat global, performanță, raportare financiară

Introducere

Deficitul semnificativ de resurse publice, calitatea precară a ofertei de servicii, asimetria informațională care domină sectorul public impun o abordare a performanței în entitățile sectorului public din România fundamentată pe rezultatul global. Pornind de la multitudinea valențelor atribuite conceptului de rezultat global în literatura de specialitate, precum și de la

confuziile și interpretările nerealiste ale normalizatorilor naționali, trasăm o nouă dimensiune a modului de prezentare a performanței în entitățile sectorului public din România.

Considerăm că o astfel de abordare aprofundează conceptul de performanță în sectorul public și asigură publicul (contribuabilii) că entitățile acționează în direcția realizării obiectivelor propuse, care se circumscriu solicitărilor sale: servicii de calitate, variate, oportune și continue.

* * Prof.univ.dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: stefanescu.aura@gmail.com

** Prof.univ.dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: eturlea@yahoo.com

*** Prof.univ.dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: danielacalu@yahoo.com

**** Drd., Academia de Studii Economice București, e-mail: robert@gralmedical.ro

Metodologia cercetării

Cercetarea efectuată are ca obiectiv să dezvolte conceptul de rezultat global, ca modalitate de măsurare a performanței entităților sectorului public din România.

Demersul cercetării are în vedere o sinteză a ideilor publicate pe această temă în literatura de specialitate, a reglementărilor elaborate de normalizatorii contabili naționali și internaționali, de organisme ale profesiei contabile.

Pentru atingerea obiectivului propus s-a utilizat o metodologie de cercetare fundamentală. De asemenea, s-a recurs la mecanisme deductive și inductive de cercetare pentru delimitarea conceptului de rezultat global, analiza comparativă a modelelor de diseminare a rezultatului global, precum și analiza critică a modului în care este prezentată performanța pe baza rezultatului global în România.

Abordări privind valențele conceptuale ale rezultatului global

În accepțiunea generală, demersul definirii conceptului de rezultat global are ca fundament abordarea semantică a celor două cuvinte. Termenul *rezultat* semnifică ceea ce rezultă dintr-o acțiune. Un alt sens atribuit acestui cuvânt este cel de efect.

Termenul *global* exprimă componența – și anume că include toate elementele unui ansamblu. Prin combinarea celor două explicații, deducem că sintagma *rezultat global* semnifică ansamblul tuturor efectelor.

În literatura de specialitate, conceptul de rezultat global nu este definit în mod explicit. Demersul definirii acestui concept se fundamentează pe conceptul de performanță globală. Baret (2006)² & Berger-Douce (2009)³ apreciază că performanța globală reprezintă agregarea performanței econo-

mice, sociale și de mediu. O idee similară este susținută și de Capron & Quairel (2005)⁴, care consideră performanța globală un obiectiv multidimensional, economic, social și societal, financiar și de mediu, ce privește atât entitățile economice, societatea, cât și salariații, cetățenii. Astfel, prin recurs la conceptul de performanță globală, definim rezultatul global ca fiind reunirea rezultatului financiar, social și societal.

În accepțiunea teoriei economice (Angelescu et al, 2001)⁵, rezultatul global (economic) reprezintă diferența dintre veniturile totale și oportunitățile tuturor factorilor de producție (intrărilor) utilizați într-o anumită perioadă de timp.

Teoria contabilă definește rezultatul global într-o manieră comprehensivă. În această abordare (Ristea et al, 2004)⁶, granițele rezultatului contabil sunt depășite deoarece sunt incluse și rezervele din reevaluare, diferențele din conversie, câștiguri sau pierderi latente asupra instrumentelor financiare, câștigurile și pierderile actuariale aferente pensiilor, efectul schimbărilor metodelor contabile și corecțiile erorilor fundamentale.

Din punct de vedere contabil, demersul definirii rezultatului global are în vedere modul de prezentare a performanței prin situațiile financiare, respectiv prin contul de rezultat patrimonial sau prin situația modificărilor activelor nete /capitalurilor proprii.

La nivelul sectorului public, încercările normalizatorilor naționali și internaționali de a contura o definiție a conceptului de rezultat global este încă timidă. Definirea de către normalizatori a rezultatului patrimonial ca fiind un rezultat economic este nerealistă și generatoare de confuzie în rândul utilizatorilor.

Analiza reglementărilor naționale (OMFP nr. 1917/2005) evidențiază absența acestui concept. În opinia noastră, un argument în acest sens este dat de faptul că pentru sectorul public capitalurile proprii reprezintă încă un concept nesemnificativ și contestat cu vehemență de o parte a profesioniștilor în domeniu.

¹Dicționarul explicativ al limbii române, disponibil la <http://www.dexonline.news20.ro>, accesat la data de 25.08.2010

²Baret, P., *L'évaluation contingente de la Performance Globale des Entreprises : Une méthode pour fonder un management socialement responsable ?*, 2ème journée de recherche du CEROS, pg.1-24, 2006

³Berger-Douce, S., *La diversité en PME : une philosophie managériale au service de la performance?*, Revue Management&Avenir, nr. 9/2009, pg. 258-274, disponibilă la <http://www.cairn.info/revue-management-et-avenir-2009-9-page-258.htm>, accesat la data de 30.06.2010

⁴Capron M., Quairel-Lanoizelee F., *La responsabilité sociale d'entreprise*, Ed. La Découverte, Collection Repères, Paris, 2007, pg. 122

⁵Angelescu, C., Ciucur, D., Dinu, M., Dobrotă, N., Gavrilă, I., Ghiță, P., T., Gogoneață, C., Popescu, C., Suciu, C., M., (coordonatori), *Dicționar de Economie*, Ed. Economică, București, 2001, pg. 385

⁶Ristea M, Lungu C, Jianu I, *Ghid pentru înțelegerea și aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate, Prezentarea situațiilor financiare*, Ed. CECCAR, București, 2004, pg. 266-267

Tabel 1 - Structura rezultatului global în viziunea națională și internațională

Reglementări naționale	Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Efectele modificărilor politicilor contabile; ➤ Influențele generate de reevaluarea activelor; ➤ Influențele generate de calculul și înregistrarea amortizării; ➤ Efectele corectării erorilor contabile. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Modificările de politici contabile; ➤ Câștigurile din reevaluarea proprietății; ➤ Pierderea din reevaluarea investițiilor; ➤ Diferențele de schimb valutar din conversia operațiunilor din străinătate; ➤ Venituri nete recunoscute direct în activele nete/capitalurile proprii.

Raportat la Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS), rezultatul global este abordat implicit prin intermediul IPSAS 1 *Prezentarea situațiilor financiare*. O definiție explicită a rezultatului global este oferită de IAS 1 *Prezentarea situațiilor financiare*, care a constituit sursa de inspirație a IPSAS.

Astfel, rezultatul global total⁷ reprezintă modificarea din capitalurile proprii din timpul perioadei care rezultă din tranzacții și din alte evenimente, altele decât acele modificări care rezultă din tranzacțiile cu proprietarii, în calitatea lor de proprietari.

Prin recurs la reglementările și dereglementările specifice sectorului public, prezentăm, cu titlu de exemplu, elementele componente ale rezultatului global (tabel 1).

Prin analiza abordărilor prezentate identificăm următoarele elemente definitorii ale rezultatului global:

- Se determină ca variație a capitalurilor proprii între începutul și sfârșitul perioadei;
- Include elemente care nu reprezintă venituri și cheltuieli, dar care sunt recunoscute în capitalurile proprii;
- Explică modul de formare a performanței.

În opinia noastră, rezultatul global reprezintă o dimensiune complexă a performanței în sectorul public, deoarece, spre deosebire de rezultatul patrimonial (excedent/deficit patrimonial) care se limitează la diferența dintre veniturile și cheltuielile exercițiului, rezultatul global include elemente constatate în capitalurile proprii, dar care nu tranzitează prin contul de rezultat patrimonial.

Modele de diseminare a performanței pe baza rezultatului global – abordare comparativă

Rezultatul patrimonial, rezultatul de trezorerie, rezultatul execuției nu sunt suficient de relevante pentru utilizatori în aprecierea performanței financiare a entităților sectorului public din România.

Utilizatorii obțin informații privind performanța financiară a entităților sectorului public prin recurs la rezultatul global, fără a face apel la conceptele de venituri și cheltuieli care tranzitează contul de rezultat patrimonial. O astfel de informație este reflectată de Situația modificărilor activelor nete/capitalurilor proprii.

Normalizatorii contabili naționali, inspirați de IPSAS 1 *Prezentarea situațiilor financiare*, au introdus în setul situațiilor financiare *Situația modificărilor activelor nete/capitalurilor proprii*. Demersul identificării modului de reflectare a performanței financiare a sectorului public din România pe baza rezultatului global, se fundamentează pe analiza comparativă bidimensională a *Situației modificărilor activelor nete/capitalurilor proprii*, prezentată în tabelul 2.

Analiza raportului convergențe - divergențe referitor la *Situația modificărilor în structura activelor/capitalurilor* reflectă prevalența elementelor divergente asupra celor convergente. Deși, în ansamblu, conținutul acestui raport pare convergent cu cel prevăzut de IPSAS 1, în sensul că include variațiile elementelor de capitaluri proprii din cursul perioadei, o anali-

⁷ IAS 1 *Prezentarea situațiilor financiare*, Standarde Internaționale de Raportare Financiară, Ed. CECCAR, București, 2009, pg.933

Tabel 2 - Convergențe și divergențe în raportarea performanței financiare prin situația modificărilor în structura activelor / capitalurilor

Elemente	IPSAS 1	Reglementări naționale (OMF nr.1917/2005)	Convergențe
➤ <i>Denumirea</i>	Situația modificărilor în structura activelor / capitalurilor	Situația modificărilor activelor nete / capitalurilor proprii	Da
➤ <i>Baza de raportare</i>	Baza de angajamente	Contabilitatea de angajamente	Da
➤ <i>Obiectiv</i>	[...] de a oferi informații despre [...] modificările poziției financiare [...] utile pentru o gamă largă de utilizatori în luarea și evaluarea deciziilor cu privire la alocarea resurselor	Trebuie să ofere informații referitoare la structura capitalurilor proprii, influențele rezultate din schimbarea politicilor contabile, influențele rezultate în urma reevaluării activelor, calculului și înregistrării amortizării sau din corectarea erorilor contabile	Nu
➤ <i>Formatul</i>	Matriceal	Matriceal	Da
➤ <i>Conținut</i>	Surplusul sau deficitul perioadei; fiecare element de venituri și cheltuieli pentru perioadă care, așa cum este prevăzut de alte standarde, este recunoscut direct în activele nete / capitalurile proprii și totalul acestor elemente; veniturile și cheltuielile totale ale perioadei, prezentând separat valorile totale care se pot atribui proprietarilor entității care controlează și intereselor minoritare; și pentru fiecare componentă a activelor nete / capitalurilor proprii prezentate separat, efectele modificărilor politicilor contabile și ale corecțiilor erorilor recunoscute în conformitate cu IPSAS 3 <i>Politici contabile, modificări ale estimărilor contabile și erori</i> .	Prezintă în detaliu creșterile și diminuările din timpul anului ale fiecărui element al conturilor de capital	Parțial
➤ <i>Informații ce trebuie prezentate în situația modificărilor în structura activelor /capitalurilor</i>	Valorile tranzacțiilor cu proprietarii care acționează conform calității lor de proprietari, prezentând separat, distribuiri către proprietari; soldul surplusurilor și deficitelor acumulate la începutul perioadei și la data de raportare, precum și modificările pe parcursul perioadei; și în măsura în care componentele activelor nete / capitalurilor proprii sunt prezentate separat, o reconciliere între valoarea contabilă a fiecărei componente a activelor nete / capitalurilor proprii la începutul și sfârșitul perioadei, prezentând distinct fiecare modificare.		Nu

ză profundă a acestuia relevă puncte semnificative divergente determinate de: definirea necomprehensivă a veniturilor și cheltuielilor, ignorarea impactului veniturilor și cheltuielilor asupra capitalurilor proprii, absența politicilor contabile reale și implicit a efectelor modificărilor politicilor contabile și a corecțiilor erorilor. Divergența între viziunea națională și cea internațională privind Situația modificărilor în structura activelor / capitalurilor este argumentată și de întinderea foarte redusă alocată de normalizatorii naționali prezentării acestei componente a situațiilor financiare.

Un element generator de confuzii, în măsură să afecteze procesul de convergență⁸, ar putea fi și utilizarea unor traduceri diferite pentru exprimarea aceluiași conținut. În acest sens, tabelul 2 relevă o serie de incongruențe terminologice (spre exemplu, contabilitate de angajamente/bază de angajamente) în măsură să ridice un semn de întrebare atât pentru normalizatorii contabili români, cât și pentru profesioniștii contabili. Deși la nivelul sectorului public, performanța se apreciază de către public prin calitatea serviciilor oferite, latura financiară a acesteia nu poate fi omisă, deoarece este fundamentul creării altor tipuri de performanțe. Pentru reflectarea performanței financiare a entităților sectorului public se folosesc mai multe componente ale situațiilor financiare. Utilizatorii ar putea considera dificil procesul de investigare a unui număr mare de documente pentru a ști cât de performantă este entitatea publică respectivă.

Din acest punct de vedere, apreciem oportun un model unic de reflectare a performanței, prin intermediul rezultatului global. Astfel, în opinia noastră, acest model de raportare a performanței, denumit „Situația rezultatelor perioadei și a rezultatului global” și prezentat de norma contabilă americană SFAC 5 *Recunoaștere și evaluare în situațiile financiare ale întreprinderii*⁹, adaptat de normalizatorii naționali nevoilor sectorului public, contribuie la consolidarea conceptului de performanță și a modului de percepere a acesteia de către utilizatori. Structural, „Situația rezultatului global pentru sectorul public” include rezultatul patrimonial al perioadei (excedent/deficit patrimonial) și componentele rezultatului global.

Considerăm că adoptarea rezultatului global și a unui model unic de reflectare a performanței va genera plusvaloare la nivelul entităților sectorului public în următoarele direcții: consolidează conceptul de performanță; elimină informațiile redundante privind modalitățile de măsurare a performanței; oferă informații relevante și fiabile utile managementului în

procesul decizional; responsabilizează managementul privind îmbunătățirea performanței entității; inteligibilitatea și completitudinea modelului de prezentare elimină asimetria informațională dintre sectorul public(stat) și public; promovează conformitatea în raportarea performanței; îmbunătățește calitatea raportării financiare.

Concluzii

Cercetarea efectuată evidențiază că, în literatura de specialitate, conotațiile conceptului de rezultat global sunt diverse. De asemenea, comparativ cu entitățile sectorului privat unde rezultatul global este definit într-o manieră comprehensivă, la nivelul entităților sectorului public acest concept nu este definit în mod explicit. Absența rezultatului global, ca modalitate de măsurare a performanței sectorului public, abordarea sumară a modelului de reflectare a acestuia, în cadrul reglementărilor naționale, precum și divergențele semnificative ale modelului cu cel prezentat de către Standardele Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public (IPSAS), generează incertitudini privind utilitatea atribuită de normalizatori și implicit, obiectivul prezentării unei astfel de situații de către entități.

În opinia noastră, definirea și adoptarea rezultatului global ca modalitate de măsurare a performanței la nivelul sectorului public din România, consolidează conceptul de performanță și răspunde nevoilor reale ale entităților, care, încorsetate de supra-reglementare și supra-raportare către ordonatorii de credite superiori, ignoră că principalul utilizator al rapoartelor privind performanța este publicul (contribuabilii).

Acknowledgement

Această cercetare este finanțată de CNCSIS-UEFISCSU, prin proiectul nr. 955/PNII - IDEI, cod proiect ID_1827/2008, *Panopticon privind conotațiile conceptului de performanță în entitățile sectorului public din România: creare versus diseminare.*

This work was supported by CNCSIS-UEFISCSU, project no.955/19.01.2009 PNII - IDEI, code ID_1827/2008, *Panopticon on the performance connotations in the public sector entities in Romania - creation versus dissemination.*

⁸ Această sintagmă este utilizată cu semnificația atribuită de *Dicționarul explicativ al limbii române*, disponibil la <http://www.dexonline.news20.ro>

⁹ Problematika privind situația performanței globale este amplu abordată pentru entitățile economice de către Lungu, C., *Teorie și practică contabile privind întocmirea și prezentarea situațiilor financiare*, Ed. CECCAR, București, 2007, pg.378-384

Bibliografie

- Angelescu, C., Ciucur, D., Dinu, M., Dobrotă, N., Gavrilă, I., Ghiță, P., T., Gogoneață, C., Popescu, C., Suci, C., M., (coordonatori), *Dicționar de Economie*, Ed. Economică, București, 2001, pg. 385
- Baret, P., *L'évaluation contingente de la Performance Globale des Entreprises : Une méthode pour fonder un management socialement responsable?*, 2ème journée de recherche du CEROS, 2006, pg.1-24
- Berger-Douce, S., *La diversité en PME : une philosophie managériale au service de la performance?*, *Revue Management&Avenir*, 9/2009, no.29, pg.258-274, disponibilă la <http://www.cairn.info/revue-management-et-avenir-2009-9-page-258.htm>, accesat la data de 30.06.2010
- Matter, J., B., *La nouvelle comptabilité publique*, Ed. LGDJ, Paris, 2010
- Capron M., Quairel-Lanoizelee F., *La responsabilité sociale d'entreprise*, Ed. La Découverte, Collection Repères, Paris, 2007, pg. 122
- Dicționarul explicativ al limbii române*, disponibil la <http://www.dexonline.news20.ro>, accesat la data de 25.08.2010
- IASB, *Standardele Internaționale de Raportare Financiară*, Editura CECCAR, București, 2009
- IFAC, *Manualul de Standarde Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public*, vol. I, II, traducere, Ed. CECCAR, București, 2009
- Lungu, C., *Teorie și practice contabile privind întocmirea și prezentarea situațiilor financiare*, Ed. CECCAR, București, 2007, pg.378-384
- Ministerul Finanțelor Publice, *Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1917/2005 pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia*, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1.18 bis din 29.12.2005.
- Ristea, M., Lungu, C., Jianu, I., *Ghid pentru înțelegerea și aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate, Prezentarea situațiilor financiare*, Ed. CECCAR, București, 2004, pg. 266-267
- Robert, F., R., Colibert, J., *Les normes IPSAS et le secteur public*, Ed. Dunod, Paris, 2008
- Țurlea, E., Ștefănescu, A., *Performanța entităților sectorului public între actualitate și perspectivă*, *Revista „Audit Financiar”* nr. 5 /2009, pg. 17-23

Informații

Participarea CAFR la Conferința despre insolvență

Intrarea în stare de insolvență reprezintă, în ultimul timp, una dintre cele mai des întâlnite forme de capitulare a firmelor în fața crizei financiare. Potrivit unui studiu realizat de compania Coface, în primul trimestru al acestui an numărul firmelor intrate în insolvență a crescut cu 89% față de perioada similară din 2009, urmând să depășească cel mai probabil 30.000 până la sfârșitul anului. În prezent, se află pe rol peste 20.000 de dosare de insolvență, dar există și companii care, prin relansarea afacerilor, au anunțat deja ieșirea din această stare.

În acest context, World Trade Center București și compania Think Creative au organizat, la 30 septembrie 2010, Conferința „INSOLVENȚA - soluții

financiare, soluții juridice”, în cadrul căreia specialiști renumiți din domeniul juridic și financiar au făcut cunoscute oportunitățile pe care le oferă legea pentru ca firmele să depășească astfel de momente. Camera Auditorilor Financiar din România a participat la eveniment ca expozant, prezentând publicului serviciile pe care le pune la dispoziție și produsele editoriale apărute sub egida sa.

Participarea CAFR la această Conferință a fost în mod deosebit apreciată de organizatori, care au relevat buna colaborare existentă între Camera și Uniunea Națională a Practicienilor în Insolvență din România.

Ziua Profesiiilor Liberale din România

La 5 noiembrie 2010, Uniunea Profesiiilor Liberale din România, din care CAFR face parte în calitate de

membru, organizează la Sala Rondă a Hotelului Intercontinental din București, B-dul Nicolae Bălcescu nr. 4, sector1, cea de a treia ediție a „Zilei Profesiiilor Liberale din România”.

Tema Conferinței, „Importanța profesiiilor liberale pentru societate”, își propune să genereze o dezbatere în cadrul căreia participanții să-și prezinte punctele de vedere și să-și precizeze poziția față de importanța sectorului nostru socio-economic, fără de care nicio comunitate umană nu poate supraviețui.

La Conferință sunt invitați să participe reprezentanți din partea autorității publice, instituții și organizații relevante pe plan național, precum și ai Comisiei Europene, Comitetului Economic și Social European, Uniunii Mondiale a Profesiiilor Liberale - UMPL și Consiliului European al Profesiiilor Liberale - CEPLIS.

Activele necorporale și criza economică: un nou "caz ciudat al Doctorului Jekyll și al Domnului Hyde"¹

Sergiu PETRICĂ*

Introducere

Abstract

Intangible Assets and Economic Crisis: a new "Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde"

One year and a half after the official debut of the financial crisis, professional managers in top industries and political decision makers still struggle to understand what were the roots of the current situation and, more important what measures should be taken to preserve their entities performance at acceptable levels. However a lesser number focus on the real opportunities surged during the crisis to enhance and secure in the future, post-distress times, the value of their organisations.

In this context the author identified a set of key elements of whose management should be the center of main organisations leaders' agenda. These elements are: going concern, intangible assets valuation and creation, business processes re-engineering and innovation, long term enhanced cost control. Have these elements been properly captured at the financial statements presentation level and what consequences have risen in the auditors' responsibility - are the main questions that the current article will try to answer. In order to provide a set of answers this investigation was based on a study over a sample of most significant players in ICT business sectors at global level and observed the impact of economic and financial changes of the latest period over the application of the accounting policies and overall financial performance reflection in the key figures associated with the intangible assets recognition and management.

Key words: *intangible assets, goodwill, impairment, ROA, going concern, professional judgement*

Cuvinte cheie: *active necorporale, goodwill, depreciere, ROA, continuitatea exploataării, judecată profesională*

Perioada de criză financiară, care din cauza întinderii sale în timp, a influențelor multisectoriale și a unor măsuri lipsite de anvergură ale administrațiilor principalelor țări ale grupului G20² s-a transformat și într-o criză economică de durată și care se caracterizează printr-o lipsă de lichiditate pandemică, are un impact semnificativ asupra procedurilor „actorilor” de calibru din ansamblul profesiei financiar-contabile. În cadrul acesteia regăsim și domeniul auditului financiar, ale cărui principale preocupări se conturează în zona exprimării opiniilor asupra continuității activității companiilor auditate, a metodelor de evaluare cele mai adecvate și asupra prezentării elementelor bilanțiere ale situațiilor financiare ale acestora. Companiile din domeniile: software și comerțului electronic, echipamentelor IT și telecomunicațiilor, în care unul dintre factorii cheie ai performanței financiare este capacitatea inovatoare, rod al activităților de cercetare și dezvoltare, solicită analize aprofundate în această perioadă de turbulențe. Aceste domenii sunt caracterizate printr-o

* Drd., Director general al companiei de consultanță CELERIS, e-mail: sergiu.petrica@celeris.ro

1 „The Strange Case of Dr Jekyll and Mr Hyde”, de Robert Louis Stevenson este o parabolă asupra dualității naturii umane în care binele și răul se împletesc în structura aceluiași personaj, fiind de fapt o critică sociopsihologică de avangardă a societății victoriene și, în același timp, o lucrare de referință pentru literatura engleză.

2 G20 este un forum creat în 1999, grupând, în principiu, cele mai dezvoltate 20 dintre economiile lumii, incluzând și economiile emergente. Forumul are drept scop cooperarea și consultarea în problematici relative la sistemul financiar internațional.

competitivitate sporită, rezultată din propensiunea spre lansarea de noi produse, cu frecvență ridicată. În acest context, se desprind trei elemente esențiale și anume:

- asigurarea lichidității pentru operațiunile de cercetare – dezvoltare
- capacitatea de a securiza veniturile în contextul unei matrici de consum alterate a clienților generate de scăderea veniturilor acestora și
- reflectarea în bilanțul contabil a activelor necorporale la valori cât mai apropiate de **valoarea justă** a acestora.

Domeniile amintite anterior au fost în același timp motorul dezvoltării economice mondiale și principalii subiecți a ceea ce de peste două decenii numim noua economie. Însă tocmai rolul avangardist asumat de acestea și aplicarea unor principii demodate de evaluare a performanțelor financiare au condus spre un entuziasm prea avântat în piețele aferente, cu impact major în indicii bursieri, în special de peste Ocean. Raportul de prioritate inegal între profitabilitate și lichiditate nu a putut fi echilibrat nici de exemplele Enron și WorldCom, nici de prăbușirea *dotcomurilor*³ și, aparent, nici de inițiativele de gen Sarbanes-Oxley⁴.

În aceste circumstanțe s-ar părea că accentul pus pe contabilitatea de angajamente și doar tonalitatea subtilă a flu-

xului de numerar creează dificultăți majore în contextul unei economii care nu mai respectă regulile clasice, în care conceptul ciclicității este anihilat, iar legea randamentelor descrescătoare este provocată la un duel inegal de către elementele capitalului intelectual.

Astfel, companiile ale căror activități puteau fi catalogate drept cele ale noii economii – prin neîncorporarea, facilitată și de reglementările contabile prudentiale, a activelor invizibile – au produs mirajul unor indicatori de performanță de tipul ROA cu valori foarte ridicate, rezultând în valori de tranzacționare a propriilor acțiuni cu PER⁵ foarte înalt în comparație cu companii din economia clasică, beneficiind în acest mod de simpatia majorității finanțatorilor. Care sunt schimbările provocate de criza economică și modul în care sunt percepute acestea? – sunt întrebări la care vom încerca să răspundem în continuare.

Continuitatea activității

Condițiile economice actuale ridică provocări fără precedent pentru majoritatea companiilor semnificative în materie de lichiditate, acces la finanțare și raportare financiară. Aceleași probleme se regăsesc și în preocupările auditorilor financiari, ca garanți ai echili-

brului în interpretările managementului. Reuniunea influențelor factorilor prezentați mai sus se cristalizează într-un impact major asupra unui principiu fundamental care stă la baza construcției situațiilor financiare: continuitatea activității. *În fapt preocuparea asupra estimării caracteristicii de continuitate a activității conduce, în această perioadă, la o rafinare a comportamentului profesional al auditorului prin consolidarea utilizării raționamentului propriu dincolo de estimarea calitativă a reprezentărilor echipei de management.* Pentru întreprinderile din domeniul tehnologiei lichiditatea adaugă o povară suplimentară asupra operabilității prin faptul că operațiunile de cercetare și dezvoltare necesită sume disponibile suplimentare, ale căror conversii în performanțele financiare sunt amânate pentru perioade uneori de câțiva ani.

La nivelul prezentării informațiilor din rapoartele financiare perioada de criză poate aduce un stres complementar prin determinarea punctului fin de separație între recunoașterea drept cheltuielă sau capitalizarea sumelor solicitate. Ambele direcții în care s-ar deplasa balanța conduc spre distorsiuni ale ROA. În această perioadă investigarea previziunilor și bugetelor (a căror relevanță crește proporțional cu „alungirea” perioadei pe care sunt construite) necesită aprofundări, întrucât datele istorice ante-criză își pierd semnificația. *În acest sens* misiunea auditorului poate

3 O companie *dotcom* este o companie ale cărei principale operațiuni sunt desfășurate prin intermediul site-urilor internet. Termenul se referă în special la companiile fondate la sfârșitul anilor 1990 și care, în general, au fost caracterizate prin absența unor performanțe financiare, dar care au beneficiat de finanțare masivă, exploatând apetitul investitorilor pentru modele de afaceri care propuneau dezvoltări accelerate în raport cu modele clasice.

4 Legea **Sarbanes-Oxley** din 2002 “promulgată” la 30 iunie 2002 în Statele Unite ale Americii, cunoscută sub numele de Legea privind Reforma Contabilității companiilor publice și a Protecției Investitorilor, este rezultatul scandalurilor provocate la începutul mileniului de falimentele răsunătoare din S.U.A. Legea stabilește, între altele, reguli mai stricte privind activitatea consiliilor de administrație, a managementului companiilor publice (cotate la burse) și a companiilor publice de contabilitate. Legea reprezintă și actul de constituire a unui nou organism numit Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB), al cărui obiect de activitate constă în supravegherea, reglementarea și monitorizarea auditorilor financiari din perspectiva rolului acestora de auditori ai companiilor publice, cu focalizare pe independența acestora și, respectiv, activitatea privind investigarea controlului intern, a conducerii și prezentărilor informațiilor din situațiile financiare.

5 PER = *Price Earnings Ratio*, calculat ca raport între prețul acțiunii (cursul bursier) și profitul net pe acțiune

deveni dificilă în contextul unor *companii cu un istoric bogat, care, de cele mai multe ori, tind să extrapoleze evenimintele, resursele și soluțiile utilizate în perioade precedente de timp pentru a formula variantele de acțiune în viitor*. Auditorii ar putea fi puși în situația de a prezenta în opinii paragrafe de observații („emphasis of matter paragraph”), reprezentând estimarea proprie asupra abilității companiei de continuare a operării. Vizavi de durata acestei perioade, prevederile AU sec. 341⁶ solicită utilizarea unui interval de maxim un an de la data auditului, în timp ce IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare” permite extinderea acestui interval la durate mai mari de un an⁷. Totuși, recunoașterea abilității de aplicare a principiului continuității activității pentru o perioadă de 12 luni nu garantează absența intervențiilor necesare asupra valorii activelor necorporale, cu preponderanță a celor cu durată de viață indefinită, întrucât proiecțiile financiare pentru testele de depreciere relative la acestea se întind pe perioade mult mai mari, în timp ce rezultate pozitive ale testelor de depreciere pot constitui premise pentru inaplicabilitatea principiului continuității activității la momente ulterioare intervalului de 12 luni de la finalizarea raportului de audit. Din această perspectivă, normele USGAAP pot părea mai puțin conservatoare sau prudente în raport cu IFRS, fapt pe care am încercat să îl subliniem în studiul care urmează. Un motiv de confort, însă, la nivelul spațiului contabil american îl poate constitui introducerea

aplicării anticipate a normelor IFRS pentru construirea situațiilor financiare ale companiilor listate în SUA începând cu anul 2012. În formularea unei opinii asupra continuității activității și a necesității revizuirii acesteia, auditorul va lua în considerare existența unor evenimente de tipul:

- inabilitatea de a rambursa împrumuturile și imposibilitatea de prelungire a termenelor acestora,
- restrângerea sau pierderea unor piețe,
- incapacitatea proprietarilor companiilor de a suplimenta capitalul social,
- creșterea ratelor dobânzilor,
- previziuni ale fluxurilor de numerar cu senzitivitate foarte ridicată, relative la ratele dobânzilor și ale fluctuațiilor cursurilor valutare și
- incapacitatea sistemelor de control intern de a identifica toate riscurile inerente ale activității și, respectiv, a managementului de a reacționa la riscurile inerente ridicate.

În această perioadă ratele de actualizare utilizate la aplicarea metodei DCF⁸ pentru determinarea valorii juste a diferitelor elemente bilanțiere suferă modificări majore, modificări rezultate din variația costurilor capitalurilor, atât a celor proprii, cât și a celor împrumutate, influențate în principal prin prisma *primei de risc* atât la nivelul proprietarilor, cât și la nivelul bancherilor, care, în

pofta acțiunilor de diminuare a ratelor dobânzilor de referință luate de băncile centrale, înglobează riscul perceput în marjele aplicate peste dobânda de referință. Aceste modificări au un impact semnificativ asupra valorilor atribuite goodwill⁹-ului și a altor active necorporale.

Preocuparea auditorului se materializează prin aplicarea judecății profesionale asupra continuității activității clientului său. Pentru aceasta va recurge la un plan compus cel puțin din următoarele etape:

- analiza eroziunii marjei datorată presiunilor pieței
- analiza rațiunilor privind limitarea investițiilor și reducerea cheltuielilor
- analiza stadiului reducerii costurilor ascunse și a timpilor neutilizați de producție
- analiza viabilității planurilor operaționale
- investigarea gradului de îndeplinire a bugetelor trimestriale din perioada 2008-2010, a frecvenței, sensurilor și amplitudinilor, revizuirilor acestora
- adecvarea variantelor disponibile pentru finanțarea proceselor operaționale
- investigarea acurateței fluxurilor de numerar pe următorii 5 ani
- monitorizarea unor indicatori financiari relevanți pentru sectorul de activitate al companiei.

6 AU section 341, The Auditor's Consideration of an Entity's Ability to Continue as a Going Concern, Statement on Auditing Standards, AICPA, pag. 622

7 IFRS, *Standarde Internaționale de Raportare Financiară*, ed. CECCAR, București, 2006, pag. 724 sau <http://eifrs.iasb.org/eifrs/bnstandards/en/ias1.pdf> paragraf 26

8 DCF = *Discounted Cash Flow*, metodă de valoare a companiei, în cadrul abordării pe bază de venit, ce se bazează pe estimarea fluxurilor de numerar nete generate de companie și raportarea la valorile puterilor incrementale ale ratei de actualizare adunate cu unitatea pe segmentele de timp pe care se realizează proiecția.

9 goodwill = *fond comercial*. Din motive de diferențe de interpretări între normele românești de contabilitate și cele din alte spații contabile vom utiliza termenul din limba engleză pe parcursul prezentului articol.

Aceste soluții nu sunt doar apanajul economiilor dezvoltate, domiciliul celor mai numeroase companii din sectoarele referite anterior. Este recomandabil ca acestea să se regăsească inclusiv în România, aflată în spațiul de distribuție al companiilor producătoare.

Activele necorporale

Activele necorporale au o aparență duală și o volatilitate mai mare în această perioadă. Prezența în volum ridicat în raport cu total active sau cu total active imobilizate poate prezenta capcane pentru evoluția ulterioară a companiei. În majoritatea covârșitoare a situațiilor activele necorporale prezintă un interes scăzut pentru activitățile de creditare, în special din cauza absenței unei piețe de tranzacționare pentru acestea. De asemenea compania poate obține rentabilități foarte scăzute prin utilizarea acestora pentru altfel de operațiuni decât cele ale activității de bază. Din acest motiv, valoarea acestora este potențată doar în contextul în care companiile desfășoară activități simultane de **business process engineering**¹⁰ și **cost cutting**¹¹ care, dacă sunt corelate cu planurile strategice pe termen lung, pot contribui decisiv la creșterea performanței financiare. Corecta gestiune a activelor necorporale, altele decât goodwill, poate însemna așadar creșterea competitivității, securizarea veniturilor și acoperirea unei cote de piață superioare. Prin urmare, activele necorporale nu prezintă nici o garanție directă pentru activitățile de creditare, însă prezența acestora coroborată cu activi-

tăți de gestiune eficiente și proactive este de interes pentru partenerii financiari, putând fluidiza accesul la creditele bancare, în mod indirect oferind companiilor un confort suplimentar în continuitatea activității.

Preocupările IASB

În materia activelor necorporale preocupările profesiei contabile prin intermediul IASB nu au exclus și amendarea IAS 38 *Active Necorporale*¹² și, respectiv, a IAS 36 *Deprecierea Activelor*¹³, reflectând însă cu un efect amortizat influențele survenite în mediul economic în ultimele luni ale anului 2008. Modificările preluate de cele două standarde, rezultate a două documente „*Improvements*” cu IRFS emise în mai 2008, respectiv în aprilie 2009 cu date de aplicare de la 1 ianuarie 2009 și 1 iulie 2009, respectiv, 1 ianuarie 2010 rezultă într-o revizuire restrânsă a evaluării valorii juste a activelor necorporale (și numai acelea achiziționate în urma unei combinări de întreprinderi) prin intermediul amendării paragrafelor 36, 37, 40, 41, 69, 70, 98 și a introducerii paragrafului 69A a IAS 38 și a paragrafelor 80 (b) și 134 (e) a IAS 36 care filtrează într-o oarecare măsură testele de depreciere limitându-le la nivel superior conform paragrafului 5 din IFRS 8 *Segmente Operaționale*¹⁴ și a prezentării informațiilor privind elementele utilizate pentru prezentarea testelor de depreciere. Aceasta înseamnă că IASB consideră că prevederile celor două standarde amintite mai sus sunt la momentul actual corespunzătoare necesităților impuse de perioada de criză. În con-

secință, în opinia noastră, este necesar ca auditorii să se asigure de corecta aplicare a normelor contabile, respectiv, de controlabilitatea beneficiilor economice viitoare obținute prin utilizarea acestora și de acuratețea prezentării informațiilor în situațiile financiare.

În iulie 2009, IASB a emis un IFRS adresat companiilor mici și mijlocii care nu sunt cotate¹⁵. Între alte prevederi se regăsesc și un număr de principii simplificate de recunoaștere și evaluare, care prevăd ca goodwill-ul și alte active necorporale să fie amortizate pe durata de viață (10 ani dacă durata de viață nu poate fi estimată precis). Costurile cercetării și dezvoltării trebuie recunoscute drept cheltuieli dacă nu pot fi incluse costului unui alt activ.

Modul în care prevederile normelor contabile au fost aplicate și interpretate de către cele mai relevante companii din domeniile software și comerț electronic, echipamentelor IT și telecomunicațiilor a făcut obiectul cercetării care va fi descrisă în capitolul următor.

Metodologia de cercetare

Condițiile economice actuale reprezintă un eveniment declanșator pentru calcularea și înregistrarea deprecierei activelor în situațiile financiare ale companiilor. În cercetarea noastră, prezentând rapoarte atât conform USGAAP, cât și IFRS, am evaluat dacă au fost aplicate prevederile IAS 36 „*Impairment of Assets*”; SFAS 142 „*Goodwill*

10 Reproiectarea proceselor operaționale

11 Reducerea costurilor

12 <http://eifrs.iasb.org/eifrs/bnstandards/en/ias38.pdf>

13 <http://eifrs.iasb.org/eifrs/bnstandards/en/ias36.pdf>

14 <http://eifrs.iasb.org/eifrs/bnstandards/en/ifrs8.pdf>

15 <http://eifrs.iasb.org/eifrs/sme/en/IFRSforSMEs2009.pdf>

and Other Intangible Assets”¹⁶ și SFAS 144 „Accounting for the Disposal and Impairment of Long-lived Assets”. În conformitate cu USGAAP, cheltuielile cu deprecierea nu pot fi reluate, lucru care face actul recunoașterii deprecierei unul deosebit de dureros, în timp ce sub IFRS deprecierea poate fi reversată (reluată), mai puțin cea referitoare la goodwill.

Scopul cercetării se regăsește în observarea modului în care activele necorporale sunt recunoscute și gestionate de către companiile din domeniile amintite mai sus, în condițiile unor rigori de intensitate diferită impuse de normativele locale sau internaționale și investigarea legăturii între aspectele particulare survenite la nivel de companie și cerințele standardelor de raportare, cum ar fi cele amintite în paragraful anterior. Studiul a inclus metode de cercetare precum documentarea, selecția ariei de analiză, observarea, comparația, analiza și sinteza.

Studiu asupra a 21 de companii mari americane și europene

Formarea unui eșantion reprezentativ pentru studiul nostru este o întreprindere diferită de cea care s-ar aplica unei populații omogene. Din acest motiv, ansamblul companiilor care s-ar adecva scopului cercetării (în care prezența activelor necorporale este semnificativă) a fost stratificat de maniera de a se putea formula concluzii în mod consecvent. Astfel, au fost selecționate 21 de companii, grupate pe un număr

de câte 7 entități aferente fiecărui domeniu. Eșantionul a fost constituit prin selectarea celor mai mari actori de pe piața mondială prin intersectarea următoarelor criterii:

1. companiile sunt reprezentative în materie de operațiuni și dimensiuni pentru domeniile investigate
2. companiile sunt listate
3. companiile operează în spații economice dezvoltate și afectate de criza economico-financiară
4. există o suficientă diversitate în normele contabile ale spațiilor economice originare pentru a asigura comparabilitatea tratamentelor contabile la momentul consolidării în conformitate cu USGAAP și IFRS,

cuprinzând companiile: Oracle Corporation, Microsoft Corporation, SAP Group, Google Inc., Yahoo! Inc., Amazon.com Inc., EBay Inc., AMD Inc., Northrop Grumman Corporation, IBM Corporation, Dell Inc., Intel Corporation, Hewlett-Packard Company, Apple Inc., Vodafone Group Plc., BT Group Plc., Telefonica S.A., AT&T Inc., Nokia Corporation, Siemens AG, LM Ericsson Telephone Company.

Observarea principalilor indicatori descriși mai jos a fost efectuată prin investigarea situațiilor financiare publicate de entitățile eșantionului pentru cele mai recente două exerciții disponibile la data de 15.06.2010. Indicatorii urmăriți au fost:

- anvergura auditorului
- tipul opiniei de audit
- valoarea netă a goodwill-ului
- valoarea netă a altor active necorporale
- valoarea netă totală a activelor imobilizate

- valoarea totală a activelor
- valoarea cifrei de afaceri
- valoarea profitului net
- existența recunoașterii deprecierei goodwill-ului și/sau a altor active imobilizate
- ponderi valorice (ale goodwill-ului și, respectiv, ale altor active imobilizate în Total Active Imobilizate și, respectiv, în Total Active)

Cercetarea noastră a permis și formularea unor opinii personale asupra echilibrului *fundamentării politicilor contabile pentru depreciere și asupra corectitudinii aplicării principiului prudenței privind recunoașterea activelor necorporale*. Studiul este disponibil în integralitatea lui la adresa de internet : <http://www.celeris.ro/Research.htm>.

Cuantificări

- I. Din eșantionul nostru, situațiile financiare au fost auditate după cum urmează:
 - pentru 8 companii auditorul a fost Ernst & Young
 - pentru alte 7 companii auditorul a fost PricewaterhouseCoopers
 - pentru 3 companii auditorul a fost Deloitte & Touche
 - pentru 2 companii auditorul a fost KPMG
 - în timp ce Apple Inc. a avut ca auditori pe Ernst & Young, respectiv, KPMG.
- II. Toate situațiile financiare au beneficiat de opinii de audit fără rezerve asupra evaluării și prezentării informațiilor privitoare la activele necorporale, ceea ce reflectă acordul auditorilor asupra politicilor contabile și modului de evaluare adop-

¹⁶<http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs&blobkey=id&blobwhere=1175820927971&blobheader=application%2Fpdf>

tat de managementul companiilor din eșantion.

- III. Companiile din domeniul software și al comerțului electronic înregistreză valori ale ponderii *goodwill*-ului în Total Active cuprinse între 5,27% și 45,35% cu o medie de 25,24%, respectiv ponderi ale *goodwill*-ului în Total Active Imobilizate cu valoare minimă de 20,31%, valoare maximă de 76,32% și o valoare medie de 48,63%. În ceea ce privește domeniul echipamentelor IT, eșantionul selecționat prezintă următoarele valori: pondere *goodwill* în Total Active cu valoare minimă de 0,43%, valoare maximă de 44,74% și valoare medie de 15,67%, respectiv pondere *goodwill* în Total Active Imobilizate cu o valoare minimă de 1,29%, valoare maximă de 62,53% și valoare medie de 27,60%. În domeniul telecomunicațiilor și echipamentelor pentru telecomunicații ponderea *goodwill*-ului în Total Active variază între 4,99% și 35,35% cu valoare medie de 18,06%, în timp ce ponderea *goodwill*-ului în Total Active Imobilizate are valori cuprinse între 6,38% și 42,65%, iar valoarea medie este de 28,48%.

În domeniul software și al comerțului electronic ponderea *Altor Active Necorporale* în Total Active este cuprinsă între 1,92% și 9,73%, cu o valoare medie de 4,80%, în timp ce ponderea acestor active în Total Active Imobilizate este situată între limitele reprezentate de valorile 3,44% și, respectiv, 15,77% cu media la 8,89%. Companiile din domeniul echipamentelor IT prezintă valori ale ponderii *Altor Active Necorporale* situate în intervalul [0,52%, 7,03%] cu media la 2,65%, iar ponderea acestor active variază între 1,55% și 12,92% cu media la 5,65%. Eșantionul pentru domeniul telecomunicațiilor și echipamentelor pentru telecomunicații prezin-

tă ponderi ale *Altor Active Necorporale* în Total Active cu valori între 5,29% și 24,02% și media la 11,92%, în timp ce ponderea acestor active în Total Active Imobilizate este situată între valorile 9,85% și 26,81% cu media la 18,58%.

Din cele de mai sus se remarcă faptul că în toate domeniile companiile au derulat activități intense de achiziții, de unde rezultă ponderi ridicate ale *goodwill*-ului în Total Active. Accentul cade însă pe domeniul software, la acest nivel înregistrându-se de fapt cele mai multe *Active Necorporale* de natura celor invizibile și care nu pot fi recunoscute în bilanț, materializarea lor având loc la momentul tranzacționării în cadrul proceselor de achiziție prin intermediul recunoașterii *goodwill*-ului. În materia *altor active necorporale* topul este ocupat în poziția de vârf de domeniul telecomunicațiilor, fapt datorat în special prezenței licențelor de operare și a listelor de consumatori. Remarcăm, de asemenea, și importanța ridicată a volumelor activelor necorporale în acest domeniu.

- IV. În anii de raportare a situațiilor financiare pentru companiile din eșantion care includ perioade din 2009, 7 este numărul companiilor care au înregistrat creșteri ale cifrei de afaceri, respectiv 12 care au înregistrat creșteri ale profitului, în timp ce 14 companii au înregistrat scăderi ale cifrei de afaceri și 9 ale profitului. Cea mai ridicată creștere a cifrei de afaceri a înregistrat-o Amazon.com (27,88%), iar cea mai mare scădere a fost înregistrată de Nokia (19,18%). Variațiile profitului se situează între -93,31% (Nokia) și 179,81% (Vodafone).

Dintre cele trei domenii singurul care este relativ echilibrat în materia creșterii cifrei de afaceri este cel al software-ului

și al comerțului electronic, în timp ce în celelalte domenii principalul fenomen este cel al scăderii cifrei de afaceri.

Notă: Între momentul realizării studiului și momentul predării la tipar a prezentului articol companiile Oracle Corporation și Microsoft Corporation au prezentat situații financiare (Form 10-K) pentru exercițiile financiare încheiate în 2010 (31 mai, respectiv 30 iunie). Indicatorii urmăriți în situațiile financiare nu prezintă influențe semnificative asupra studiului efectuat și nici asupra concluziilor acestuia.

Comentariu: Studiul nu a putut fi extins în mod formal în spațiul economic românesc, situație datorată comparabilității reduse a dimensiunilor companiilor autohtone cu cele din eșantion. În fapt, pentru respectarea unui criteriu esențial din formularea eșantionului, și anume cotarea la o bursă de valori, am investigat lista companiilor cotate la Bursa de Valori București, ambele secțiuni (BVB și Rasdaq), iar companiile ce acționează în domeniile vizate de cercetarea noastră înregistrează valori nete ale activelor necorporale sub 20.000 de euro (Centrul de calcul, Compania de Informatică Aplicată, Picon, Softchim). Într-un domeniu conex se află *Contor Group*, care înregistrează la 31 decembrie 2009 o pondere a activelor necorporale de 7,47% în total active și a cărei performanță la 30.06.2010 justifică politicile contabile în materia activelor necorporale. De asemenea, o prelungire a studiului nostru poate include și spațiul economic românesc prin intermediul prezenței în România a companiilor din eșantion (Oracle, Microsoft, Vodafone etc.) și, de asemenea, prin aplicabilitatea concluziilor desprinse la momentul redactării situațiilor financiare conform normelor IFRS sau USGAAP pentru companiile sau filialele locale.

Interpretări și discuții

A. Activele necorporale prezente în bilanțurile companiilor din eșantion arată o diversitate mare a tipologiei acestora chiar pentru companii din același domeniu, în materia prezentării însă nivelul de detaliu depinzând de generozitatea managementului companiei și mai puțin de pragul de semnificație aferent situațiilor financiare. Regăsim aici active necorporale de natura listelor de consumatori, acordurilor de dezvoltare software, tehnologie principală, tehnologie dezvoltată, mărci de comerț (de pildă Oracle) sau licențe de operare (pentru companii din domeniul telecomunicațiilor). Cheltuielile de cercetare și dezvoltare și activele derivate din acestea sunt separate de controlabilitatea beneficiilor viitoare, provenită în special din demonstrarea abilității companiilor de a încorpora realizările rezultate în urma efectuării cheltuielilor în produse sau nuclee pentru produse vandabile. În eșantionul selecționat respectarea principiului prudenței la acest nivel este cvasi-totală, entuziasmul supralicitat fiind identificat, în opinia noastră, doar în cazul Oracle Corporation, Hewlett-Packard Company, Nokia Corporation și, într-o oarecare măsură, Siemens AG, entuziasm ce poate produce distorsiuni în indicatorul ROA.

B. În ceea ce privește fundamentarea politicilor contabile privind *deprecierea activelor necorporale*, neconvergența opiniei noastre se manifestă pe mai multe planuri:

1. Există un număr de 8 companii care prezintă dezechilibre în interpretarea testelor de depreciere și aplicarea rezultatelor acestora în situațiile financiare. Aserțiunea noastră este bazată pe următoarele elemente:
 - Evoluția cifrei de afaceri și a rezultatelor exercițiilor financiare

pe durata ultimelor două perioade de raportare;

- Modul în care au fost luate în considerare evenimentele declanșatoare care generează necesitatea testelor de depreciere;
 - Viziunea asupra impactului perioadei de criză și a lungimii acesteia în raport cu operațiunile companiei. Estimarea corectitudinii aprecierilor a fost facilitată și de intervalele de timp semnificative scurse între momentul prezentării situațiilor financiare și momentul prezentării articolului de față, cuantumul ratelor de actualizare utilizate de companii la aplicarea metodei DCF și coroborarea acestora cu evoluția dobânzilor bancare și a costului capitalului proprii.
2. Companiile din spațiul economic american, care au la bază normele USGAAP pentru construirea situațiilor financiare, utilizează cu preponderență abordarea în două etape a testelor de depreciere privind goodwill-ul, fundamentându-și abordarea în special pe prima etapă și anume raportarea la rate de multiplicare derivate din piață pentru segmentele lor de operațiuni. Apriori rezultatele obținute în această etapă limitează propensiunea prudențială întrucât rezultatele din piață sunt consecința, mai degrabă, a istoricului imediat decât a proiecțiilor pe perioade mai lungi de timp. Din acest motiv, apariția depreciierilor goodwill-ului nu reprezintă așteptări viitoare cu privire la performanța companiei, ci doar reflexul rezultatelor financiare ale perioadei curente. În susținerea acestei afirmații putem cita cazurile Yahoo Inc!, care a recunoscut în anul 2008 o depreciere a goodwill-ului de 488 milioane USD, AMD Inc. care a

recunoscut în anul 2008 o depreciere a goodwill-ului de 1089 milioane USD, Northrop Grumann, cu 3060 milioane USD depreciere a goodwill-ului în 2008.

3. Companiile care utilizează normele IFRS beneficiază de prevederi care încurajează un grad mai ridicat de prudență în tratarea activelor necorporale și în special al goodwill-ului. În pofida acestei premise favorizante, în eșantionul selecționat se remarcă, cu excepția companiei Vodafone Group Plc. și LM Ericsson Telephone Company, o atitudine conservatoare vizavi de recunoașterea deprecierei goodwill-ului și a altor active necorporale. Deși Nokia Corporation recunoaște o depreciere a goodwill-ului de 908 milioane EUR și, respectiv, de 56 milioane de EUR a altor active necorporale în 2009, evoluția performanțelor financiare ale companiei și faptul că notele la situațiile financiare afirmă că perioada de încetinire a activității economice mondiale a fost depășită ne conduce la concluzia că fundamentarea politicilor contabile privind deprecierea nu a păstrat un echilibru suficient și o judecată profesională obiectivă.

Concluzii

Modificările de perspectivă induse de criza economică, dincolo de afectarea majoră a operațiunilor companiilor din domeniul software și al comerțului electronic, al echipamentelor IT și al telecomunicațiilor, creează dificultăți și la nivelul recunoașterii elementelor activelor necorporale și al prezentării informațiilor relative la acestea în situațiile financiare. Aplicarea conservatoare a prevederilor normelor contabile a generat, în special în spațiul contabil american, aplecat spre finanțarea bursieră și asupra tendințelor speculative axate cu

preponderență pe valoare viitoare, fenomene de anticipare prin extrapolarea unor indicatori de tipul ROA și a supralicitării performanțelor economice. Încetinirea creșterii economice sau creșterile negative, caracteristice pentru perioada actuală, au inversat efectul ponderator al recunoașterii activelor necorporale, iar renunțarea la prevederile referitoare la amortizarea unora dintre aceste active și înlocuirea amortizării cu testele de depreciere conduc spre momente de anxietate vizavi de evenimentele declanșatoare. Reticența managementului de a recunoaște deprecierea activelor necorporale cu durată indefinită de viață este accentuată și de imposibilitatea reluării acestor cheltuieli în perioadele următoare, conform normelor USGAAP. Analizând companiile din eșantionul selecționat, constatăm că există o scădere a activității economice, o menținere a profiturilor cumulate, rezultată cel mai probabil din activități de reducere a costurilor și o perpetuare a acestor fenomene pe filiera *supply chain* pentru companiile investigate. De asemenea, la momentul la care am realizat analiza – iunie 2010, toate întreprinderile trecuseră prin cel mult un exercițiu financiar complet, pe parcursul perioadei de criză. Din acest motiv, la acest moment, activele necorporale prezintă un aspect dual, un adevărat caz „Doctor Jekyll and Mr. Hyde”, cu un efect potențiator, benefic și corectiv prin recunoașterea activelor necorporale și alinierea companiilor pentru analiza economico-financiară unitară, bazată pe principiile economiei clasice și un efect malefic, insidios datorat întârzierilor înregistrate la nivelul rectificărilor valorilor goodwill-ului și a altor active necorporale ca urmare a testelor de depreciere.

Apreciem că următorul exercițiu financiar va fi determinant și anticipăm o serie de ajustări ale acestor valori, indiferent de spațiile economice vizate,

rezultantă a două direcții de acțiune: prima cauzată de minimele istorice atinse de dobânzile de referință și a doua - de intervențiile auditorilor, pentru care principiul prudenței joacă un rol esențial. În contextul formulat mai sus, opinăm că rolul și întinderea misiunii de audit dobândește valențe suplimentare. Auditorii vor recurge la analiza aprofundată a reprezentărilor managementului, a planurilor strategice ale organizațiilor, a adecvării activităților de reducere a costurilor și de reproiectare a proceselor operaționale prin compararea cu necesarul asigurării continuității activi-

tății în cadrul unor investigații cu frecvență trimestrială. Anul de cotitură 2010 prezintă însă și un avantaj net prin adăugarea unui nou exercițiu financiar la istoricul restrâns al crizei, oferind, așadar, o prelungire a platformei de formulare a judecății profesionale. Următoarea perioadă de raportare va constitui, în consecință, o depășire a momentului de încercare 2009 și trecerea la un nivel de responsabilitate superior în raport cu gestionarea activelor necorporale și corecta lor reflectare în situațiile financiare ale companiilor, oferind un suport decizional real, de perspectivă.

Bibliografie

- Shamrock, S. E., CPA, MBA, CMA, *Impairment*, <http://www.ifrsadvantage.com/featured-articles/impairment>
- Toader, Ș., *Managementul în perioada de criză: Priorități ale managerilor de top*, Revista „Audit Financiar” nr. 10/2009, pag. 3-10
- Deloitte, „IRFS: WHAT should boards and audit committees be considering now?”, <http://www.iaplus.com/dttdpubs/1001ifrsauditcommittees.pdf>
- IASB, *IASB Response to the Financial Crisis*, http://www.iasb.org/Financial_crisis/Response_to_the_credit_crisis.htm
- IFAC, *Audit Considerations in Respect of Going Concern in the Current Economic Environment*, http://web.ifac.org/download/IAASB_Staff_Audit_Practice_Alerts_2009_01.pdf
- IFRS, *Standarde Internaționale de Raportare Financiară*, Editura CECCAR, București, 2006
- Oracle Corporation, Microsoft Corporation, SAP Group, Google Inc., Yahoo! Inc., Amazon.com, Inc., eBay Inc., AMD Inc., Northrop Grumman Corporation, IBM Corporation, Dell Inc., Intel Corporation, Hewlett-Packard Company, Apple Inc., Vodafone Group Plc., BT Group Plc., Telefonica S.A., AT&T Inc., Nokia Corporation, Siemens AG, LM Ericsson Telephone Company, *Annual Report, Form 10-K, Form 20-F 2010 și 2009*
- PCAOB, *PCAOB Flash Report*, http://www.protiviti.com/n-US/Insights/Regulatory-Reports/PCAOB-Updates/Documents/PCAOBUpdates_103008.pdf
- Private Company Financial Reporting (by AICPA), http://www.pcfpr.org/downloads/09_08_Meeting_Materials/AU341.pdf
- <http://www.aicpa.org/Research/Standards/AuditAttest/Pages/SAS.aspx>
- <http://eifrs.iasb.org/eifrs/bnstandards/en/ias1.pdf>
- <http://eifrs.iasb.org/eifrs/bnstandards/en/ias36.pdf>
- <http://eifrs.iasb.org/eifrs/bnstandards/en/ias38.pdf>
- <http://eifrs.iasb.org/eifrs/bnstandards/en/ifrs8.pdf>
- <http://eifrs.iasb.org/eifrs/sme/en/IFRSforSMEs2009.pdf>
- <http://www.celeris.ro/Research.htm>
- <http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs&blobkey=id&blobwhere=1175820927971&blobheader=application%2Fpdf>

Controlul intern și credibilitatea situațiilor financiare - noi direcții de cercetare pe plan internațional

Mirela DOBRE* & Allan HODGSON**

Abstract

Internal Controls and Financial Reporting Credibility - Recent International Developments

This paper summarizes some of the most recent research concerning the association between internal controls efficiency and the credibility of annual reports published by listed companies. According to prior literature, adequate internal controls are an indicator for high quality reporting and increased firm efficiency and value. This might be interesting for a professional auditor from several points of view: it can affect the complexity and extent of procedures during the audit process or it can influence audit fees for assurance or other services. Furthermore, this paper could be useful to those who appreciate developments in corporate governance best practices from large American companies. These are subject to regulation that sets the tone for reporting credibility worldwide and represents the starting point or inspiration for new laws and frameworks that are increasingly efficient. The first part investigates how financial reporting quality can be affected by internal control deficiencies. Chapter 2 includes a review of the latest empirical deficiencies disclosure literature and Chapter 3 analyses the related worldwide regulation. The conclusion is that requiring companies to disclose information about their internal control weaknesses, especially those related to financial reporting is a welcome improvement, as long as the costs of compliance do not outweigh the benefits.

Key words: *deficiencies, material weaknesses, Sarbanes Oxley Act, credibility, financial reporting*

Cuvinte cheie: *deficiențe, slăbiciuni materiale, Legea Sarbanes-Oxley, credibilitate, raportări financiare*

Introducere

Lucrarea investighează relația dintre controalele interne, guvernarea corporativă și calitatea raportării, precum și reacțiile pieței de capital față de declararea slăbiciunilor sistemului de control intern. Având în vedere bunele practici ale companiilor străine, auditorii din România își pot forma o viziune de ansamblu asupra importanței controalelor interne, rolul lor în sporirea eficienței și valorii unei companii și pot formula noi exigențe pentru misiunile de audit pe care le vor desfășura.

Cercetările anterioare arată că firmele care dezvăluie prin situații financiare deficiențe materiale în sistemul de control intern se încadrează în categoria celor mai mici, mai noi, mai slabe din punct de vedere financiar, mai complexe, aflate în expansiune rapidă sau în curs de restructurare (J. Doyle et al., 2007). Aceștia sunt, în general, factorii determinanți ai controlului intern inadecvat, dar, de asemenea, și măsura în care guvernarea corporativă este solidă are un impact semnificativ.

Deficiențele de control intern (DCI) pot afecta calitatea informațiilor prezentate în două moduri. Prima modalitate este prin permiterea denaturărilor aleatoare, *neintenționate*, cauzate de lipsa unor politici adecvate, insuficienta pregătire a angajaților companiei sau lipsa lor de preocupare. A doua modalitate constă în nedetectarea prezentărilor eronate *intenționate*, cauzate de omisiunile angajaților sau conducerii, cum ar fi supraestimarea profiturilor pentru perioada curentă, dar și subestimarea oportunistă a profiturilor curente în anticiparea unor slabe performanțe viitoare de tip „big bath” sau prin înființarea unor rezerve exagerate (de tip „cookie-jar”).

* Drd., Academia de Studii Economice din București, e-mail: mirela_dobre@yahoo.com

** Prof. univ. dr., Decan al Amsterdam Business School, Universitatea din Amsterdam, e-mail: a.c.hodgson@uva.nl

Preocupările din acest domeniu au condus și la apariția Standardului Internațional de Audit (ISA) 265 „Comunicarea deficiențelor în controlul intern către persoanele însărcinate cu guvernanta și către conducere”, emis de IFAC, care se aplică auditurilor financiare pentru perioadele cu începere de la sau ulterior datei de 15 decembrie 2009. Acesta definește responsabilitățile auditorului de a comunica deficiențele din controlul intern pe care le-a identificat ca fiind suficient de importante conducerii sau persoanelor însărcinate cu guvernanta. Acest standard nu se referă însă și la obligația conducerii de a publica în setul de situații financiare constatările respective sau de a asigura remediarea lor. Exisă însă norme care prevăd și această măsură suplimentară de transparență.

Deficiențele de control intern asupra procesului de raportare financiară reprezintă o categorie aparte, considerată importantă de către investitori. Există însă numeroase efecte ale acestor „dezvăluiri” care pot fi percepute de piață ca fiind un indicator al unei slabe calități a raportării, având în vedere că întreg procesul de întocmire a situațiilor financiare ar putea fi viciat.

Metodologia de cercetare a constat într-o amplă recenzie a literaturii de specialitate, dar și a celor mai recente reglementări în domeniu. Studiul analizează câteva concepte introduse de aceste reglementări, precum și relațiile de determinare dintre acestea (slăbiciune materială, deficiență semnificativă, risc idiosincratic, risc sistematic). Mai mult, lucrarea se apleacă și asupra potențialelor efecte ale obligativității publicării unor informații financiare suplimentare, pornind de la ipoteza că sporirea calității informațiilor determină o reducere a costurilor selecției adverse și a asimetriei informaționale dintre investitorii din piețele de capital. Obiectivul lucrării este de a releva importanța controalelor interne și rolul lor în sporirea eficienței și valorii unei companii.

Controlul intern asupra raportării financiare și deficiențele semnificative

Consiliul de Supraveghere a Contabilității Companiilor Publice (PCAOB) este o corporație non-profit ce aparține sectorului privat, creată în S.U.A. prin Legea Sarbanes-Oxley

(SOX) din 2002 pentru a superviza auditorii companiilor publice, în scopul de a proteja investitorii și interesul public prin promovarea unor rapoarte de audit informative, echitabile și independente. SOX stabilește surse de finanțare pentru activitățile PCAOB, în primul rând taxe anuale impuse companiilor listate, proporțional cu capitalizarea lor de piață.

SOX impune ca auditorii companiilor americane publice să se supună unei supravegheri externe și independente, pentru prima dată în istorie. Anterior SOX, profesia era autoreglementată. Comisia Valorilor Mobiliare și Bursei (Securities and Exchange Commission - SEC) deține autoritatea de supraveghere asupra PCAOB, inclusiv aprobarea normelor Consiliului, a standardelor și bugetului.¹

Standardul de Audit nr. 5 emis de PCAOB prevede că o **deficiență** în desfășurarea controlului intern asupra raportării financiare apare în momentul în care proiectarea sau funcționarea unui control nu permite managementului sau angajaților, în cursul normal al îndeplinirii funcțiilor atribuite, prevenirea sau detectarea denaturărilor în timp util.

- O deficiență de **proiectare** a controlului apare atunci când (a) un control necesar pentru îndeplinirea unui obiectiv lipsește sau (b) un control existent nu este corect proiectat, astfel încât, chiar dacă este aplicat corespunzător, obiectivul său nu ar fi îndeplinit.
- O deficiență în **operare** apare atunci când un control corect proiectat nu este aplicat în mod corespunzător sau persoana responsabilă nu posedă autoritatea necesară sau competența pentru a îndeplini această sarcină. (PCAOB, Auditing Standard no.5, A3, 2007)².

O **slăbiciune materială** este „o deficiență sau o combinație de deficiențe, în controlul intern, asupra raportării financiare, astfel încât există o posibilitate rezonabilă ca o denaturare semnificativă a situațiilor financiare anuale sau intermediare ale companiei să nu fie prevenită sau detectată în timp util” (PCAOB, Auditing Standard no.5, A7, 2007). O **deficiență semnificativă** este o deficiență sau o combinație de deficiențe, în controlul intern, asupra raportării financiare, care este mai puțin severă decât o slăbiciune materială, dar destul de importantă pentru a merita atenție din partea persoanelor responsabile de supravegherea raportării financiare a companiei (PCAOB, Auditing Standard no.5, A11, 2007).

Începând cu 15 noiembrie 2004, Secțiunea 404 a Legii Sarbanes-Oxley (de acum înainte, **SOX 404**) solicită tuturor

1 <http://pcaobus.org/About/Pages/default.aspx>

2 http://pcaobus.org/Standards/Auditing/Pages/Auditing_Standard_5.aspx

companiilor în regim accelerat *să raporteze cu privire la eficiența controalelor lor interne asupra situațiilor financiare*. O companie accelerată înseamnă un emitent cu o valoare de piață agregată a capitalului deținut de non-afiliați de cel puțin 75 milioane de dolari. Secțiunea 404 din Legea Sarbanes - Oxley este formată din două alineate:

404 (a) definește responsabilitatea *managementului* și impune ca situațiile financiare să includă un raport al conducerii asupra controlului intern care (1) recunoaște responsabilitatea sa pentru stabilirea și menținerea unui control intern adecvat asupra raportării financiare și (2) conține o evaluare a eficienței controlului intern asupra raportării financiare de la sfârșitul celui mai recent an fiscal. Dispozițiile SOX, de asemenea, solicită directorului general și directorilor financiari să emită certificări trimestriale și anuale cu privire la eficiența controlului intern asupra raportării financiare.

404 (b) trasează responsabilitățile *auditorului* independent. În primă fază, această secțiune cerea auditorului să raporteze cu privire la evaluarea controlului intern făcută de către conducere și, de asemenea, să facă o evaluare separată, independentă, a controalelor interne. Ca urmare, auditorul era obligat să furnizeze două opinii separate. Prima opinie aprecia dacă evaluarea managementului este corectă, sub toate aspectele semnificative. Cea de-a doua indica dacă, în opinia auditorului, compania a menținut, sub toate aspectele semnificative, un control intern eficient asupra raportării financiare începând cu o anumită dată, pe baza criteriilor de control utilizate de către conducere. În anul 2007, PCAOB a emis Declarația privind Standardele de audit nr. 5 (PCAOB 2007), **care a eliminat necesitatea primei opinii**. (Bhamorsiri et al., 2009)

Există unele controverse în ceea ce privește presiunea exercitată de reglementare asupra companiilor și dacă beneficiile depășesc costurile de conformitate. Raportarea în conformitate cu SOX are menirea de a îmbunătăți încrederea investitorilor în ceea ce privește titlurile unei anumite companii, prin sporirea credibilității situațiilor sale financiare.

Cu cât calitatea informațiilor financiare este mai bună cu atât mai mici ar trebui să fie costurile selecției adverse, presupunând că probabilitatea de a tranzacționa împotriva unor brokeri mai bine informați este mai mică. Altfel spus, dacă toți traderii din piață au acces la un plus de informație utilă, asimetria informațională dintre aceștia se reduce.

Dezvoltări privind efectele raportării deficiențelor în desfășurarea controlului intern

Cercetarea lui **Jeffrey Doyle, Weili Geb și Sarah McVay's (2007)** arată că firmele care dezvăluie slăbiciuni materiale în conformitate cu SOX tind să fie mai mici, mai noi, mai slabe din punct de vedere financiar, mai complexe, se află în creștere rapidă sau sunt în curs de restructurare. Factorii determinanți pot varia în funcție de motivele specifice deficienței, având în vedere că fiecare companie se confruntă cu propriul set de provocări interne de control.

Slăbiciunile materiale variază considerabil, atât în severitate, cât și din cauza motivelor pentru care au apărut. Unele apar în posturile contabile care pot face obiectul unui audit (*specifice conturilor*), care pot fi ușor corectate prin ajustări, în timp ce altele pot fi mai grave și dificil de atenuat prin procedurile auditorului (*la nivel de companie*). Unele dintre acestea sunt asociate cu dificultăți de personal, iar altele cu probleme de contabilitate complexe. Astfel, autorii iau în calcul această distincție și explică modul în care factorii determinanți variază în funcție de tipul slăbiciunii materiale.

Firmele cu deficiențe la nivelul tranzacțiilor se încadrează în categoria celor mai mature (de exemplu, sunt mai mari, mai în vârstă și mai puternice din punct de vedere financiar), au operațiuni mai diversificate și complexe și se află într-o creștere economică internă sau legată de achiziții și fuziuni.

Atunci când se compară problemele legate de personal cu cele legate de complexitatea activității și alte slăbiciuni generale, Doyle et al. (2007) opinează că dificultățile ce țin de resurse umane sunt mult mai răspândite în cazul firmelor mai mici și mai tinere. Aceste firme, de asemenea, sunt instabile financiar, au cea mai mare incidență a pierderilor și cea mai mare probabilitate medie de faliment. Firmele cu probleme de personal sunt slab organizate, probabil din cauza dimensiunii reduse. Tot acestea au cea mai mare creștere de vânzări și angajează cheltuielile medii de restructurare cele mai mici, indicator al faptului că aceste firme sunt în primele etape ale ciclului de afaceri.

Companiile cu slăbiciuni generale sunt cele din categoria celor mai mari și celor mai vechi, au cea mai scăzută incidență de pierderi și desfășoară cele mai diversificate operații. Prezintă, de asemenea, cel mai înalt nivel de achiziții, cel mai scăzut de ritm de creștere al vânzărilor, precum și cea mai înaltă calitate în guvernare.

Lucrarea elaborată de către **Hollis Ashbaugh - Skaife, Daniel W. Collins William R. Kinney jr. și Ryan Lafond**³ investighează modul în care schimbările în calitatea sistemului de control intern afectează riscul de firmă și costul de capital și constată că firmele cu deficiențe de control intern au risc „idiosincratic” semnificativ mai mare, risc sistematic și cost al capitalului mai mare.

Riscul idiosincratic este definit ca riscul variației de preț din cauza caracteristicilor specifice unui anumit titlu, spre deosebire de piața globală. Acest risc poate fi practic eliminat dintr-un portofoliu prin diversificare. Mai este numit și risc nesistematic. **Riscul sistematic** este definit ca fiind un risc comun pentru o întreagă clasă de active sau pasive. Valoarea investițiilor poate scădea într-o perioadă de timp dată pur și simplu din cauza schimbărilor economice sau a altor evenimente care afectează porțiuni mari din piață. Alocarea și diversificarea activelor pot proteja un portofoliu împotriva riscului sistematic pentru că diferitele segmente ale pieței tind să performeze negativ în perioade diferite. Mai este denumit și risc de piață⁴.

Costul capitalului unei companii reprezintă compensarea pe care o solicită piața în schimbul deținerii activului și suportarea riscului de proprietate. În teoria financiară, este rentabilitatea pe care acționarii o solicită pentru o companie, putându-se determina în două moduri: modelul capitalizării dividendelor și modelul evaluării capitalului bazat pe active (CAPM)⁵.

Mai exact, această lucrare investighează dacă firmele care dezvăluie deficiențe de control intern (DCI) sunt expuse unui risc sistematic mai mare, risc idiosincratic mai mare, precum și costuri mai mari de capitaluri proprii în raport cu firmele cu controale interne eficiente. Calitatea sistemului informațional contabil include nu numai situațiile întocmite pentru public, dar și sistemele de control intern implementate. **Calitatea informațiilor contabile și sistemele care produc aceste informații influențează costul de capital al firmei în două moduri:**

- (1) **efectele directe** - o mai bună calitate a informațiilor contabile nu afectează în mod direct fluxurile de numerar, în sine, dar afectează evaluarea participanților de pe piață a variației fluxurilor de numerar, precum și covarianța

fluxurilor de numerar ale companiei cu fluxurile de numerar cumulate din piață

- (2) **efectele indirecte** - în cazul în care informațiile de calitate și controalele interne mai bune afectează deciziile reale în cadrul firmei, inclusiv deciziile operative, precum resursele pe care managerii firmei și le atribuie ei înșiși.

DCI pot afecta calitatea informațiilor financiare în două moduri principale. O modalitate este aleatoare, prin intermediul denaturărilor neintenționate cauzate de lipsa unor politici adecvate, de formarea necorespunzătoare sau de lipsa de preocupare a angajaților companiei. A doua este prin prezentarea eronată cu intenție sau omisiunile comise de către angajați sau de către conducere, cum ar fi supraestimarea profiturilor pentru perioada curentă sau subestimări oportuniste ale rezultatului prin constituirea unor rezerve nejustificate de tip „cookie jar”, în vederea acoperirii unor posibile slabe performanțe financiare viitoare.

Ashbaugh - Skaife et al. prezintă dovezi consistente, conform cărora **riscul informațional, ca indicator sau măsură a controlului intern ineficient, este un factor determinant atât al riscului idiosincratic, cât și al riscului sistematic care afectează evaluarea în piață a costului capitalurilor proprii.**

Bonnie Klamm și Marcia Weidenmier Watson⁶ (2009) examinează controalele interne atât dintr-o perspectivă a tehnologiei informației (IT), cât și dintr-una non-IT, în raport cu cele cinci componente ale Cadrului COSO 1992, precum și îndeplinirea unuia dintre cele trei obiective COSO - *credibilitatea raportării financiare*. Firmele cu componente deficiente legate de IT raportează mai multe slăbiciuni materiale și denaturări decât cele cu deficiențe care nu sunt legate de IT, ceea ce dovedește impactul negativ general al controalelor slabe asupra tehnologiei informațiilor, în special pentru mediul de control, pentru evaluarea riscurilor și monitorizare.

Modelul COSO de organizare a controalelor interne are cinci componente interdependente: mediul de control, evaluarea riscurilor, activitățile de control, informare și comunicare, precum și monitorizare. Utilizând raportările SOX 404 în cursul primului an de conformitate, autorii clasifică slăbiciunile materiale raportate întâi în funcție de componenta COSO și apoi ca fiind legate de IT sau non-IT. În plus, lucrarea ana-

³ The Effect of SOX Internal Control Deficiencies on Firm Risk and Cost of Equity, Journal of Accounting Research vol. 47, 2009, pag. 1-43

⁴ Emery, D., Finnerty, J., Stowe, J., *Principles of Financial Accounting*, Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey, 1998, pag. 206

⁵ Idem

⁶ SOX 404 Reported Internal Control Weaknesses: A Test of COSO Framework Components and Information Technology, Journal of Information Systems, Vol. 23, 2009, No. 2, pag. 1-23

lizează interdependența componentelor COSO slabe și relația lor cu numărul de conturi denaturate, care este considerată o măsură a credibilității raportării financiare.

Constatările cercetării includ:

- Credibilitatea raportării este afectată de *aria de aplicabilitate* (de exemplu, numărul de componente COSO deficitare), precum și de *existența* unor probleme de control în anumite componente COSO deficitare, în plus față de faptul că slăbiciunea este de tip IT sau non-IT.
- Firmele cu componente COSO slabe în ceea ce privește IT-ul raportează nu numai mai multe slăbiciuni materiale non-IT și denaturări decât firmele fără componente slabe non IT, dar, de asemenea, prezintă o arie mai mare de consecință a denaturărilor.
- Mai mult decât atât, existența unei componente COSO deficitare de tip IT, în general, are un efect negativ asupra credibilității raportării financiare și asupra numărului de slăbiciuni materiale non-IT raportate, în special pentru mediul de control, evaluarea riscurilor, precum și componenta de monitorizare.
- Astfel, domeniul IT pare să afecteze eficacitatea generală a sistemului de control intern.

Dincolo de beneficiile implementării SOX și sporirea calității auditurilor, acestea antrenează și costuri. **Sak Bhamornsiri, Robert Guinn și Richard G. Schroeder**⁷ se concentrează pe impactul cerințelor SOX 404 pentru companiile non-americe listate pe bursele din SUA și investighează modul în care aceasta a afectat reglementările legate de titluri de valoare în întreaga lume, precum și impactul asupra tarifelor de audit financiar extern pentru firme în primii doi ani de aplicare. Companiile „accelerate” au o capitalizare de piață de peste 75 milioane dolari și completează un raport pentru Comisia de Valori Mobiliare (Securities and Exchange Commission - SEC).

Unele dintre costurile de conformitate interne nu sunt direct măsurabile, dar o componentă importantă a acestor costuri o reprezintă tarifele pentru serviciile de audit extern.

Rezultatele indică faptul că tarifele de audit au crescut cu o medie de 65% pentru grupul inițial de companii în primul an în care SOX 404 a fost în vigoare și cu 0,9% în ce de-al doilea an. Această creștere a fost asociată cu o scădere de 0,5% a profitului pentru aceste companii.

446 de firme (94%) dintre cele 473 ale eșantionului s-au confruntat cu o creștere a cheltuielilor cu serviciile de audit din 2003 până în 2004. Cea mai mare parte (334) din firme au raportat o creștere între 100% și 200% a tarifelor de audit în perioada 2003 - 2004. Nouăzeci și două de firme au raportat o creștere a tarifelor cuprinsă între 200% și 300%, în timp ce alte 20 de firme au înregistrat creșteri ale acestor cheltuieli de 300% și chiar mai mult. În perioada 2003-2004, tarifele de audit au crescut cu 65%, însemnând 3.247.275 dolari (de la 5.021.190 dolari, la 8.268.465 dolari). În perioada 2004-2005, tarifele de audit per ansamblu au crescut cu o sumă medie de 70.710 dolari (8.339.175 dolari - 8.268.465 dolari) sau 0,9%.

Alte aspecte interesante sunt discutate ulterior de Bhamornsiri et al. (2009) în ceea ce privește faptul că o astfel de creștere semnificativă în nivelul tarifelor de audit nu este întru totul justificată:

- Ar trebui să existe o relație *inversă* între tarifele de audit și costurile de conformitate, deoarece cu cât sunt cheltuiți mai mulți bani pentru îmbunătățirea sistemelor de control intern cu atât mai puțin efort ar trebui să fie depus în auditarea acestor sisteme.
- Auditurile externe au inclus o evaluare a eficienței controalelor interne, precum și a competenței departamentului de audit intern, încă de la adoptarea Legii privind Practicile Corupte (Foreign Corrupt Practices Act) din 1977, așa că firmele de contabilitate și audit ar fi trebuit *deja* să desfășoare o parte din evaluările impuse de SOX; În consecință, creșterile mari ale tarifelor de audit sunt oarecum surprinzătoare. Cerințele SOX ar fi trebuit să afecteze doar costurile marginale cu auditul; mai precis, auditarea unui client implică o sumă substanțială de costuri fixe, astfel încât pare neobișnuit ca tarifele percepute să fi crescut atât de mult.

Alte reglementări

Japonia a dezvoltat o reglementare de tip SOX (în continuare J-SOX) pentru controale interne asupra raportării financiare pentru companiile sale publice. Aceasta a fost finalizată pe 15 februarie 2007. Conform acestor standarde, toate compa-

⁷ *International Implications of the Cost of Compliance with the External Audit Requirements of Section 404 of Sarbanes-Oxley*, International Advances in Economic Research No.15, 2009, pag.17-29

niile listate în Japonia trebuie să pregătească și să prezinte rapoarte de control intern pe bază consolidată, începând cu anii fiscali ulterioari datei de 1 aprilie 2008.

Cerințele J-SOX sunt similare cu cele US-SOX în ceea ce privește secțiunile 302 „Responsabilitatea corporativă pentru rapoarte financiare” și 404 „Evaluarea controalelor interne de către management”. Ambele reglementări au ca scop evaluarea sistemelor de control intern cu privire la raportarea financiară și, de asemenea, de a asigura transparența acesteia și de a preveni reparația dezinformării investitorilor. Există aproximativ 3800 de companii japoneze cotate la bursă, iar procesul de evaluare a controalelor interne se extinde și asupra entităților care generează două treimi din veniturile consolidate.

Există, totuși, un număr de asemănări și diferențe care trebuie să fie luate în calcul de către companii, în special cele cu filiale situate atât în Japonia, cât și în SUA. Per ansamblu, cerințele J-SOX necesită o inițiativă mai amplă decât US-SOX. Sistemul de control intern asupra raportării în Japonia a încercat să evite atât povara, cât și confuzia din jurul US-SOX.

Anumite elemente specifice pentru J-SOX sunt:

- Controalele interne asupra raportării financiare se vor referi nu numai la situațiile financiare și notele de subsol ale acestora, dar, de asemenea, trebuie să fie aplicate și altor elemente care sunt dezvăluite în alte rapoarte legate de valorile mobiliare.
- Evaluarea controalelor interne la nivel de companie, inclusiv pentru procesele de închidere a exercițiului și de raportare financiară din unitățile comerciale.
- Companiile trebuie să se concentreze asupra proceselor legate de închiderea exercițiului și de raportare, precum și pe procesele semnificative legate de obiectivele sale comerciale.
- O slăbiciune materială este raportată dacă denaturarea este mai mare de 5% din impozitul pe venit pre-consolidat.
- Cadrul J-SOX include un element de „Reacție IT” în plus față de cele cinci elemente COSO.⁸

Directiva 2006/43/CE a Auditului Statutar este considerată a fi replica legislativă europeană post-Sarbanes-Oxley. Companiile listate în UE sunt direct afectate. De la schimbări în cadrul comitetului de audit, precum și rolul consiliului de administrație, la noile cerințe interne de control, profesioniștii

care activează în cadrul uniunii se vor confrunta cu aceleași provocări sau unele similare cu cele întâmpinate de colegii americani pentru companiile care aplică SOX.⁹

În comparație cu Legea Sarbanes-Oxley, Directiva nu prevede publicarea deficiențelor de control intern, vreun raport al managementului asupra eficienței acestora sau o opinie a auditorului pentru că nu include un echivalent al Secțiunii 404. În schimb, Directiva face obligatorie existența unor comitete de audit pentru companiile de interes public. Cel puțin un membru al comitetului de audit este independent și are competență în contabilitate și/sau audit.

Comitetul de audit are, printre altele, următoarele atribuții:

- a) monitorizează procesul de raportare financiară;
- b) monitorizează eficacitatea sistemelor de control intern, de audit intern, după caz, și de management al riscurilor din cadrul societății comerciale;
- c) monitorizează auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate;
- d) verifică și monitorizează independența auditorului statutar sau a firmei de audit și, în special, prestarea de servicii suplimentare entității auditate.

Auditorul statutar sau firma de audit trebuie să raporteze comitetului de audit cu privire la aspectele esențiale care rezultă din auditul statutar și, în special, cu privire la *deficiențele semnificative ale controlului intern în ceea ce privește procesul de raportare financiară*.

Difuzarea acestor informații către piețele de capital nu este însă reglementată, nefiind obligatorie descrierea slăbiciunilor de control intern într-un raport atașat situațiilor financiare anuale.

Concluzii

Interesul profesioniștilor contabili români, în speță al auditorilor financiari, pentru contribuția eficienței controalelor interne la creșterea credibilității raportărilor financiare este susținut de practicile manageriale autohtone în care, managementul riscurilor nu se manifestă pregnant, iar **cultura organizațională nu dezvoltă suficient mediul de control**. Reglementările recente vor determina însă auditorii români să fie mai activi în ceea ce privește raportarea deficiențelor de control intern.

⁸ <http://www.amper.com/publications/j-sox-sarbanes-oxley-act.asp>

⁹ <http://www.8th-company-law-training.com/>

Lucrarea se concentrează asupra celor mai noi reglementări referitoare la publicarea deficiențelor de control intern, precum și asupra cercetărilor desfășurate în S.U.A în această direcție. Atât managementul, cât și auditorii joacă roluri importante în identificarea lor, clasificarea în funcție de severitate și arie și mai ales identificarea unor căi de remediere.

Urmând lucrarea lui H. Ashbaugh-Skaife et al. (2009), considerăm publicarea slăbiciunilor materiale în baza SOX 404 ca fiind un bun indicator al informațiilor contabile de slabă calitate. Aceste dezvăluiri afectează deciziile investitorilor în sens negativ, adică în sensul restrângerii tranzacționării titlurilor companiei respective, în lumina declarării ineficienței controlului asupra procesului de raportare. Alte cercetări arată că un auditor care se concentrează asupra slăbiciunilor materiale va putea consilia clientul în legătură cu problemele de personal, riscurile pe care le are de înfruntat, cât și asupra calității sistemelor sale IT.

De aceea, când o companie face public faptul că situațiile sale financiare pot fi viciate de astfel de deficiențe, **ea recunoaște că a identificat acest risc, adică a făcut primul pas în remedierea deficiențelor și, mai mult, dovedește o maturitate pe care investitorii, cu timpul, o vor aprecia.** Însăși declararea slăbiciunilor conferă deja credibilitate companiei în sine și a potențialului său de remediere în viitor, deși setul de situații financiare al anului respectiv trebuie tratat cu scepticism.

Deși impactul inițial poate fi negativ, concluzia noastră este că divulgarea riscurilor legate de ineficiența controalelor interne contează în decizia investitorilor, iar firmele care raportează controale interne eficiente sau cele care remediază deficiențele anterior divulgate beneficiază de un cost al capitalului mai mic și de o calitate **potențială** superioară a informațiilor contabile. Provocarea pentru profesia de auditor în România este de a îndeplini angajamente care să îmbunătățească managementul companiei și care să convingă directorii executivi că potențialele beneficii sunt mai mari decât costurile.

Acknowledgement

Acest articol a fost elaborat ca parte a proiectului "Doctorat și doctoranzi în triunghiul educație-cercetare-inovare (DOC-ECI)", proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 și coordonat de Academia de Studii Economice din București.

This article is a result of the project "Doctoral Program and PhD Students in the education research and innovation triangle". This project is co funded by European Social Fund through the Sectorial Operational Programme for Human Resources Development 2007-2013, coordinated by the Bucharest Academy of Economic Studies.

Bibliografie

- Ashbaugh-Skaife, H., D. Collins, W. Kinney, and R. LaFond, *The Effect of SOX Internal Control Deficiencies on Firm Risk and Cost of Equity*, Journal of Accounting Research, vol. 47, 2009, pag. 1-43
- Bhamorsiri, S., R. Guinn and R. Schroeder, *International Implications of the Cost of Compliance with the External Audit Requirements of Section 404 of Sarbanes-Oxley*, International Advances in Economic Research No.15, 2009, pag. 17-29
- Doyle, J., Geb, W. and McVay's, S., *Accruals Quality and Internal Control over Financial Reporting*, The Accounting Review Vol. 82, No. 5, 2007, pag. 1141-1170
- Doyle, J., Geb, W. and McVay, S., *Determinants of weaknesses in internal control over financial reporting*, Journal of Accounting and Economics 44, 2007, pag. 193-223.
- Emery, D., Finnerty, J., Stowe, J., *Principles of Financial Accounting*, Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey, 1998
- Hansen, B., Pownall, G. and Wang X., *The robustness of the Sarbanes Oxley effect on the U.S. capital market*, Review of Accounting Studies No.14, 2009, pag. 401-439
- Healy, P. M. and Palepu, K. G., *Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature*, Journal of Accounting and Economics No.31, 2001, pag. 405-440
- International Federation of Accountants – IFAC, *Manual de standarde internaționale de auditiși control de calitate. Audit financiar 2009*, Coeditare CAFR-Editura Irecson, București, 2009.
- Klamm, B. and Weidenmier Watson, M., *SOX 404 Reported Internal Control Weaknesses: A Test of COSO Framework Components and Information Technology*, Journal of Information Systems Vol. 23, No. 2, 2009, pag. 1-23
- Securities and Exchange Commission (SEC), *Final report of the Advisory Committee on Smaller Public Companies to the U.S. Securities and Exchange Commission*, 2006
- Zhang, I., *Economic consequences of the Sarbanes-Oxley Act of 2002*, Journal of Accounting and Economics 44, 2007, pag. 74-115

Analiza unor elemente de actualitate în tratamentul fiscal aferent evaluării titlurilor de tranzacție

Grațîela CONSTANTIN* & Ionuț SIMION**

Abstract

Analysis of Some Current Matters Related to the Tax Treatment of Trading Securities Valuation

This article attempts to present the tax treatment related to evaluation of trading securities held by the Romanian banks in the light of the recent modifications of the Romanian Fiscal Code which have become applicable since 1st January 2010. The main goal of the article is to highlight the tax changes with direct impact on this evaluation and to present in parallel the accounting and fiscal treatment applicable for 2009 and 2010. The change of this tax treatment in 2010 is also considered equally relevant and highly critical for the banks. Finally, the desired outcome of the article is to create a greater comfort for the banks in connection with understanding of these new changes and their implementation as well.

Key words: *trading securities, tax treatment, Fiscal Code*

Cuvinte cheie: *titlurile de tranzacție, regimul fiscal, Codul fiscal*

* Drd., Academia de Studii Economice, e-mail: gratiela.constantin@cec.ro

** Dr., Tax Partner, PricewaterhouseCoopers România, e-mail: ionut.simion@ro.pwc.com

1 2010 State of internal audit profession study, PricewaterhouseCoopers, <http://www.pwc.com/us/en/internal-audit/publications/2010-study-internal-audit-profession.jhtml>

Introducere

Evaluarea titlurilor de tranzacție este considerată o operațiune obligatorie și poate fi văzută ca reprezentând o consecință directă a respectării principiilor contabile aplicabile băncilor din România. Ca rezultat al acestui fapt, necesitatea cunoașterii și înțelegerii tratamentului fiscal aferent acestui tip de operațiune devine imperativă atât pentru cei care pregătesc situațiile financiare și fiscale ale băncilor, cât și pentru auditorii acestora. În lumina ultimelor modificări legislative, ne referim în mod expres la impactul acestei evaluări asupra determinării impozitului pe profit, impozit care în mod normal *trebuie determinat lunar, dar și anual* pentru prezentarea acestuia de către bănci în cadrul declarației anuale privind impozitul pe profit (declarația 101).

Metodologia de cercetare

Pornind de la faptul că, începând cu 1 ianuarie 2010 anumite prevederi cu privire la impozitul pe profit existente în legislația fiscală din România au fost modificate, (iar unele dintre ele au impact și asupra modalității de determinare a tratamentului fiscal aferent titlurilor de tranzacție deținute de bănci), iar, pe de altă parte, *ținând cont că speța fiscală prezentată nu a mai fost explorată în România* (cu toate că în anul 2009 pentru o mare perioadă de timp tratamentul fiscal a fost unul neclar, iar tratamentul fiscal aplicabil în 2010 este total diferit de cel din 2009), ne-am bazat metodologia de cercetare

pe surse primare, respectiv pe legislația aplicabilă incidentă.

Reglementările contabile și fiscale aplicabile în România asupra evaluării titlurilor de tranzacție deținute de bănci

ABORDAREA CONTABILĂ

Din punct de vedere contabil, reglementările contabile românești aplicabile instituțiilor de credit¹, cu modificările și completările ulterioare definesc **titlurile de tranzacție** ca fiind „titlurile **achiziționate** în principal **în scopul vânzării în viitorul apropiat**, precum și cele care fac parte dintr-un portofoliu de instrumente financiare identificate care sunt administrate împreună și pentru care există dovada unui ritm efectiv, recent, de a obține câștiguri pe termen scurt”.

În mod concret, băncile dețin în portofoliul lor diverse titluri (cu precădere acțiuni, dar și obligațiuni emise pe termen scurt, mediu și lung) încadrate în categoria titlurilor de tranzacție întrucât acestea au fost achiziționate cu scopul vânzării lor ulterioare, într-o perioadă de timp relativ scurtă.

Totodată, reglementările contabile ro-

mânești (i.e. pct. 133.2 din același Ordin menționat mai sus) **impun evaluarea ulterioară a acestor titluri de tranzacție**, în vederea reflectării în contabilitate a **valorii lor de piață** (operațiunea este cunoscută în literatura de specialitate sub denumirea de „mark to market”). Conform acestor prevederi contabile, „titlurile de tranzacție sunt evaluate la valoarea de piață fără deducerea costurilor de tranzacționare aferente vânzării sau cedării, iar diferențele constatate sunt înregistrate în contul de profit și pierdere”. Cu alte cuvinte, există obligativitatea evaluării titlurilor de tranzacție din punct de vedere contabil, evaluare care trebuie să se realizeze periodic de către bănci, în funcție de opțiunea acestora (de exemplu, zilnic sau lunar, cu mențiunea că evaluarea lunară devine obligatorie în cazul în care nu a fost aleasă de către bancă efectuarea evaluării zilnice).

ABORDAREA FISCALĂ

Până în anul 2010, tratamentul fiscal aplicabil acestei tranzacții a fost unul neclar, conducând adesea la multe interpretări. Chiar dacă, începând cu 1 ianuarie 2010, modificările efectuate asupra Codului Fiscal² împreună cu precizările stipulate prin Norme³ vin să aducă mai multă claritate, determinarea tratamentului fiscal **aferent evaluării titlurilor de tranzacție rămâne în continuare o problemă „spinoasă”.**

Astfel, în abordarea fiscală considerăm că este necesară parcurgerea următoarelor etape:

- **Etapa 1 - Investigarea și identificarea definiției titlurilor de tranzacție** sau încadrarea acestora într-o definiție/terminologie fiscală, pe baza prevederilor Codului Fiscal
- **Etapa 2 - Determinarea tratamentului fiscal aferent** diferențelor favorabile sau nefavorabile rezultate în urma evaluării titlurilor de tranzacție.

Etapa 1 - Investigarea și identificarea definiției titlurilor de tranzacție

Codul Fiscal în sine nu conține o definiție expresă a titlurilor de tranzacție. De aceea, este necesară analiza definițiilor prezentate de Codul fiscal, cu implicații asupra tratamentului fiscal al acestor titluri de tranzacție și anume: titluri de participare și obligațiuni.

Investigând definiția titlurilor de participare din Codul Fiscal (de la art. 7 pct. 31), a rezultat că aceasta include „orice acțiune sau altă parte socială într-o societate în nume colectiv, societate în comandită simplă, societate pe acțiuni, societate în comandită pe acțiuni, societate cu răspundere limitată sau într-o altă persoană juridică sau la un fond deschis de investiții”, Concluzia este **deci că în cadrul titlurilor de participare se includ și acele titluri de tranzacție (care sunt concretizate în acțiuni) deținute de către bănci cu scopul vânzării lor în scurt timp de la achiziționare.**

¹ Ordinul nr.13/2008 emis de Banca Națională a României pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, aplicabile instituțiilor de credit, instituțiilor financiare nebancale și Fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar, publicat în Monitorul Oficial nr. 879 din 24 decembrie 2008;

² Ordonanța de Urgență 109/2009 a Guvernului României nr.109 /2009 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul Fiscal, publicată în Monitorul Oficial nr. 689 din 13 octombrie 2010;

³ Hotărârea nr. 791/ 2010 emisă de Guvernul României pentru modificarea și completarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 44/2004, precum și pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor art. III din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 58/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal și alte măsuri financiar-fiscale, publicată în Monitorul Oficial nr. 542 din 3 august 2010;

În ceea ce privește obligațiunile pe termen scurt, mediu sau lung **nu există o definiție în Codul Fiscal**. O astfel de definiție a fost însă inclusă în ultima modificare la normele metodologice aferente Codului fiscal⁴, unde se menționează că obligațiunile pe termen lung reprezintă **obligațiunile cu maturitate/scadență mai mare de un an, stabilită conform prospectului de emisiune**. Astfel, pe cale de consecință, ar rezulta că intenția legiuitorului este de a defini obligațiunile pe termen mediu și scurt ca fiind acelea cu o maturitate/scadență sub un an. Ca o notă, precizăm că, din punct de vedere juridic, normele nu pot adăuga elemente noi la lege, ci au rolul de a aduce clarificări legii, de aceea, considerăm că această definiție ar trebui să fie inclusă în lege.

Etapa 2 - Determinarea tratamentului fiscal aferent diferențelor favorabile sau nefavorabile rezultate în urma evaluării titlurilor de tranzacție

Analizând retrospectiv tratamentul fiscal al titlurilor de tranzacție și oprindu-ne la anul 2009, putem menționa că prevederile Codului Fiscal (aplicabile la acel moment) nu conțineau reglementări fiscale exprese pentru operațiunile de evaluare aferente acestor tipuri de titluri.

În consecință, tratamentul fiscal pentru acest tip de operațiune aplicabil la acea vreme băncilor a fost cel rezultat din aplicarea principiului general fiscal, respectiv **evaluarea acestor titluri rezultată în diferențe nefavorabile** genera recunoașterea unor **cheltuieli deducti-**

bile din punct de vedere fiscal pentru bănci, iar când evaluarea conducea la **diferențe favorabile** exista necesitatea **recunoașterii fiscale a unor venituri impozabile pentru bănci**.

În vederea încadrării diferențelor favorabile de evaluare aferente titlurilor de tranzacție, trebuia analizat art. 20 lit. b care preciza că: „diferențele de valoare a investițiilor financiare pe termen lung, reprezentând acțiuni deținute la societăți afiliate, titluri de participare și investiții deținute ca imobilizări”, constituie **venituri neimpozabile** la calculul profitului impozabil.

Pentru a identifica dacă titlurile de tranzacție sunt incluse în categoria investițiilor financiare pe termen lung în cazul specific al băncilor, este necesar să ne întoarcem la definițiile date de reglementările contabile bancare, întrucât acest termen nu este definit de Codul Fiscal. Deci, ținând cont, pe de-o parte, de definiția prezentată mai sus pentru titlurile de tranzacție din care reiese clar că titlurile și obligațiunile achiziționate de bănci sunt încadrate în categoria titlurilor de tranzacție atunci **când scopul este obținerea câștigurilor pe termen scurt și nu în funcție de natura lor**, iar, pe de altă parte, de definiția imobilizărilor financiare date de aceleași reglementări contabile, definiție care include: „titluri de participare, părți în societăți comerciale legate și titluri destinate a fi folosite în mod durabil în activitatea instituției (adică titluri ale activității de portofoliu și titlurile de investiții)”, **rezultă în mod evident că titlurile de tranzacție nu puteau fi încadrate în categoria imobilizărilor financiare**.

În acest context exista riscul ca **diferențele favorabile aferente titlurilor de tranzacție să nu cadă sub incidența art. 20 lit. b și, ca atare, să fie considerate venituri impozabile. În fapt, o astfel de interpretare a fost confirmată și de o scrisoare emisă de Ministerul Finanțelor în anul 2009.**

În ceea ce privește tratamentul diferențelor nefavorabile, reglementarea Codului Fiscal nu era corelată pe deplin cu cea a art. 20 lit. b, fiind oarecum diferită. Astfel, art. 21 alin. 4 lit. h menționa că sunt nedeductibile: „cheltuielile determinate de diferențele nefavorabile de valoare a titlurilor de participare la persoanele juridice la care se dețin participații, precum și de diferențele nefavorabile de valoare aferente obligațiilor emise pe termen lung, cu excepția celor determinate de vânzarea-cesiunea acestora”.

În consecință, după cum se observă, deși există o corelație în tratamentul diferențelor de valoare aferente titlurilor de participare, nu se mai vorbește nimic de investiții financiare, ci de obligațiuni pe termen lung.

Din cauza necorelării prevederilor acestor articole, în anul 2009 a fost extrem de greu de determinat cu certitudine care este tratamentul fiscal aferent evaluării titlurilor de tranzacție, în sensul că, dacă pentru venituri se putea ajunge mai ușor la concluzia că diferențele favorabile ar fi putut fi încadrate ca venituri impozabile, în ceea ce privește diferențele nefavorabile care generau cheltuieli nu era foarte clar dacă în speța dată acestea puteau fi considerate deductibile sau nedeductibile fiscal. Opinia noastră este că veniturile

⁴ Hotărârea nr. 791/2010 emisă de Guvernul României pentru modificarea și completarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 44/2004, precum și pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor art. III din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 58/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal și alte măsuri financiar-fiscale publicată în Monitorul Oficial nr. 542 din 3 august 2010;

trebuiau considerate taxabile, iar prin corelare cheltuielile erau deductibile fiscal.

O astfel de interpretare a fost ulterior confirmată și de Ministerul Finanțelor Publice printr-o adresă în care se preciza că *evaluarea titlurilor de tranzacție nu poate fi încadrată la art.20 lit. b din Codul Fiscal, întrucât aceste titluri nu reprezintă imobilizări financiare și totodată că nu sunt aplicabile nici prevederile articolului 21 alin. 4 lit. h.* În consecință, diferențele favorabile trebuiau considerate venituri impozabile, iar diferențele nefavorabile – cheltuieli deductibile la calculul impozitului pe profit.

Acest tratament fiscal „neechilibrat” în ceea ce privește diferențele de valoare aferente titlurilor de tranzacție a fost „redresat” prin modificările de legislație fiscală care au avut loc în 2010.

Astfel, începând cu 1 ianuarie 2010 au existat modificări asupra art. 20 lit. b⁵, iar noul articol include și un anumit tip *de venituri neimpozabile* printre care sunt enumerate expres și evaluările titlurilor de participare, respectiv se precizează că sunt venituri neimpozabile „diferențele favorabile de valoare a titlurilor de participare, înregistrate ca urmare a încorporării rezervelor, beneficiilor sau primelor de emisiune la persoanele juridice la care se dețin titluri de participare, precum și *diferențele favorabile de valoare rezultate din evaluarea titlurilor de participare și a obligațiilor pe termen lung*...”.

Pe logica faptului că titlurile de tranzacție materializate în acțiuni deținute de bănci sunt incluse în definiția titlurilor de participare, după cum am demonstrat mai sus în *etapa 1*, rezultă că **diferențele favorabile generate de evaluarea titlurilor de tranzacție care sunt concretizate în acțiuni și obligațiuni pe termen lung** sunt **venituri neimpozabile**.

Prevederile art. 21 al. 4 lit. h, au rămas neschimbate. Totuși, noile norme metodologice emise în aplicarea și clarificarea recentelor prevederi introduse în Codul Fiscal⁶ stipulează la punctul 45:

„Cheltuielile reprezentând pierderi de valoare a titlurilor de participare, ca urmare a reducerii valorii capitalului social la societatea comercială la care se dețin titlurile de participare sau ca urmare a evaluării potrivit reglementărilor contabile, sunt cheltuieli nedeductibile la calculul profitului impozabil...”.

În concluzie, tratamentul fiscal al evaluării titlurilor de tranzacție materializate în acțiuni și obligațiuni pe termen lung⁷ este diferit în 2010 față de cel din 2009. Astfel, în anul 2009 veniturile impozabile și cheltuielile deductibile aferente generau un impact fiscal la calculul impozitului pe profit. Începând cu 1 ianuarie 2010 se clarifică tratamentul fiscal al diferențelor rezultate în urma evaluării titlurilor de participare și obligațiilor emise pe termen lung (deci implicit și cel al titlurilor de tranzacție), respectiv diferențele favorabile sunt **considerate venituri neimpozabile, iar cele**

nefavorabile trebuie să fie tratate ca și cheltuieli nedeductibile.

Fără o analiză profundă a Codului Fiscal și a normelor sale metodologice, noutatea tratamentului fiscal aplicabil începând cu 1 ianuarie 2010 ar *putea crea dificultăți de abordare băncilor, de aceea menționăm că o aplecare mai atentă asupra modului în care a fost aplicat acest tratament este în egală măsură necesară și pentru auditorii băncilor.*

Ca o ultimă remarcă, deși legiuitorul clarifică tratamentul fiscal al diferențelor de valoare rezultate în urma evaluării titlurilor de tranzacție materializate în obligațiuni pe termen lung, se pune o întrebare privind tratamentul fiscal al diferențelor de valoare aferente titlurilor de tranzacție materializate în obligațiuni pe termen mediu și scurt.

Urmând logica și principiile enunțate mai sus și regăsite în confirmarea Ministerului Finanțelor Publice din anul 2009, suntem de părere că diferențele favorabile ar trebui considerate venituri impozabile, iar cele nefavorabile cheltuieli deductibile.

Concluzie

Considerăm că o analiză exhaustivă a modului de calcul aferent determinării impozitului pe profit în cazul băncilor pentru primele 9 luni ale anului 2010 este potrivită a se realiza de către auditori, întrucât, ar putea exista posibilitatea ca neclaritățile generate de necorelarea tratamentului fiscal pentru venituri și cheltuieli din anul 2009,

⁵ prin Ordonanța de Urgență 109/2009 a Guvernului României nr.109 /2009 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul Fiscal publicată în Monitorul Oficial nr. 689 din 13 octombrie 2010;

⁶ Hotărârea nr. 791/ 2010 emisă de Guvernul României pentru modificarea și completarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 44/2004, precum și pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor art. III din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 58/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal și alte măsuri financiar-fiscale publicată în Monitorul Oficial nr. 542 din 3 august 2010;

⁷ În conformitate cu noua definiție din normele Codului Fiscal;

coroborate cu schimbarea de tratament fiscal din 2010, să genereze repercusiuni asupra modului de determinare a impozitului pe profit.

Totodată, suntem de părere că pentru obținerea confortului lor fiscal, băncile ar trebui să se asigure cu prioritate că, în baza de calcul a impozitului pe profit de la 31 decembrie 2010, diferențele nefavorabile generate de evaluarea titlurilor de tranzacție de tipul acțiunilor și obligațiunilor pe termen lung sunt considerate cheltuieli nedeductibile fiscale, în timp ce diferențele favorabile sunt considerate venituri neimpozabile din punct de vedere fiscal.

Bibliografie

- Ordinul Băncii Naționale a României nr. 13/2008 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, aplicabile instituțiilor de credit, instituțiilor financiare nebancale și Fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar, publicat în Monitorul Oficial nr. 879 din 24 decembrie 2008;
- Ordonanța de Urgență a Guvernului României nr.109 /2009 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial nr. 689 din 13 octombrie 2010;
- Hotărâre nr. 791/ 2010 emisă de Guvernul României pentru modificarea și completarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 44/2004, precum și pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor art. III din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 58/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal și alte măsuri financiar-fiscale, publicată în Monitorul Oficial nr. 542 din 3 august 2010;

Noutăți legislative

- *Ordinul ministrului finanțelor publice nr.2395/2010* pentru modificarea OMFP 1074/2006 privind organizarea activității de administrare a contribuabililor mijlocii la Direcția Generală a Finanțelor Publice a Municipiului București, cu modificările și completările ulterioare
- *Ordinul ministrului finanțelor publice nr.2394/2010* pentru modificarea OMFP 266/2007 privind organizarea activității de administrare a contribuabililor mijlocii la administrațiile finanțelor publice pentru contribuabilii mijlocii din cadrul direcțiilor generale ale finanțelor publice județene, cu modificările și completările ulterioare
- *Ordinul ministrului finanțelor publice nr.2393/2010* pentru modificarea OMFP 753/2006 privind organizarea activității de administrare a marilor contribuabili, cu modificările și completările ulterioare
- *Ordinul președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală nr.2520/2010* privind depunerea declarațiilor fiscale prin mijloace electronice de transmitere la distanță de către contribuabilii mari și mijlocii , publicat în Monitorul Oficial nr. 670 din 1 octombrie 2010.
- *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 88/2010* pentru modificarea și completarea OUG 92/2003 privind Codul de procedură fiscală , publicată în Monitorul Oficial nr.669 din 30 septembrie 2010
- *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 87/2010* pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial nr.669 din 30 septembrie 2010
- *Ordinul președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală nr.2481/ 09.09.2010* pentru completarea Ordinului nr.1022/ 5.12.2006 privind aprobarea Listei practicienilor în insolvență agreați de Agenția Națională de Administrare Fiscală, cu modificările ulterioare.
- *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 82/2010* pentru modificarea art. 7 alin. (1) pct. 2 subpct. 2.1 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, precum și pentru modificarea art. III din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 58/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal și alte măsuri financiar-fiscale, publicată în Monitorul Oficial nr.638 din 10 septembrie 2010
- *Ordinul ministrului finanțelor publice nr.2191/2010* privind modificarea OMFP 2281/2009 pentru aplicarea prevederilor art. 36 din OUG 34/2009 cu privire la rectificarea bugetară pe anul 2009 și reglementarea unor măsuri financiar-fiscale, publicat în Monitorul Oficial nr.616 din 31 august 2010
- *Ordinul ministrului finanțelor publice nr.2160/2010* pentru aprobarea Normelor metodologice privind soluționarea plângerilor prealabile formulate împotriva proceselor-verbale de control financiar încheiate în baza Legii 30/1991 privind organizarea și funcționarea controlului financiar și a Gărzii Financiare, publicat în Monitorul Oficial nr.593 din 20 august 2010

Sursa: www.anaf.ro

Considerații privind controlul calității firmelor de audit

Chris CANTWELL*

Abstract

Considerations on Audit Firm's Control Quality

Understanding clarified ISAs and its objectives is the key to gaining an appreciation of what audit firms need to do in order to comply with the standards.

In this article, the author presents the *International Standard on Quality Control (ISQC)1*, which addresses to the audit companies.

The author shows the seven key areas which, according to ICAEW - Institute of Chartered Accountants in England and Wales, summarise the coverage of the aforementioned standard and also recommends some procedures for deliver them into practice by the firms that perform audits and reviews of financial statements and other assurance and related services engagements.

Key words: ISQC 1, quality control, Code of Ethics, monitoring

Cuvinte cheie: ISQC 1, controlul calității, Codul Etic, monitorizare

Introducere

Standardul Internațional privind Controlul Calității (ISQC)1 se referă la controlul calității pentru firmele care efectuează audit și revizuirii ale situațiilor financiare, precum și alte servicii conexe și de asigurare.

Versiunea clarificată a acestui standard, emisă de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și

Asigurare, a intrat în vigoare la data de 15 decembrie 2009, standardul fiind re-emis și nu revizuit, ceea ce îi conferă o importanță deosebită, precum și o atenție sporită.

Cititorilor standardului li se reamintește că ISQC 1 se referă la controlul calității pentru firme și la Standardul Internațional de Audit (ISA) 220, care abordează la rândul său controlul calității auditului, dar la nivel individual, de misiune.

Înțelegerea Standardelor Internaționale de Audit clarificate, dar și a obiectivelor pe care le urmăresc respectivele standarde constituie cheia înțelegerii necesității ca firmele de audit să se conformeze cu ISQC 1.

Articolul cuprinde aspecte abordate de Chris Cantwell la Seminarul Internațional privind Controlul Calității, organizat de Camera Auditorilor Financiar din România, care a avut loc la Baia Mare, în 25-26 iunie 2010.

Obiectivele ISQC 1 (paragraful 11)

Obiectivul firmei se referă la stabilirea și menținerea unui sistem al controlului calității care să furnizeze asigurarea că:

- (a) Atât firma, cât și personalul angajat se conformează cu standardele profesionale și cu cerințele de reglementare și legale aplicabile; și
- (b) Rapoartele emise de către firmă sau de către partenerii misiunii sunt în concordanță cu circumstanțele date.

Referirile care se fac la „asigurarea rezonabilă” în contextul prezentului standard au în vedere un nivel de asigurare ridicat, dar nu absolut (paragraful 12(p)). De asemenea, este demn de menționat că paragraful 13 solicită celor responsabili pentru sistemul de control al calității să înțeleagă textul integral al standardului și să aplice cerințele sale întocmai.

ISQC 1: cele șapte arii de acoperire

ICAEW a realizat o sinteză a celor șapte arii de acoperire ale acestui standard¹:

* Facultatea de Audit și Asigurare, ICAEW, e-mail: Chris.Cantwell@icaew.com

1. Documentarea operațiunilor sistemului de control al calității, astfel încât firma să se conformeze cu cerințele relevante ale ISQC 1 (paragrafele 17, 57-59)
2. Conducerea de vârf a firmei trebuie să transmită mesaje consistente privind importanța controlului calității (paragrafele 16(a), 18-19)
3. Acționarea conform cerințelor relevante din punct de vedere etic în conformitate cu Standardele și cu declarațiile relevante (paragrafele 16(b), 20-25)
4. Acceptarea numai a acelor misiuni pentru care firma consideră că poate furniza un serviciu conform cu cerințele, mai ales cu cele care se referă la integritate și competență (paragrafele 16(c), 26-28)
5. Recrutarea, dezvoltarea și susținerea unui personal competent și capabil, acordând atenția cuvenită procedurilor și politicilor firmei cu privire la resursele umane (paragrafele 16(d), 29-31)
6. Furnizarea de servicii de audit de calitate conforme cu legea, reglementările și standardele, inclusiv consultanță atunci când este cazul, pentru a întruni cerințele pentru revizuirea controlului calității misiunilor (paragrafele 16(e), 32-47)
7. Monitorizarea și urmărirea îmbunătățirii continue a sistemului de control al calității firmei și derularea unor inspecții periodice, obiective ale misiunilor de audit încheiate (paragrafele 16(f), 48-56).

1. DOCUMENTAREA

Documentarea operațiunilor sistemului de control al calității este necesară pentru ca firma să se conformeze cu cerințele relevante ale ISQC1 (paragrafele 17, 57-59 din ISQC 1).

Standardul precizează că ar fi bine ca firmele să stabilească, să mențină și să documenteze atât politicile, cât și procedurile cu privire la diferitele domenii incluse. Aceste proceduri și politici vor fi în concordanță cu mărimea și natura firmei. Introdus în mod simplist, un tip de politică este doar o declarație de intenție, iar procedura este mijlocul prin care firma caută să asigure punerea în practică a politicii respective.

Exemplu: Documentarea sistemului de control al calității.

Politică: Sistemul de control al calității firmei este documentat în mod corect pentru a demonstra conformitatea cu ISQC 1 și *[numele practicianului unic]* își asumă responsabilitatea pentru asigurarea faptului că este îndeplinită conformitatea.

Procedura: Firma întocmește un dosar privind ISQC 1 în care sunt incluse politicile de abordare ale elementelor sistemului de control al calității, așa cum sunt stabilite de ISQC 1, și modul în care firma le va pune în practică. Acest dosar este actualizat permanent, iar conținutul său este comunicat în mod frecvent întregului personal.

Este probabil ca multe din procedurile necesare să fie îndeplinite prin auditul standard al unei firme și prin alte docu-

mentații. Altele noi pot apărea sau se prea poate ca ele să fi existat, dar să nu fi fost documentate integral, în trecut. Important este ca întregul proces să fie realizat în scopul conformității cu ISQC 1, spre exemplu:

- Manualul de audit
- Manualul de etică
- Manualul personalului
- Scrisorile standard și listele de verificare.

Toate cele de mai sus vor fi menționate ca referințe în documentația cu privire la ISQC 1 a firmei.

2. RESPONSABILITĂȚILE MANAGEMENTULUI

Conducerea de la vârful firmei trebuie să transmită mesaje consistente cu privire la importanța controlului calității (paragrafele 16(a), 18-19).

Este important ca directorul executiv al firmei, partenerul sau comitetul de conducere (ori echivalentul acestuia) să-și asume responsabilitatea finală pentru sistemul firmei, privind controlul calității. Ei ar trebui să promoveze o cultură internă care să concentreze calitatea ca aspect esențial pentru modul de operare al practicii de audit. Importanța conducerii este determinantă pentru cultura firmei în ceea ce privește angajamentul luat față de calitate.

Firmelor le poate fi de ajutor să aibă un partener pentru controlul calității, dar, bineînțeles, partenerul senior deține responsabilitatea finală.

1 ICAEW, Facultatea de Audit și Asigurare, *Controlul Calității în Mediul de Audit*, un ghid practic al ISQC (Marea Britanie și Irlanda) 1, accesibil la http://www.icaew.com/index.cfm/route/173567/icaew_ga/en/Technical_and_Business_Topics/Faculties/Audit_and_Assurance_Faculty_home/Quality_Control_in_the_Audit_Environment

Această nouă ediție ia în considerare noile modificări, mai ales ISQC 1 clarificat. Publicația identifică șapte arii, necesar de luat în considerare de către firme. Sunt furnizate exemple de proceduri și politici privind aspectele selecționate pentru fiecare dintre cele șapte domenii. Ghidul conține și o anexă cu răspunsuri la diferite întrebări referitoare la standard, întrebări frecvent adresate.

3. CERINȚE DE ORDIN ETIC

Aționați în mod etic, în concordanță cu Standardele și declarațiile relevante (paragrafele 16(b), 20-25)!

Standardul oferă îndrumări cu precădere asupra independenței auditorilor. Întregului personal al firmei i se cer declarații scrise, anuale, cu privire la independență, declarații care să ateste independența conform cerințelor etice relevante. Codul Etic pentru Profesioniștii Contabili, emis de Comitetul pentru Standarde Internaționale de Etică pentru Contabili, este reperul cel mai important atunci când se analizează cerințele cu privire la independența unui auditor.

4. ACCEPTAREA ȘI CONTINUAREA MISIUNII

Acceptarea numai a acelor misiuni pentru care firma consideră că poate furniza un serviciu conform cu cerințele, mai ales cu cele care se referă la integritate și competență (paragrafele 16(c), 26-28)

În momentul deciziei de acceptare sau continuare a unor relații sau a unei misiuni de audit, firmele vor lua în considerare și, în consecință, vor documenta următorii factori:

- integritatea clientului;
- capacitatea firmei de a efectua misiunea; și
- dacă se pot îndeplini cerințele etice.

Iată câteva din întrebările pe care firma le-ar putea aborda:

- Este un domeniu de specialitate în care sunt necesare cunoștințe de specialitate?
- Suntem mulțumiți de independența auditorului, spre exemplu, în cazul furnizării serviciilor de non audit?
- Există cazuri de fraudă?

Este posibil ca firma să utilizeze liste de verificare pentru a răspunde la acest tip de întrebări, cu toate că este necesar să se detalieze anumite aspecte cu privire la circumstanțele specifice ale clientului. Aspectele care sunt identificate nu vor exclude neapărat firma de la acceptarea misiunii, spre exemplu, în cazul în care a existat o fraudă semnificativă, dar s-au luat măsurile necesare pentru remediarea situației.

5. RESURSELE UMANE

Recrutarea, dezvoltarea și susținerea unui personal competent și capabil, acordând atenția cuvenită procedurilor și politicilor firmei cu privire la resursele umane (paragrafele 16(d), 29-31)

Este posibil ca importanța politicilor și procedurilor privind resursele umane (HR) să nu fie întotdeauna privită la adevărată sa valoare, dar, în fapt, acest domeniu este extrem de semnificativ în ceea ce privește:

- recrutarea;
- obținerea referințelor;
- inducția; și
- dezvoltarea carierei.

Firmele vor urmări eficiența modului de evaluare a performanțelor și să recompenseze tot sistemul cu revizuirii evaluative care să fie documentate. Politicile și procedurile de HR ajută la asigurarea că:

- partenerii și personalul desemnat efectuării misiunii de audit dețin competențele de care au nevoie, cât și angajamentul necesar față de asigurarea calității;
- sunt suficient de independenți și abordează auditul cu scepticism profesional;
- pregătirea este specifică necesităților firmei și clienților săi; și
- există angajamentul partenerilor

misiunii și al personalului față de dezvoltarea profesională continuă.

Revizuirile post auditului și revizuirile privind conformitatea auditului dețin un rol important în identificarea dezvoltării personale și a aspectelor privind pregătirea și există necesitatea unei abordări integrante între HR și politicile de audit.

6. PERFORMANȚELE MISIUNII

Furnizarea de servicii de audit de calitate conforme cu legea, reglementările și standardele, inclusiv consultanța atunci când este cazul, pentru a întruni cerințele pentru revizuirea controlului calității misiunilor (paragrafele 16(e), 32-47)

Furnizarea auditurilor se va realiza conform cu standardele prevăzute. Iată câteva aspecte semnificative care conduc la un audit de calitate:

- planificarea;
- utilizarea unor specialiști atunci când este cazul; și
- revizuirii post audit eficiente, care să fie conexe cu evaluarea resurselor umane (a se vedea mai sus) și planificarea auditului pentru anul următor.

Consultanță

Firmele trebuie să recunoască momentele în care au nevoie de consultanță. Iată câteva exemple de astfel de situații:

- atunci când se constată existența unui tratament contabil neobișnuit;
- preocuparea față de principiul continuității activității; ori
- o evaluare complexă.

Firmele ar trebui să aibă angajați care să se ocupe de acest aspect. Este important pentru firme să poată demonstra că în urma consultațiilor s-au obținut concluzii veridice.

Revizuirile privind controlul calității misiunii

O revizuire privind controlul calității misiunii este necesară pentru toate auditurile entităților listate la bursă și a altor entități, după cum este cazul (în funcție de criteriile firmei). În mod normal, aceste criterii includ:

- interesul public;
- natura misiunii; și
- riscuri sau circumstanțe neobișnuite.

Este necesar ca cel care efectuează revizuirea controlului calității unei misiuni să aibă cunoștințele și aptitudinile necesare și să fie independent. Firmele ar trebui să poată demonstra că revizuirea controlului calității misiunii a fost efectuată și documentată integral. De subliniat că responsabilitățile partenerului misiunii rămân aceleași.

Documentația misiunii

Firmele ar trebui să încheie asamblarea dosarului de audit în funcție de termenul prestabilit. În mod normal acesta nu ar trebui să fie mai târziu de 60 de zile de la data emiterii raportului de audit. Ar fi bine ca firmele să aibă în vigoare proceduri și politici cu privire la completarea și finalizarea dosarului de audit și o politică cu privire la momentul când dosarul poate fi înmănat. Documentația în funcție de nivelul misiunii este abordată în cadrul ISA 230 *Documentația de audit*. Cantitatea de documentație conform ISA-urilor este controversată și destul de dificil de stabilit, în special în ceea ce privește auditurile entităților mici². Este posibil să se ajungă la o supra-documentație sau la o documentație superficială și acest fapt poate fi inefficient. În Marea Britanie au fost emise îndrumări cu acest subiect de

către Comitetul pentru Practici de Audit, prin intermediul Notei cu privire la Practică, nr. 26.

7. MONITORIZAREA

Monitorizarea și urmărirea îmbunătățirii continue a sistemului de control al calității firmei și derularea unor inspecții periodice, obiective ale misiunilor de audit încheiate (paragrafele 16(f), 48-56).

Această secțiune abordează revizuirile interne ale firmei. Revizorii misiunilor de audit încheiate nu trebuie să fie implicați în efectuarea misiunii sau în efectuarea revizuirilor privind controlul calității misiunilor, iar acest fapt ar putea deveni o provocare pentru firmele foarte mici, în cadrul cărora nu există nici o persoană independentă care să fie calificată pentru îndeplinirea acestui rol. Paragraful A66 oferă exemplul unui ciclu de trei ani pentru revizuire, dar subliniază faptul că maniera de organizare a ciclului revizurii depinde de mai mulți factori, inclusiv de mărimea firmei.

În Marea Britanie, o serie de organizații externe furnizează servicii de revizuire a conformității auditului pentru firmele mai mici de audit, inclusiv pentru misiunile de audit încheiate. Acest tip de servicii s-ar putea dezvolta și în alte țări.

Reclamații

În ceea ce privește reclamațiile, sunt necesare politici și proceduri, iar firma trebuie să poată demonstra cum a ajuns la anumite concluzii.

Concluzii

În Marea Britanie este pus în aplicare ISQC (Marea Britanie și Irlanda) 1, care este, virtual, identic cu versiunea IAASB a acestui standard. De asemenea, există și Reglementări de Audit care abordează, pe de-a-ntregul, toate practicile firmei, care le sunt solicitate firmelor de audit înregistrate și cu care acestea trebuie să se conformeze. Reglementările de Audit impun firmelor să se conformeze cu ISQC (Marea Britanie și Irlanda) 1 și să desfășoare misiunile de audit în conformitate cu ISA-urile (Marea Britanie și Irlanda). Departamentul IACEW privind Asigurarea Calității monitorizează conformitatea firmelor cu aceste Reglementări. Aspectele relevante în urma monitorizării de către ICAEW a asigurării calității au fost, de asemenea, abordate la Baia Mare de către Paul Simkins, director ICAEW pe Asigurarea Calității³.

*Traducere și adaptare
Alexandra JORA*

Bibliografie

ICAEW - Facultatea de Audit și Asigurare, *Controlul Calității în Mediul de Audit*, Londra, 2010, accesabil la http://www.icaew.com/index.cfm/route/173567/icaew_gateway/Technical_and_Business_Topics/Faculties/Audit_and_Assurance_Faculty_home/Quality_Control_in_the_Audit_Environment

IFAC, *Ghidul Controlului Calității pentru Practicile Mici și Mijlocii*, ediția a doua, accesabil la <http://press.ifac.org/news/2010/07/ifac-smp-committee-publishes-quality-control-implementation-guide>.

IFAC, *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, coeditare CAFR - editura Irecson, București, 2009.

² IFAC, *Ghidul Controlului Calității pentru Practicile Mici și Mijlocii*, ediția a doua, accesabil la <http://press.ifac.org/news/2010/07/ifac-smp-committee-publishes-quality-control-implementation-guide>. Acest ghid include și manuale exemplificative care pot fi utilizate de firme.

³ În cadrul *Seminarului Internațional privind Controlul Calității*, organizat de Camera Auditorilor Financiari din România, care a avut loc la Baia Mare, în 25-26 iunie 2010.

Standarde globale de contabilitate și audit: provocările adoptării și implementării

Aziz TAYYEBI*

Abstract

Challenges of Adoption and Implementation of Global Accounting and Auditing Standards

In this article the author is analyzing the aspects related to the challenges which can occur during the process of adoption and implementation of the global accounting and auditing standards.

It is shown how a sound financial reporting system, supported by the high quality standards and appropriate regulatory and governance frameworks is an integral part of economic development. Robust standards in auditing, ethics and financial reporting underpin the trust that investors place in financial information and therefore are pivotal in contributing to a country's economic prosperity and financial stability.

Key words: *International Financial Reporting Standards, economic growth, global standard, globalization*

Cuvinte cheie: *ISQC 1, Standarde internaționale de raportare financiară, creștere economică, standard global, globalizare*

* Director pentru raportare financiară, ACCA, e-mail: info@ro.accaglobal.com

Introducere

În acest articol vom analiza aspecte ce țin de provocările care apar în procesul de adoptare și implementare a standardelor globale de contabilitate și audit.

Vom vedea cum un sistem sănătos de raportare financiară, susținut de standarde de înaltă calitate și cadre de reglementare și de guvernare corespunzătoare reprezintă o parte integrantă a dezvoltării economice.

Forțele globalizării, împreună cu piețele de capital transfrontaliere au determinat din ce în ce mai multe țări să sesizeze beneficiile deschiderii către investițiile străine. Într-adevăr, pe măsură ce companiile și-au extins activitatea peste granițe, a existat o recunoaștere din ce în ce mai amplă a importanței cadrelor generale contabile comune, consolidate prin standarde de audit acceptate la nivel global.

Standardele globale credibile: promovarea creșterii economice și a stabilității financiare

Beneficiile unui cadru general global de raportare financiară sunt numeroase. Cele mai frecvente exemple sunt o mai bună comparabilitate a informațiilor financiare, costul mai redus al capitalului și creșterea nivelului investițiilor transfrontaliere. Investitorii și creditorii vor fi mai dispuși să diversifice creditația și investițiile transfrontaliere dacă

Implementarea standardelor trebuie să se integreze într-o strategie generală a țării pentru dezvoltarea sectorului economic și financiar, având în vedere stadiul de dezvoltare a țării, nivelul capacității instituționale și alți factori naționali

pot să aibă încredere în informațiile financiare întocmite pe baza unui set cunoscut de standarde, în care au încredere. Prin urmare, aderarea la standarde internaționale, cum sunt cele elaborate de Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (IASB) și de către Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare, are beneficii atât la nivel național, cât și la nivel internațional.

Pe lângă faptul că oferă o platformă pentru creșterea economică, standardele globale promovează stabilitatea financiară internațională prin facilitarea luării unor decizii de creditare și investire mai bine informate, prin îmbunătățirea integrității pieței și prin reducerea riscurilor dezastrelor și contagiunii financiare.

Cu toate acestea, implementarea standardelor internaționale în sine nu este suficientă pentru a asigura stabilitatea financiară, deoarece ele reprezintă sim-

ple mijloace de promovare a sistemelor financiare sănătoase și a creșterii economice susținute. Acestea se cuvine a fi revizuite în permanență pentru a-și menține relevanța în împrejurări în continuă schimbare. Importanța relativă a diverselor standarde pentru economiile individuale depinde de structurile financiare ale respectivelor țări și de alte circumstanțe naționale. Implementarea standardelor trebuie să se integreze într-o strategie generală a țării pentru dezvoltarea sectorului economic și financiar, având în vedere stadiul de dezvoltare a țării, nivelul capacității instituționale și alți factori naționali.

Standardele globale de succes: toată lumea este mulțumită

Un proces de normalizare pentru adoptarea și implementarea standardelor internaționale trebuie neapărat să înceapă cu dezvoltarea și angajarea tuturor părților interesate la nivel național, pentru a fi încununat de succes. De la acestea se așteaptă să demonstreze obiectivele și beneficiile convergenței, evidențiind rolurile și responsabilitățile lor și să asiste în stabilirea unui program practicabil de realizare a procesului.

Este deosebit de important ca economiile să aibă un cadru de reglementare și o infrastructură eficiente pentru implementare. De asemenea, este vital ca normalizatorii naționali și alte părți interesate să se asigure că participă activ la programele și procesele normalizatorilor internaționali.

Adoptarea oricărui set de standarde globale se bazează pe o serie de factori-cheie:

- Standardele să fie de o înaltă calitate, ceea ce oferă încredere celor care le implementează, precum și celor care se bazează pe aceste standarde.
- Standardele să fie aplicate, pe cât posibil, uniform, părțile interesate implicate în lanțul de furnizare a informațiilor financiare încurajând și susținând conformitatea.
- Adoptarea sau convergența cu standardele internaționale să fie considerată de către normalizatorii naționali drept o prioritate și nu drept atributul exclusiv al normalizatorilor internaționali.
- Normalizatorii internaționali să se asigure că sunt implementate procesele necesare pentru a facilita implicarea națională, care va conduce, în final, la standarde de înaltă calitate, care pot fi acceptate la nivel global.

Conform site-ului IAS Plus al Deloitte, până în luna martie 2008, peste 120 de țări fie permiteau, fie impuneau utilizarea standardelor internaționale de raportare financiară – IFRS (inclusiv cele echivalente, adaptate și cele cu termene amânate). Nivelul semnificativ al asimilării într-o perioadă relativ scurtă indică nivelul cererii pentru standarde globale de calitate în domeniul contabilității.

Standardele globale în contabilitate și audit: asemănări și deosebiri

În mod cert există provocări asemănătoare atât în adoptarea și implementarea IFRS, cât și a standardelor internaționale de audit (ISA).

Una din cele mai frecvente probleme cu care s-au confruntat anumite jurisdicții, atât în implementarea IFRS, cât și a ISA, s-a referit la neînțelegerea corectă a termenului „adoptare”. Această problemă este evidentă și în constatările din *Rapoartele privind respectarea standardelor și codurilor* (ROSC) realizate de către Banca Mondială.

Scopul general al acestei inițiative a fost de a evalua necesitățile de dezvoltare ale sectorului privat internațional și ale sectorului financiar internațional.

Amplierea diversității constatată de către ROSC în rapoartele realizate în 2004 încă este evidentă și în ziua de azi.

Jurisdicțiile care utilizează IFRS sub o formă sau alta pot fi clasificate în funcție de:

- Adoptarea IFRS complete (de exemplu, Venezuela)
- Adoptarea IFRS complete la un moment dat, dar fără modificările ulterioare (de exemplu, Uruguay)
- Adoptarea unor IFRS modificate sau selectate (de exemplu, Uniunea Europeană – companiile cotate), și
- Respectarea standardelor locale „bazate pe IFRS” (de exemplu, Hong Kong).

Implementarea ISA poate fi clasificată în mod similar, deși se poate preciza că anumite țări, din cauza complexității standardelor, au adoptat pur și simplu versiuni-rezumat ale ISA.

De asemenea, este demn de menționat faptul că mai ales natura standardelor de audit și interacțiunea lor cu legile și reglementările a condus, adesea, la extinderea ISA în unele țări. Această situație este clar demonstrată în UE, care a adoptat ISA în întregime, dar realizând că există nuanțe ale unor

prevederi cu specific național, a permis prevederi suplimentare.

Se cuvine precizat faptul că impactul standardelor contabile internaționale are un efect direct asupra unui număr considerabil mai mare de părți interesate decât cel al standardelor de audit. Deși, pentru cei care întocmesc situațiile financiare, vor exista, fără îndoială, implicații financiare ale oricăror standarde internaționale de audit revizuite și, posibil, mai complexe, aceștia nu vor trebui să interpreteze și să implementeze aceste standarde. În ceea ce privește standardele contabile, indiferent de complexitatea lor relativă, cei care întocmesc situațiile financiare, împreună cu auditorii și alte părți interesate incluse în lanțul de furnizare a informațiilor financiare, vor trebui să asigure înțelegerea standardelor.

Întreprinderile mici și mijlocii: o singură măsură nu se potrivește tuturor

Legislația națională din aproape toate țările cere ca marea majoritate a entităților, dacă nu chiar toate, să întocmească situații financiare care respectă un set de principii contabile general acceptate (GAAP). Aceste situații financiare trebuie auditate în conformitate cu prevederile unui set de standarde de audit general acceptate. Apoi, situațiile financiare sunt depuse la agenții guvernamentale, care le pun la dispoziția publicului.

În ciuda faptului evident că atât standardele internaționale de contabilitate, cât și cele de audit sunt axate, în general, către entități multinaționale mari, de interes public, o mare parte a entităților care depun situațiile financiare sunt

Un proces de normalizare pentru adoptarea și implementarea standardelor internaționale trebuie neapărat să înceapă cu dezvoltarea și angajarea tuturor părților interesate la nivel național, pentru a fi încununat de succes

întreprinderi mici și mijlocii. De exemplu, în UE estimările recente apreciază că numărul companiilor care sunt IMM-uri reprezintă aproximativ 99% și că acestea oferă două treimi din locurile de muncă din sistemul privat din țările UE. Aceste statistici reflectă cu acuratețe prevalența IMM-urilor în economiile din întreaga lume.

Este demn de menționat faptul că, în Marea Britanie, unde IFRS sunt obligatorii pentru situațiile financiare de grup ale companiilor cotate, încă există o opțiune care permite tuturor entităților (inclusiv IMM-urilor) să adopte IFRS dacă doresc să facă acest lucru.

Până în prezent există puține date care să sugereze că un număr semnificativ al acestor companii aleg voluntar IFRS în favoarea GAAP-urilor Marii Britanii, constatare care este consecvență la nivelul întregii UE, unde această opțiune este disponibilă.

Deși există anumiți factori specifici care contribuie la această situație, cum ar fi incertitudinile fiscale, există o serie de preocupări generice care sunt relevante în jurisdicții care analizează posibilitatea adoptării IFRS. Acestea includ dimensiunile și complexitatea standardelor internaționale și costurile conformității cu IFRS în raport cu beneficiile care ar fi obținute. În practică, aceasta înseamnă că multe jurisdicții au trebuit efectiv să păstreze GAAP existente, împreună cu IFRS pentru companiile cotate.

În mod clar, situația în care normalizatorii naționali reglementează ceea ce reprezintă, în unele cazuri, standarde contabile destul de diferite, nu numai că este ineficientă, dar și compromite obiectivele cheie ale convergenței, cum ar fi consecvența și comparabilitatea.

Ca rezultat al incompatibilității evidente a IFRS cu necesitățile IMM-urilor, IASB a început activitatea la un proiect de elaborare a unor standarde internaționale de contabilitate pentru IMM-uri. Aceasta a demarat cu un document de discuții în anul 2004 și a condus la lansarea unei propuneri detaliate pentru un standard în 2007. Acest proiect de expunere a unei propuneri de IFRS pentru IMM a avut scopul de a simplifica IFRS complete, făcându-le mai accesibile pentru cei care întocmesc și cei care utilizează situațiile financiare ale IMM.

Cererea pentru un standard internațional relevant pentru IMM este cel mai bine demonstrată de țări precum Africa de Sud care, confruntată cu IFRS complete pentru companii mai mici, a adoptat deja proiectul standardului IFRS pentru IMM.

Cu aceleași probleme ca și IFRS se confruntă și aplicabilitatea ISA la IMM. Din nou, acestea se concentrează în jurul dificultății de a aplica standardele

tuturor auditurilor realizate pentru entități de toate dimensiunile și nu numai pentru auditarea companiilor mari, multinaționale, de interes public.

Într-o oarecare măsură, nevoia ca ISA să fie mai potrivite pentru entitățile și cabinetele mai mici este mai pregnantă, deoarece standardele prevăd că sunt relevante pentru toate entitățile. În acest scop, Federația Internațională a Contabililor (IFAC), din care face parte IAASB, a înființat un Comitet pentru cabinetele mici și mijlocii (SMP) pentru a se asigura că informațiile provenite de la cabinetele mai mici au fost încorporate în normele noi și revizuite.

În mod clar, este imperativ ca atât IASB, cât și IAASB să aibă în vedere necesitățile entităților mici și mijlocii, fie prin intermediul unor standarde specifice, fie prin recunoașterea acestor necesități în standardele noi și în propunerile de standarde.

În același timp, normalizatorii naționali, guvernele și reglementatorii trebuie să se asigure că au în vedere nevoile speciale ale IMM-urilor și participarea lor activă la programele normalizatorilor internaționali.

Beneficiile standardelor globale în contabilitate și audit sunt multiple. Pentru ca aceste beneficii să poată fi fructificate și pentru ca ele să fie acceptate la nivel internațional se cer a fi depășite multe obstacole.

Date fiind diversele limbi, culturi și realități economice ale posibililor utilizatori ai acestor standarde, este imperativ ca atât cei care emit standardele, cât și cei care le utilizează să aibă în vedere

acești factori. Normalizatorii internaționali care emit standardele trebuie să găsească un echilibru între calitate și complexitate și să colaboreze cu reglementatorii naționali care vor utiliza și vor implementa standardele pentru a se asigura că există un proces structurat de implementare, proces care implică toate părțile interesate.

Concluzie

Beneficiile standardelor contabile și de audit globale se constituie într-o varietate de beneficii naționale și internaționale interdependente:

- o mai bună comparabilitate,
- un cost mai redus al capitalului,
- investiții transfrontaliere mai mari.

Totuși, ca să aibă succes, standardele trebuie:

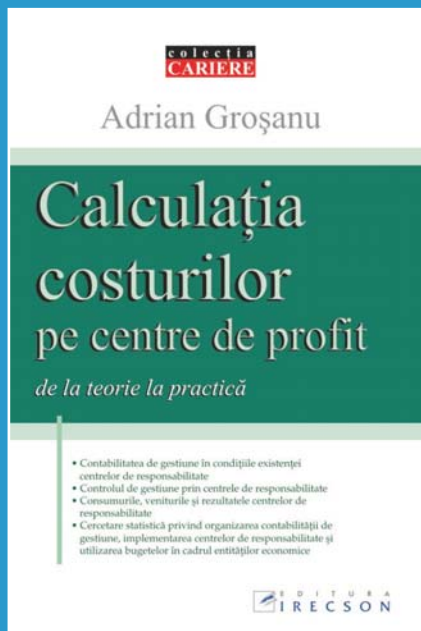
- să fie de o înaltă calitate,
- să fie aplicate uniform,
- să beneficieze de implicarea atât a normalizatorilor naționali, cât și a celor internaționali.

Normalizatorii internaționali sunt datori să fie conștienți cine le va utiliza standardele și să aibă în vedere:

- relevanța standardelor lor pentru diferite țări și entități,
- un proces structurat de implementare,
- aspectele culturale și cele referitoare la traducere.

Bibliografie

www.ifrs.org/Home.htm
www.ifac.org/IAASB/
www.worldbank.org/ifa/rosc.html

Cartea „**Calculația costurilor pe centre de profit**”, realizată de dr. **Adrian Groșanu**, auditor financiar, a apărut recent la editura IRECSON, fiind rezultatul cercetării pe care autorul a efectuat-o în cadrul studiilor doctorale.

Lucrarea, bazată pe cercetare științifică atât fundamentală, cât și aplicativă, are o notă de aport personal și de originalitate evidentă, cu menirea de concretizare practică a unor cerințe teoretice și necesități despre care se vorbește mult, dar care sunt, însă, în țara noastră în faza de pionierat.

În prima parte a cărții autorul prezintă și comentează noțiunile și conceptele teoretice specifice contabilității de gestiune și propune un sistem de organizare a contabilității de gestiune pe centre de profit.

În partea a doua a lucrării sunt prezentate principiile pe baza cărora este construit sistemul contabilității de gestiune pe centre de responsabilitate și opiniile autorului privind modificarea actualului plan de conturi destinat contabilității de gestiune.

În partea a treia a lucrării este realizată o cercetare statistică relevantă la un număr semnificativ de entități economice, care evidențiază modul în care acestea privesc organizarea contabilității de gestiune, implementarea centrelor de responsabilitate și utilizarea bugetelor.

Prin organizarea entității economice în centre de responsabilitate, cu accent asupra centrelor de profit, se creează condițiile pentru o utilizare mai eficientă a resurselor economice și pentru stimularea performanțelor.

Experiența în activitatea practică a entităților economice, dublată de cercetările teoretice în domeniu, au permis autorului să propună un sistem al contabilității de gestiune care are ca obiectiv fundamental obținerea informațiilor privind consumurile de resurse economice din ce în ce mai limitate și eficiența utilizării acestora.

A apărut cea de-a 10-a ediție a lucrării „**Contabilitatea întreprinderii**”, realizată de **Ladislau Possler**, **Gheorghe Lambru** și **Bogdan Lambru**, la editura Fundației „Andrei Șaguna” din Constanța.

Volumul reprezintă un îndrumar practic de contabilitate, actualizat și completat prin reglementările contabile prevăzute de Directivele Europene a IV-a și a VII-a, aprobate de OMFP nr. 3055/2009, actul normativ de bază al contabilității întreprinderii, începând cu 1 ianuarie 2010. De altfel, autorii au considerat necesar ca în partea I a cărții să prezinte reglementările amintite.

Partea a doua cuprinde planul de conturi general, în vigoare de la 1 ianuarie

2010 și transpunerea soldurilor în bilanțul de verificare la 31.12.2009 numai pentru conturile noi.

În partea a treia sunt prezentate conținutul și funcțiunea conturilor contabile, care cuprinde și conturi specifice consolidării, cu exemplificarea modului de înregistrare contabilă a principalelor operațiuni economico-financiare.

În partea a patra autorii realizează o sinteză a structurii situațiilor financiare anuale, a stabilirii rezultatului exercițiului financiar și prezintă unele precizări privind elaborarea, aprobarea și publicarea situațiilor financiare anuale.

Utilizarea tehnologiilor de inteligență artificială în dezvoltarea auditului continuu

Adrian VINTILESCU BELCIUG*, Daniela COLOIU (CREȚU)** & Adriana LUPU***

Abstract

Using Artificial Intelligence Technology in Continuous Audit Development

Real-time decision making depends on the availability of information and its processing using technologies. Changes in business processes require changes in audit procedures. Audit procedures can be developed in real time, resulting a continuous audit type.

The article presents continuous audit as the direction of development and other artificial intelligence techniques that can be used: text mining procedure, expert systems and process modeling. Regarding these techniques there are presented telling examples in three directions.

First, the authors present a study based on rules if-then specific expert system. In the second part they present a study meant to identify auditable objects using unsupervised techniques auditable using text mining techniques on the documents of organizations. The third study concerns the modeling of business processes and using data in process control. This study can make new ways of developing audit techniques, but also can create a platform for continuous internal audit of such entities .

Key words: *public internal audit, continuous audit, text mining, expert systems, processes, six sigma*

Cuvinte cheie: *audit public intern, audit continuu, text mining, sisteme expert, procese, six sigma*

Introducere: Auditul continuu, ca direcție de dezvoltare a auditului intern

Informația digitală este flexibilă, accesibilă, transferabilă și poate să fie mai ușor rezumată și organizată față de informația de hârtie.

Tehnologiile informaționale au activat organizațiile pentru a dirija tranzacțiile de afaceri cu ajutorul tehnicilor electronice și a prelucrărilor informatice.

Schimbările în procesele de business impun schimbări și în procedurile de audit, ce se pot dezvolta în timp real, determinând, practic, un audit în mediu informatizat de tip continuu¹. Auditul de tip continuu în mediu informatizat este o temă de ultimă oră a auditului pe plan mondial.

* Ec. drd. ing., auditor intern, Direcția Generală a Finanțelor Publice Buzău, e-mail: vintilescu_adrian@yahoo.com

** Ec. drd., Inspector, Direcția Generală a Finanțelor Publice Buzău, e-mail: daniela_cretu7@yahoo.com

*** Ec. drd., consilier superior, Ministerul Finanțelor Publice, Agenția Națională de Administrare Fiscală, e-mail: adi_andreea2001@yahoo.com

¹ Rezaee, Z., Ford, W.F. and Elam, R., *The role of internal auditors in a real-time accounting system*, Internal Auditor, 2000

Auditul continuu influențează procesul de control în câteva moduri²:

- este posibilă cunoașterea mediului de control asigurată de siguranța și relevanța documentelor electronice;
- sunt mai bine analizate procesele și tranzacțiile ca flux operațional, datorită utilizării unor tehnologii de tip Six Sigma;
- posibilitatea realizării unui management coerent al riscurilor, datorită analizei statistice în instrumentarea

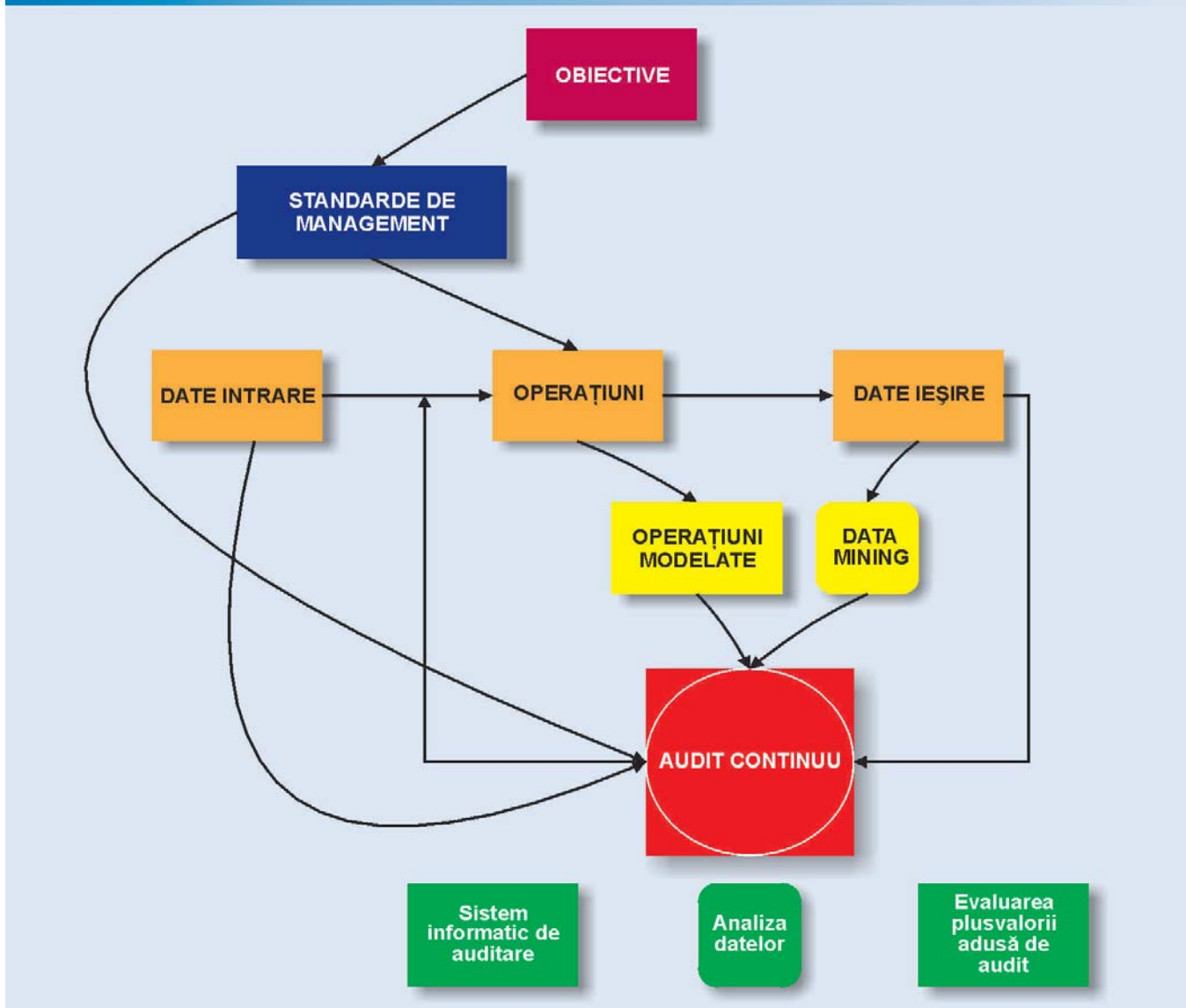
riscului ca variantă a caracteristicilor unui fenomen.

Beneficiul major constă, însă, în reducerea costului de audit.

Există și probleme operaționale specifice care trebuie analizate și aici ne referim la:

- sunt datele electronice disponibile?
- pachetele software de prelucrare a datelor sunt sigure ?
- modelarea proceselor de business poate asigura indicatori utili în audit ?

Figura 1 - Direcții de dezvoltare a auditului continuu (proiecția autorilor)

² Clark, R., Dillion, R. and Farrell, T., *Continuous auditing*, Internal Auditor, 1989

Un sistem expert este un program care urmărește cunoștințele și raționează pentru obținerea rezultatelor într-o activitate dificilă, întreprinsă uzual doar de experți umani.

Principala caracteristică a sistemelor expert este derivată din baza de cunoștințe împreună cu un algoritm de căutare specific metodei de raționare

- au auditorii suportul hardware și software suficient ?
- ce pachete software de audit sunt disponibile ?
- ce tehnici de audit în mediu informatizat sunt disponibile?
- au auditorii programe informatice de cuantificare a riscurilor și de editare a documentelor ?
- au auditorii instrumente adecvate de planificare ?
- au auditorii instrumente adecvate de măsurare a plusvalorii aduse de audit ?

Integrarea tehnologiilor de date într-un singur software de audit poate duce la o nouă direcție de dezvoltare a auditului intern, având o abordare unitară dinamică și integrată în procesul de management.

Procesul de audit propus va funcționa, practic, în background, în mod permanent. Comparația cu un antivirus este edificatoare, însă insuficientă. Auditul va fi implicat direct în atingerea obiectivelor organizației și în remodelarea acesteia prin evaluarea permanentă a controlului intern.

Schematizând, putem spune că auditul continuu în mediu informatizat poate fi integrat în fiecare treaptă a managementului unei organizații prin procese de modelare și analiză de date, astfel încât să ofere în timp real evaluări și opinii asupra regularității și performanței, asigurând plusvaloare (figura 1).

Activitatea de audit intern este relativ nouă, date semnificative privind organizarea și desfășurarea profesiei de auditor intern fiind înregistrate în anul 1941, când a apărut Institutul Internațional al Auditorilor Interni (IIA – Institute of Internal Auditors) în Statele Unite ale Americii.

Conform IIA, auditul intern efectuează misiuni de asigurare și de consiliere, iar domeniile sale de responsabilitate sunt riscul, controlul intern și conducerea organizației, finalizându-se prin plusul de valoare adus acestora. Astfel, deși au fost conturate elementele esențiale pe care le abordează auditul intern, modul de lucru este rezumat la misiuni, neprecizându-se decât prin standarde în ce constă o misiune. Nu sunt concretizate suficient nici mijloace și instrumente („tools”) utile.

Cei care practică auditul intern oferă o imagine diversificată asupra acestuia, eterogenitatea fiind încă destul de prezentă, din cauza faptului că entitățile sunt foarte diferite, dar mai ales fiindcă există culturi și tradiții organizaționale uneori chiar contrare.

De exemplu, în funcție de profilul activității unei entități se utilizează anumite proceduri sau instrumente de lucru, inclusiv rapoartele de audit intern au forme și conținut destul de diferit.

Sigur că s-au obținut progrese prin aplicarea standardelor profesionale în materie, dar acestea au un caracter normativ prea general, modalitățile practice de aplicare fiind, în continuare, insuficient cunoscute și aplicate de auditorii interni, datorate, în mare parte, lipsei instrumentelor de audit în mediu informatizat.

De asemenea, se remarcă faptul că în prezent misiunile sunt periodice pentru cei care sunt auditați, deși funcția de audit are un caracter permanent în cadrul entității.

Cei auditați au legătură cu auditorii interni poate o dată pe an sau la doi ani, atunci când activitatea lor intră în planul de audit și pentru o perioadă scurtă de timp, care nu va depăși trei luni într-un an. Auditul continuu va elimina aceste bariere și va crea practic noi concepte.

Metodologia de cercetare

Auditul continuu presupune însă și tehnologii noi. În acest sens, articolul prezintă modul de utilizare a acestor tehnologii în cadrul auditului continuu.

În primul rând va fi analizată, pe un studiu de caz, baza de reguli specifică identificării fraudei, într-un mediu continuu de date, bazat pe reguli *if – then* aferente unui sistem expert.

Mijloacele prin care sistemele expert își ating obiectivele se bazează pe mulțimi de fapte și reguli euristice, adică reguli pentru gestiunea cunoștințelor.

Menționăm că un sistem expert bazat pe reguli are trei componente:

- **baza de cunoștințe** (sau **baza de reguli**), care descrie universul domeniului în care se aplică sistemul expert; reprezentarea cunoștințelor se face utilizând **reguli** de forma: IF <condiție_1> și ...<condiție _k> THEN <acțiune>;
- **memoria de lucru**, care conține informația de stare necesară rezolvării unei probleme;
- **mecanismul de inferență**, care reprezintă componenta de control și execuție.

În a doua parte a studiului este prezentată identificarea cu ajutorul tehnicilor nesupervizate de analiză de date a obiectelor auditabile, utilizând tehnici de text mining pe documente aparținând organizațiilor.

Text mining utilizează informațiile nestructurate sub formă de text și le analizează, în încercarea de a descoperi structuri și sensuri implicite „ascuse” în cadrul textului.

Text mining, în sine, nu este o funcție, ea include funcții diferite, care pot fi: căutarea, categorizarea, sumarizarea, prioritizarea, clusteringul.

În cele ce urmează se va utiliza, ca tehnică de text mining, categorizarea și clusteringul pentru a analiza un text aparținând regulamentului de organizare și funcționare al unei instituții privind resursele umane.

Al treilea studiu se referă la modelarea proceselor de business și utilizarea datelor în controlul continuu al proceselor.

Business Process Modeling permite modelarea proceselor și utilizarea unor metodologii diverse, prin reprezentarea grafică pe bază de diagrame pentru definirea proceselor de business și utilizarea tehnologiei *six sigma*.

În acest sens va fi modelat concret un proces de business folosind acest limbaj de modelare și unele implicații în utilizarea tehnologiei *six sigma*.

Utilizarea sistemelor expert în auditul intern de tip continuu și în identificarea fraudei

Un sistem expert este un program care urmărește cunoștințele și raționează pentru obținerea rezultatelor într-o activitate dificilă, întreprinsă uzual doar de experți umani. Principala caracteristică a sistemelor expert este derivată din baza de cunoștințe împreună cu un algoritm de căutare specific metodei de raționare. Sistemele expert sunt destinate să simuleze raționamentul uman prin intermediul unui program informatic³.

Principalele funcții pe care le poate avea un sistem expert sunt: interpretare, diagnostic, supraveghere, previziune, simulare, planificare, întreținere, concepție.

Creșterea complexității sistemelor, în special a sistemelor de contabilitate informatizată, cât și volumul mare al tranzacțiilor înregistrate în prezent au condus la înlocuirea cu o frecvență accelerată a tehnicilor de audit clasic, „manuale”, cu tehnici moderne asistate de calculator, cunoscute sub numele de CAAT (Computer Assisted Audit Techniques).

O facilitare suplimentară a tehnicilor de audit asistate de calculator este aceea a detectării tranzacțiilor frauduloase; aceasta presupune analiza tranzacțiilor duplicate, lipsă sau a altor anomalii.

Analiza de tip digital constă în observarea unui anumit format de date „șablon”, care se evidențiază în momentul aplicării în către auditor a unor criterii specifice de selectare și analiză.

Regulile de fraudare odată identificate pot fi introduse într-un sistem expert care poate supraveghea „în mod continuu” activitatea și poate oferi semnale în mod continuu.

Utilizarea acestor tehnici, pe lângă posibilitatea dezvoltării auditului continuu, poate îmbunătăți eficacitatea și eficiența procedurilor de audit prin furnizarea unor teste eficiente ale controalelor și a unor proceduri de fond, acolo unde nu există documente de intrare sau dovezi vizibile de audit (este vorba mai ales de tranzacțiile bancare) sau acolo unde populația și dimensiunile eșantionului sunt foarte mari.

Vom considera un exemplu la o casierie unde casierul încasează numerar de la client pe baza documentului eliberat de referent, întocmind un document de încasare în dublu exemplar.

³ Bodea, Constanța-Nicoleta, *Inteligența Artificială și Sisteme Expert*, Editura Infocrec, București, 1998

Clientul completează mai multe foi de vărsământ pe care le predă referentului, însă, din cauza unui circuit defectuos al documentului, casierul nu confirmă toate foile de vărsământ, însușindu-și contravaloarea unei foi de vărsământ „sărite”.

Prezentul studiu nu exclude identificarea fraudei utilizând circuitul auditului și diagrame de flux, el își propune să **identifice fenomenul de fraudă numai din date în mod continuu**.

În prima fază, analizându-se tipologia fraudei de către auditor, a rezultat că reflectarea în date a fraudei are drept caracteristică faptul că foile de vărsământ frauduloase există la agenții economici unde, în aceeași zi, există o diferență mai mare ca 1 la numărul documentului de plată.

Regula *if-then* astfel generată, de exemplu printr-un program VBA sub Microsoft Access, în baza de date este de tipul: dacă codul precedent de identificare al plătitorului este același cu codul anterior, data este aceeași cu data anterioară și numărul documentului este mai mare decât documentul anterior cu mai mult de o unitate, acea tranzacție este suspectă de fraudă.

Option Compare Database

Priv

Sub Command0_Click()

Open "C:\LISTA.TXT" For Output As #1

Dim PCOD, PNR, PDATA

Dim RS As Recordset

Set RS = CurrentDb.OpenRecordset("DATE_SORTATE", dbOpenDynaset)

MsgBox "Aveți " & RS.RecordCount & " de inregistrari"

"VALORILE DE PE PRIMUL RAND

PCOD = RS!COD

PNR = RS!NR

PDATA = RS!DataZ

Do While Not RS.EOF

"FAC VERIFICAREA DOAR DACA AM ACELASI COD SI ACEEASI DATA CA RANDUL PRECEDENT

If RS!COD = PCOD And PDATA = RS!DataZ Then

"VERIFIC SĂ NU FIE DIFERENȚĂ MAI MARE DE 1 ÎNTRE NR ACTUAL ȘI PRECEDENT

If RS!NR - PNR = 3 Then

*Print #1, "LIPSEȘTE NR:" & PNR + 1 & " PENTRU CODUL
& PCOD & " DIN DATA " & PDATA & vbCrLf*

End If

End If

PCOD = RS!COD

PNR = RS!NR

PDATA = RS!DataZ

RS.MoveNext

Loop

Close

*MsgBox "REZULTATELE AU FOST SALVATE IN FISIERUL
C:\LISTA.TXT"*

End Sub

Regulile *if-then* predefinite de către auditor după analizarea tipologiei acestei fraude vor fi introduse în sistemul expert împreună cu baza de date.

Sistemul expert de tipul Visual Prolog poate monitoriza permanent tranzacțiile frauduloase specifice unei activități în mod informatic și continuu.

Utilizarea tehnologiei de text mining în auditul intern de tip continuu și identificarea obiectelor auditabile

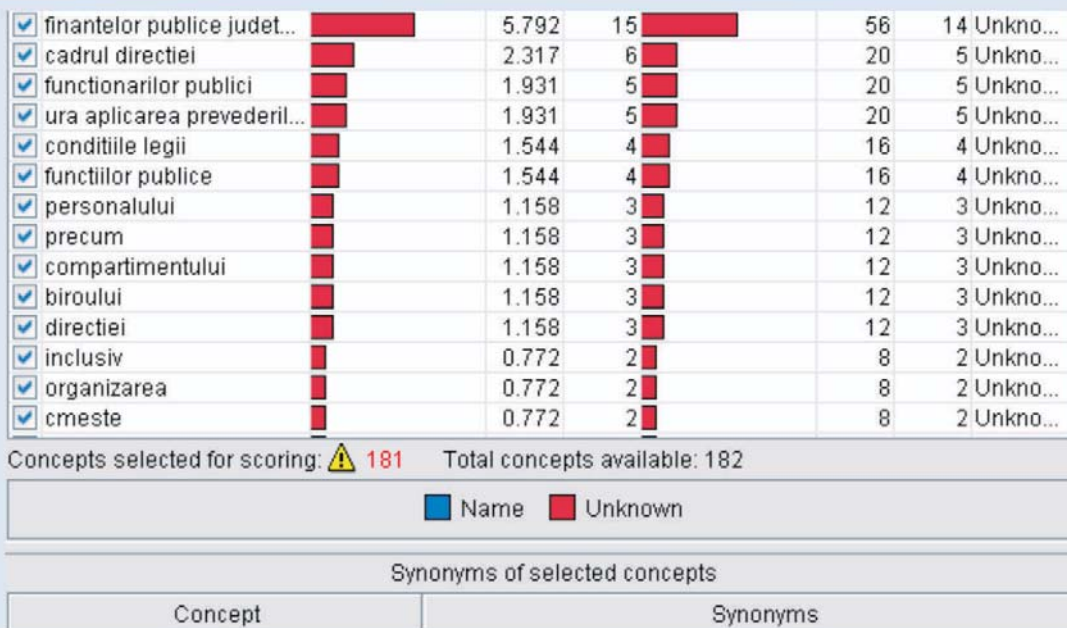
Dacă data mining este un proces iterativ de a crea modele predictive și descriptive⁴, prin descoperirea tendințelor anterioare necunoscute și modele în cantități mari de date, în text mining se aplică aceleași tehnici de analiză a textului pe bază de documente.

Analiza efectuată de auditor, referitor la un domeniu auditat și stabilirea obiectelor auditabile, poate fi privită ca o extragere de cunoștințe care trebuie să îndeplinească cerințe de nouitate, validitate și operaționalitate în texte date.

Practic, în etapa de colectare a informațiilor auditorii interni solicită și colectează informații cu caracter general despre entitatea auditată, respectiv identificarea legislației specifice,

⁴ Han, Jiawei; Kamber, Micheline, *Data Mining: Concepts and Techniques*, 2nd edition, Morgan Kaufmann, 2006.

Figura 2 - Aplicarea tehnologiei de text mining asupra regulamentului de organizare și funcționare (proiecția autorilor)

regulamentul de organizare și funcționare, proceduri, norme interne și alte materiale.

Este vorba, de cele mai multe ori, de o cantitate imensă de informație text care se modelează dificil din cauza diversității acesteia.

Aplicațiile de text mining au ca obiectiv principal extragerea automată de cunoștințe în zone cu o mare cantitate de informație și sunt de următoarele tipuri:

- aplicații online pentru căutarea inteligentă pe internet.
- aplicații offline pentru clasificarea documentelor, rezumarea documentelor, concatenarea documentelor.

Una dintre direcțiile de dezvoltare cu un impact potențial deosebit de amplu în audit este extragerea automată a interdependențelor dintre termenii relevanți ai domeniului supus analizei.

Opțiunile de implementare a tehnicilor de text mining sunt ghidate tot de către metodologia CRISP-DM, pe care am descris-o într-un articol precedent⁵.

Modelul de text mining a urmărit în textul propus, respectiv Regulamentul de Organizare și Funcționare al unei organizații, cele mai numeroase exprimări ca procent și ca număr (figura 2).

Pe baza acestor exprimări a fost dezvoltată o analiză de clasificare a cuvintelor utilizate.

Analiza de clasificare ulterioară (TwoStep Cluster) a abordat probleme de segmentare și a presupus o separare a datelor cu caracteristici similare de cele diferite, având ca obiectiv determinarea obiectelor auditabile⁶.

Two Step Cluster este o metodă de grupare în doi pași. Primul pas este o trecere simplă prin date, în timpul căreia rândurile de date inițiale sunt comprimate într-un set de subgrupuri ce pot fi manipulate.

Al doilea pas utilizează o metodă de ierarhizare a grupurilor care unește progresiv subgrupurile în clustere mai mici și mai mari, fără a se mai cere încă o trecere prin date. Gruparea ierarhică are avantajul de a nu solicita să fie selectat dinainte un număr de clustere. Aplicând această metodă de aglome-

5 Vintilescu Belciug, A., Crețu, D., Gegea, C., *Utilizarea tehnicilor de data mining ca metodă complementară în audit*, revista "Audit Financiar" nr. 7/2010, editor CAFR, pag. 30-35

6 Hastie, Trevor; Tibshirani, Robert; Friedman, Jerome, *The Elements of Statistical Learning: Data Mining, Inference, and Prediction*, Springer Verlag, 2001.

Pentru analiza unui proces auditorul va defini indicatorii de performanță caracteristici procesului aferent operațiunii prin densitățile de probabilitate care se compară cu o caracteristică de proces al unei alte structuri sau rezultată din benchmarking, obținându-se concluzii

rare pentru text minig au rezultat două clustere, caracterizate de anumite concepte organizaționale.

Conceptele de text care sunt utilizate împreună pot fi folosite la recunoașterea obiectelor auditabile, precum acordarea drepturilor salariale, actualizarea informațiilor, actualizarea datelor, legătura cu structurile funcționale etc. De asemenea, aglomerările descoperite în cadrul proceselor de clustering pot fi utilizate în înțelegerea nesupervizată a structurilor auditate în mod continuu. Deși aceste lucruri pot părea banale, trebuie să subliniem punctul de plecare, respectiv analiza nesupervizată de date text dintr-un volum uriaș de date. Cu alte cuvinte, dacă introducem într-un sistem de text mining toate documentele unei organizații în mod continuu ce se s-ar obține ?

Utilizarea tehnologiei *six sigma* și modelarea proceselor în auditul intern

Auditul de tip continuu nu poate neglija circuitul auditului și fluxul de activități. Activități aferente atingerii obiectivelor fără

de care entitatea nu ar avea sens.

Analiza unui flux implică un model la care auditorul modern va trebui să se implice mult mai mult, chiar în cazul auditului continuu.

Datele rezultate din modele vor fi prelucrate cu ajutorul analizei de date, în mod continuu.

În ceea ce urmează vom descrie un caz concret pentru modelarea ce va trebui efectuată de auditor într-o abordare a unui audit de tip continuu.

Auditul poate să fie privit în cadrul unui concept mai larg de analiză a arhitecturii unui sistem.

Prin similitudine cu o clădire, putem afirma că se poate analiza arhitectura prin totalitatea documentelor și a diagramelor care o descriu.

Așa cum arhitectura unei case cuprinde planurile construcției, a instalației sanitare și a instalației electrice - toate corelate, tot așa arhitectura întreprinderii trebuie să aibă cele trei documentații interconectate.

Continuând analogia, putem afirma că arhitectura instituției cuprinde viziunea, misiunea, obiectivele și procesele, arhitectura informației (care cuprinde informația folosită de procese) și arhitectura tehnologiei, care se referă la întreaga tehnologie folosită, cât și la manipularea informației (hardware, software).

Pe cale de consecință, fiecare proces trebuie să fie legat de informația folosită și de tehnologia utilizată. Procesul aferent realizării obiectivelor asigură datele de analiză. Nu putem vorbi de date analizate în auditul continuu fără o analiză de proces corespunzătoare.

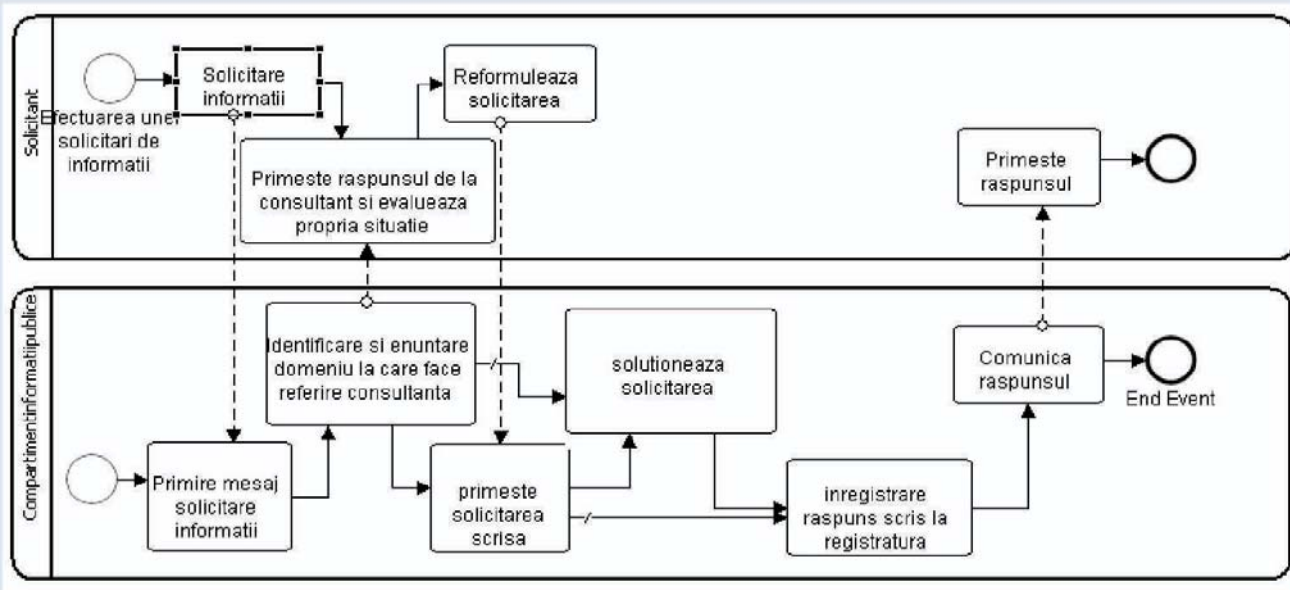
Există numeroase metodologii și standarde de analiză și documentare a proceselor de business. Toate metodologiile au același scop - de a crea un instrument deosebit de util pentru managementul proceselor de business: harta proceselor.

Business Process Modeling este un instrument important de înțelegere și de restructurare a activităților dintr-o întreprindere.

Literatura ultimilor ani abundă în articole orientate spre identificarea unui metamodel⁷ și unificarea conceptelor general valabile pentru modelarea entităților.

⁷ Höfferer, Peter, *Achieving business process model interoperability using metamodels and ontologies*, Department of Knowledge and Business Engineering, University of Vienna, accesabil la <http://www.dke.at/614.htm>

Figura 3 - Modelarea proceselor (proiecția autorilor)

Marquee	Id	aeb21c2f-20bd-4d1c-babc-70f0d7efc519
Sequence Flow	Name	Solicitare informatii
Message Flow	Documentation	
Association	Assignment	
Start Event	Activity Type	Task
Message Throw Intermediate	Property	
	Task Type	None
	Loop Type	None
	Optional	

Prin instrumentul informatic Enterprise Architect⁸ se pot modela procesele și fluxurile de informații cu ajutorul UML și Business Process Modeling Notation (BPMN).

Originea multor din aceste analize provine din modelarea obiectuală și, de aceea, diagnosticarea controlului intern poate fi abordată utilizând tehnica de proiectare a sistemelor informatice orientată pe obiect.

În cadrul unei perspective a dezvoltării auditului continuu, principala activitate a auditorului va fi canalizată spre modelarea de proces, analiza de date fiind efectuată în mare parte nesupervizat.

Cu alte cuvinte, analiza proceselor oferă datele de analiză ce vor fi prelucrate. Pentru a avea o imagine generală a unui astfel de tip de demers, care va trebui efectuat de auditor în

cadru procesului de audit continuu, vom prezenta analiza unui proces utilizând conceptul de business process modeling și modul de analiză a datelor utilizând metoda six sigma.

Business Process Modeling Notation permite modelarea proceselor și utilizarea unor metodologii diverse prin reprezentarea grafică pe bază de diagrame, pentru definirea proceselor de business.

Un model de proces este reprezentat de diagrame de flux de activități care conțin suficiente detalii ca procesul să poată fi analizat, simulat și executat. Simplificat, *Business Process Modeling Notation* utilizează patru categorii de bază de elemente (Flow Objects, Connecting Objects, Swimlanes, Artifacts).

- **Events** – reprezintă ceva ce se întâmplă în timpul unui proces de business.

⁸ <http://www.sparxsystems.com/>

- **Activities** – reprezintă activitățile care pot fi atomice sau non-atomice (compuse).
- **Gateway** – reprezintă un element de decizie.
- **Sequence flow** – reprezintă ordinea activităților într-un proces.
- **Message flow** – reprezintă fluxul de mesaje între doi participanți diferiți la proces.
- **Association** – asociază date, text sau alte artefacte cu flow.
- **Pool** – reprezintă un participant la un proces.

Dacă considerăm, de exemplu, un flux care trebuie auditat și care presupune prezentarea unui contribuabil la un ghișeu, formularea unei petiții și răspunsul la aceasta, putem analiza circuitul auditului pe baza unor diagrame de business care cuprind fluxurile de operațiuni (figura 3).

Astfel, pot fi analizate riscurile aferente tranziției dintre stări inter-procesuale (ca, de exemplu, erori în identificarea domeniului la care face referire consultanța față de conținutul primirii mesajului), dar și riscuri derivate din abordarea obiectuală.

Rolul auditorului în auditul continuu va fi, în primul rând de a realiza o analiză bazată pe proces și aprofundată, care să poată fi cuantificată numeric prin găsirea datelor potrivite ce pot fi analizate cantitativ.

Six Sigma reprezintă o metodologie de creștere a capacității și de reducere a defectelor în orice proces⁹.

Aceasta se realizează printr-un control continuu și o reajustare a procesului, utilizând metodologia DMAIC (D – definirea oportunităților, M – măsurarea performanței, A – analiza oportunităților, I – îmbunătățirea performanței, C – controlul performanței).

Pentru analiza unui proces auditorul va defini indicatorii de performanță caracteristici procesului aferent operațiunii prin densitățile de probabilitate care se compară cu o caracteristică de proces al unei alte structuri sau rezultată din benchmarking, obținându-se concluzii.

Concluzii

Schimbările în procedurile de audit descrise în prezentul articol, prin utilizarea tehnicilor de text mining și a sistemelor expert, creează premisele dezvoltării unui audit în mediu informatizat de tip continuu, care duce la creșterea calității și la reducerea costului de audit. Auditorul va acționa în permanență ajutat de tehnici nesupervizate, care îi vor întări independența. Schematizând, putem spune că auditul continuu în mediu informatizat poate, prin procese de modelare și analiza de date, să ofere în timp real evaluări și opinii asupra regularității și performanței, asigurând plusvaloare.

Studiul oferă direcții practice de dezvoltare a auditului continuu și creează premisele dezvoltării unui audit în mediu informatizat eficient.

Bibliografie

Berry, Michael W., *Survey of Text Mining I: Clustering, Classification, and Retrieval*, 2003
Bodea, Constanța-Nicoleta, *Inteligența Artificială și Sisteme Expert*, Editura Infocore, București, 1998
Clark, R., Dillion, R. and Farrell, T., *Continuous auditing*, Internal Auditor, 1989
Höfferer, Peter, *Achieving business process model interoperability using metamodels and ontologies*, Department of Knowledge and Business Engineering, University of Vienna
Han, Jiawei; Kamber, Micheline, *Data Mining: Concepts and Techniques*, 2nd edition, Morgan Kaufmann, 2006
Hastie, Trevor; Tibshirani, Robert; Friedman, Jerome, *The Elements of Statistical Learning: Data Mining, Inference, and Prediction*, Springer Verlag, 2001

Pande, Peter S.; Neuman, Robert P.; Cavanagh, Roland R., *The Six Sigma Way: How GE, Motorola, and Other Top Companies are Honing Their Performance*, New York, NY: McGraw-Hill Professional, 2001
Rezaee, Z., Ford, W.F. and Elam, R., *The role of internal auditors in a real-time accounting system*, Internal Auditor, 2000
Vintilescu Belciug, A., Crețu, D., Gegea, C., *Utilizarea tehnicilor de data mining ca metodă complementară în audit*, revista "Audit Financiar" nr. 7/2010, editor CAFR,
Weiss, Sholom M., Nitin Indurkha, Tong Zhang, and Damerau, Fred J., *Text Mining: Predictive Methods for Analyzing Unstructured Information*, 2009
<http://www.sparxsystems.com/>

⁹ Pande, Peter S.; Neuman, Robert P.; Cavanagh, Roland R., *The Six Sigma Way: How GE, Motorola, and Other Top Companies are Honing Their Performance*, New York, NY: McGraw-Hill Professional, 2001

Cum se pregătesc asigurătorii din Europa Centrală și de Est pentru Solvency II

Asigurătorii din Uniunea Europeană mai au aproximativ doi ani pentru implementarea Directivei 2009/138/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2009 privind accesul la activitate și desfășurarea activității de asigurare și de reasigurare (Solvency II), ale cărei prevederi intră în vigoare începând cu 1 noiembrie 2012. Potrivit sondajului realizat de KPMG, mulți „ jucători ” ai industriei asigurărilor din Europa Centrală și de Est sunt încă într-o fază incipientă a procesului de pregătire pentru asigurarea conformității cu cerințele Directivei.

„Implementarea Solvency II este un proces amplu și complex”, apreciază Corina Cucoli, director în cadrul Departamentului de Consultanță al KPMG în România, explicând de ce anumiți actori ai pieței de asigurări din regiune par să nu se grăbească: „Printre societățile care nu au început pregătirile pentru Solvency II se numără în principal filialele și sucursalele marilor asigurători din Europa, care dezvoltă o abordare la nivel de grup pentru implementarea cerințelor Solvency II. Majoritatea societăților de asigurare din Europa Centrală și de Est sunt de talie mică și, mai devreme sau mai târziu,

vor adopta strategia stabilită la nivel de grup, menținându-se pentru moment în expectativă. În aceste cazuri, cel mai probabil eforturile de implementare sunt concentrate în statul în care este localizată societatea mamă.” Pe de altă parte, există societăți care operează independent și care, deși beneficiază de suport minim din partea grupului și nu sunt încă supuse unor presiuni din partea autorităților de supraveghere, au optat pentru o abordare proactivă. Aceste societăți au premize mai bune de a depăși cu succes problemele inerente ce vor apărea în procesul de implementare. În plus, există și câteva mari grupuri locale din Europa Centrală și de Est, în principal din țări precum Cehia, Polonia și Slovenia, care fac progrese vizibile în implementarea regimului Solvency II prin forțe proprii.

Indiferent de mărimea și structura societăților de asigurare, participarea acestora la studiile anterioare de impact cantitativ („QIS”) desfășurate de CEIOPS (Comitetul European al Autorităților de Supraveghere în Asigurări și Pensii Ocupaționale) a accelerat ritmul de desfășurare a pregătirilor pentru Solvency II. „Sondajul nostru indică faptul că societățile care au participat la cel

de-al patrulea studiu de impact cantitativ (QIS 4) sunt într-un stadiu mai avansat al proiectului de implementare a Solvency II decât societățile care nu au luat parte la acest exercițiu”, subliniază Corina Cucoli, care adaugă: „De asemenea, societățile care au participat la QIS 4 acordă mai multă atenție anumitor aspecte ale procesului de implementare comparativ cu societățile care au participat la acest exercițiu. Din această perspectivă, participarea la următorul studiu de impact cantitativ, QIS 5, se dovedește a fi esențială. Nu va fi un exercițiu ușor, având în vedere că societățile participante trebuie să se respecte specificațiile tehnice cuprinse într-un document de 460 de pagini, dar în același timp poate reprezenta o repetiție generală pentru momentul intrării în vigoare a regimului Solvency II.”

În opinia Corinei Cucoli, regimul Solvency II se referă la alinierea la piață, precum și la sensibilitatea la risc și administrarea riscului: „Din acest punct de vedere, este încurajator faptul că participării la acest sondaj indică membrii conducerii executive și autoritățile de supraveghere din anumite țări ca fiind factorii care conduc procesul de implementare a Solvency II.”

Solvency II este un nou regim de determinare a cerințelor de capital, care va armoniza reglementările aplicabile societăților de asigurare din Uniunea Europeană și care ține cont de factorii de risc, ceea ce înseamnă că activele și datoriile societăților de asigurare vor fi prezentate în bilanț la valori care vor reflecta condițiile pieței.

În prezent, autoritățile de supraveghere permit societăților de asigurare să utilizeze formule foarte generale pentru calculul cerințelor de capital, care sunt ușor de aplicat, dar care nu oferă o imagine exactă a poziției financiare.

Odată cu introducerea regimului Solvency II, asigurătorii trebuie să implementeze un sistem mai complex, sensibil la factorii de risc, care îi va obliga să pună deoparte active care să le asigure capacitatea de a-și îndeplini obligațiile de plată către deținătorii de polițe.

„Astfel, precizează Corina Cucoli, conform regimului Solvabilitate II, evaluarea datoriilor nu se va mai face conform unor reguli impuse prin reglementări specifice sau unor reguli contabile. Atât activele, cât și datoriile vor fi evaluate pe baza regulilor impuse de piață. Așadar, ne îndreptăm către reflectarea în bilanț a condițiilor de piață. Abor-

darea Solvency II cu privire la cerințele de capital trebuie să fie consecventă, necesitând înțelegerea riscurilor reale, dar și identificarea unor soluții de protecție împotriva acestor riscuri.”

Desigur, respectarea cerințelor impuse de regimul Solvabilitate II va costa atât timp, cât și bani, dar valoarea adăugată va consta în creșterea eficienței ca urmare a trecerii la noul regim.

Efectul secundar al implementării este acela că cerințele impuse de noile reglementări vor ajuta societățile de asigurare să înțeleagă mai bine câștigurile și pierderile de valoare din activi-

tatea lor, în special sub forma orientării spre active cu un grad de risc mai redus.

„Practic, prin acest sondaj, asigurătorii ne-au spus: *Nu am făcut progrese semnificative în ceea ce privește conformitatea alinierii la noile cerințe, dar suntem hotărâți să acționăm în viitor. Așadar, angajamentul există*”, concluzionează Corina Cucoli. „Cele mai mari provocări ale implementării Solvency II sunt timpul scurt rămas și agenda foarte încărcată, în special dacă se desfășoară în paralel cu alte proiecte interne.”

Prezențe internaționale ale CAFR

Conferința internațională a Uniunii Auditorilor din Ucraina

Camera Auditorilor Financiari din România a fost reprezentată prin vice-președintele **Emil Culda**, la Conferința internațională organizată de Uniunea Auditorilor din Ucraina la Dnepropetrovsk, în perioada 24-26 septembrie 2010. Tema acestei manifestări a fost „*Auditul în secolul XXI*”.

Evenimentul a reunit și delegații ale Asociației Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova (ACAP), ai Federației Europene a Contabililor și Auditorilor pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii (EFAA), ai Camerei Auditorilor din Rusia și ai Camerei Auditorilor din Slovacia (SKAU).

În cadrul lucrărilor profesionale, reprezentanții diferitelor delegații, alături de membrii organizației din Ucraina și de delegații autorităților guvernamentale din această țară au prezentat situația profesiei de audit și principalele provocări la care aceasta va trebui să facă față pe viitor.

Vicepreședintele **Emil Culda** a rostit un mesaj cu ocazia deschiderii Conferinței, și a avut o prezentare profesională cu titlul „*Calitatea - garanția credibilității auditorului financiar*”.

Întrebările și discuțiile ce au urmat fiecărei teme au fost cât se poate de intense, problemele cu care se confruntă profesia în Ucraina fiind asemănătoare cu cele din România, dar efectele regimului comunist sovietic sunt în această țară parcă mult mai puternice decât la noi.

Al 14-lea Congres al Asociației Contabililor și Auditorilor din Republica Srpska

În perioada 23-25 septembrie 2010 a avut la Banja Vrucica, în Republica Srpska, Congresul anual al Asociației Contabililor și Auditorilor din Republica Srpska, cu tema „*Rolul profesiei financiare și contabile în depășirea crizei reale și în sectorul financiar*”. Camera Auditorilor Financiari din România a fost reprezentată în cadrul acestei manifestări profesionale prin Alexandru Groza, membru al Consiliului CAFR.

Temele profesionale susținute în cadrul acestui Congres și sesiunile de dezbateri au pus accentul pe raportarea externă și internă, ca sprijin al conducerii companiilor, pe supraveghere ca instrument de realizare a obiectivelor unei companii, precum și pe corelațiile dintre lichidități și profitabilitate în depășirea crizei economice.

Hotărâri ale Consiliului CAFR publicate în Monitorul Oficial

- *Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România nr. 171/2010 privind aprobarea Regulilor de organizare și desfășurare a testului de verificare a cunoștințelor în domeniul financiar-contabil pentru accesul la stagiul în activitatea de audit financiar, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 645 din 16 septembrie 2010*
- *Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România nr. 172/25 august 2010 privind aprobarea Normelor de pregătire profesională continuă a auditorilor financiari, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 0688 din 13 octombrie 2010.*
- *Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România nr. 173/25 august 2010 privind aprobarea Regulilor de organizare și desfășurare a examenului de competență profesională pentru atribuirea calității de auditor financiar, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 0688 din 13 octombrie 2010.*
- *Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România nr. 179/22 sept. 2010 pentru completarea Hotărârii Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România nr. 140/2009 privind aprobarea cotizațiilor și tarifelor pentru membrii Camerei Auditorilor Financiari din România și pentru stagiarii în activitatea de audit financiar, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 0681 din 7 octombrie 2010.*
- *Hotărârea Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România nr. 180/ 2010 pentru aprobarea codurilor CAEN care pot fi înscrise în obiectul de activitate al societăților care solicită înscrierea sau menținerea în Registrul public al auditorilor financiari-persoane juridice, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 681 din 7 octombrie 2010.*

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele

se trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The recommendations of the Scientific Council are:

accepted, accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.